

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra církevních dějin a dějin křesťanského umění

Obor: Teologické nauky

Brněnský alumnát v kontextu národního
obrození na Moravě

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Tomáš Parma, Ph.D.

Brno 2014

Bc. Lenka Klašková

Obsah

Úvod 5

1. Národní obrození	7
1.1 Zrod moderní Evropy.....	7
1.2 České národní obrození a jeho etapy	10
1.3 Vývoj jazykové kultury na území Čech a Moravy	11
2. Národní obrození na Moravě	14
2.1 Překážky národního probuzení na Moravě	14
2.2 Srovnání národního hnutí v Čechách a na Moravě.....	15
2.3 Největší vlivy na národní probuzení na Moravě.....	17
2.3.1 Český jazyk na univerzitě	17
2.3.2 První buditelé v Brně	19
2.3.3 Cyrilometodějská idea	23
2.3.4 Matice moravská a Dědictví sv. Cyrila a Metoděje.....	26
3. Brněnský alumnát	29
3.1 Z historie brněnského alumnátu.....	29
3.2 Národnostní poměry v alumnátě v letech 1807- 1831	31
3.3 Výuka, profesori a představení v alumnátu	32
3.4 Největší vlivy na vlastenecké probuzení v alumnátě.....	34
3.4.1 Česká knihovna.....	34
3.4.2 Profesor Sušil.....	37
3.4.3 Slovanské akademie.....	40
3.5 Perzekuce v alumnátu 1841-1844.....	40
3.5.1 Zrušení českých duchovních cvičení	40
3.5.2 Policejní vyšetřování slovanských akademií	41
3.5.3 Perzekuce v bohoslovecké „knihárně“	42
3.6 Alumnátní časopis.....	44
3.7 Od cyrilometodějského milénia v roce 1863 k encyklice Grande munus	45
3.8 Růže Sušilova	47
3.8.1 Vznik Růže Sušilovy	47
3.8.2 Činnost Růže Sušilovy.....	48
4. Plody alumnátu	52
4.1 Výchova duchovenstva	52

4.2	Podpora dobrého tisku, knihovny, čtenářské spolky	53
4.3	Slovanská vzájemnost a unionismus.....	53
4.4	Katolická literatura - Sušilova družina	55
4.5	Česká knihovna dnes	58
Závěr	.....	61
Anotace	.....	64
Resumé	.....	65
Summary	.....	66
Seznam použité literatury a pramenů.....		67
Seznam pramenů.....		72
Seznam zkratk		72
Seznam příloh		72

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jsem při tom jen uvedené prameny a literaturu. Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Cyrilometodějské teologické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a zpřístupněna ke studijním účelům.

V Brně 31. října 2014

Úvod

„Známa věc jest, že naše duchovenstvo katolické bylo vždycky nejhlavnější silou českého vlastenectví, ba může se zrovna říci bez pochybnosti, že vlastně duchovenstvo katolické bylo počátkem a zakladatelem celého našeho vlastenectví.“¹

Takto oceňuje i Karel Havlíček Borovský úlohu kněží v národním obrození a má na mysli nejen české, ale i moravské buditele. Právě účast kněží na národnostním, avšak i náboženském probuzení Moravy se stala námětem mé diplomové práce s názvem *Brněnský alumnát v kontextu národního obrození na Moravě*.

Ve své bakalářské práci jsem popsala osudy alumnátní knihovny, která byla po zabavení komunistickým režimem uložena v depozitáři Univerzitní, dnes Moravské zemské knihovny a v devadesátých letech vrácena brněnskému biskupství. Osobně jsem měla tu čest podílet se na jejím stěhování, katalogizaci i uložení v novém depozitáři. Rukama mi procházely zachovalé, vzácné, ale i zničené a plesnivé knihy s různými podpisy majitelů a dárců. Snažila jsem se zjistit více o jejich osudu, neodmyslitelně spojeném s osudem brněnského alumnátu. Vedle oficiální studijní alumnátní knihovny zde byla také objemem fondu menší a časově mladší česká knihovna, která však byla mnohem důležitější pro život českého národa. Pro své zakladatele a pozdější čtenáře znamenala paprsek světla a naděje pro poněmčovaný český lid, tady čerpali a rozvíjeli své znalosti gramatiky, dějin, upevňovali víru, učili se kázat, rozvíjeli slovanskou vzájemnost nebo cyrilometodějskou úctu. Ve své diplomové práci jsem se proto rozhodla pokračovat v bádání o brněnském alumnátu, od knih vedla moje cesta přes události, profesory a absolventy alumnátu až k roli, jakou brněnský alumnát sehrál v dějinách Moravy. Ve své diplomové práci jsem chtěla zjistit co nejvíce informací o událostech v alumnátu v průběhu devatenáctého století, zasadit je do celkového kontextu doby národního obrození na Moravě. Zjistit, jak se dění v alumnátu šířilo ven za jeho zdi, jak se projevilo v pastoraci brněnské diecéze, jaký vliv mělo na národní a duchovní obrození na Moravě.

V průběhu 19. století, v době, kdy se začíná v evropských národech projevovat národní a vlastenecké sebeuvědomování, se na Moravě podařilo nevídaným způsobem skloubit lásku k Bohu a k vlasti. „*Po této stránce zůstane brněnskému alumnátu zachován primát v dějinách národního obrození na Moravě.*“² S velkým úsilím se zvláště kněží zasazovali o to, aby nebyl žádný vnitřní rozpor mezi vlastenectvím a katolictvím, šířili myšlenku, „*že pro národ a vlast pracuje nejúčinněji ten, kdo pracuje pro rozkvět náboženství a církve katolické v národě,*“³ křísili cyrilometodějskou tradici, svatý Cyril a Metoděj se stali symboly víry a slovanské vzájemnosti. Vůdčí postavou národně-obrozenského hnutí v duchu katolické církve byl alumnátní profesor Nového zákona František Sušil, jehož vyznání lásky k Bohu a vlasti se stalo mottem a heslem celé další generace jeho následovníků, kteří procházeli brněnským alumnátem – oním semenišťem, lesní školkou, v níž se formovali buditelé Moravy. Po smrti Sušila pokračovali jeho následovníci v šíření náboženské a národní horlivosti prostřednictvím spolku, který nesl název *Růže Sušilova*.

---

¹ BOROVSÝ, Karel Havlíček. *Epištoly kutnohorské*. 1.vyd. Havlíčkův Brod: Jiří Chvojka, 1949, s. 25.

² ŠTASTNÝ, Bohumil. *Monsignore Vladimír Šťastný: ze života a paměti kněze – buditele*. Brno: Občanská tiskárna, 1936, s. 47.

³ MASÁK, Emanuel. *Dějiny Dědictví sv. Cyrila a Metoděje v Brně: 1850-1930*. Brno: Občanská tiskárna, 1932, s. 18.

Při studiu jsem čerpala z monografií a pramenů, které pojednávají o národním obrození, dějinách Moravy a alumnátu (autoři Milan Řepa, Miroslav Hroch, Josef Haubelt, Josef Samsour, František Cinek, Jindřich Zdeněk Charouz). Použila jsem informace z životopisů významných kněží a buditelů, jako byl František Sušil, František Dědek, Vladimír Šťastný, hrabě Sylva-Tarouca (autoři Hynek Šmerda, Jan Halouzka, Pavel Vychodil a další), vyhledávala jsem články v periodickém tisku z 19. století (*Muzeum, Obzor, Vlast, Časopis katolického duchovenstva*). Údaje o časově nejmladších událostech týkající se knihovny jsem získala ze spisovny Knihovny Biskupství brněnského.

Moje poděkování za pomoc při sepsání této práce patří vedoucímu práce Mgr. Tomášovi Parmovi, Ph.D., brněnskému biskupství za zpřístupnění dokumentů ze spisovny a mé rodině – především manželovi a synovi Janovi za trpělivost a podporu, kterou mi věnovali.

1. Národní obrození

1.1 Zrod moderní Evropy

Pro pochopení kořenů, ze kterých v 19. století vyrůstá snaha mnohých národů o sebeurčení, je nutné se seznámit s hlavními vlivy a změnami, které během 17. a 18. století vyúsťují do revolučních hnutí a mění klima a rozložení Evropy. Atmosféru této složité doby určují společenské a politické události, které spolu s novými životními a filosofickými postoji ústí do širokého hnutí národních obrození.

Prvním z těchto myšlenkových proudů, který zásadně změnil podobu společnosti, je **osvícenství**. Toto mnohotvárné intelektuální hnutí, životní postoj a filozofický směr se šíří v 18. století pod vlivem stále rostoucího vědeckého poznání a klade důraz na rozumové poznání, vzdělanost, logiku, humanismus. Přináší s sebou nechuť k nadpřirozenému a všemu, co nelze poznat rozumem. V lepším případě se filozofové spokojují s vírou v Boha, který se o svět nestará, (tzv. deismus), v horším případě vede až k popírání Božího Zjevení a odklonu od Boha. Kritice byla podrobena barokní zbožnost a náboženské pojmy, ale i společnost, stát, pojetí přírody: „...všechno mělo obhájit svou existenci před soudnou stolicí rozumu, anebo přestat existovat.“⁴

V protikladu k teologickému pojetí světa a člověka, který je závislý na Bohu, je osvícenství chápáno jako sebepoznání člověka z jeho přirozené podstaty, jako svobodu ve všem použít vlastního rozumu. Božské právo mělo být zaměněno za právo přirozené, protože závazné jsou jen základní náboženské a etické pravdy. Ostatní jsou jen připojené lidské dodatky, které člověka k ničemu nezavazují. Moderní lidé mají žít podle přirozeného náboženství bez článků víry s mravoukou omezenou jen na obecné dobro a humanitu. Odvození práva a státu z pouhého rozumu pak vedlo v habsburské monarchii k absolutistickému pojetí státu, který v duchu utilitarismu určuje poddaným jejich štěstí a blaho. Tento duchovní proud se nejvíce projevil za vlády Marie Terezie a jejího syna Josefa II., po kterém také dostal své jméno. Není snadné **josefinismus** jednoznačně definovat, můžeme však poukázat na jeho hlavní trendy. Pod vlivem osvícenských myšlenek dochází k přeceňování rozumu a přirozených hodnot, náboženství má v tomto systému poskytnout mravní základ v duchu hesla „*stát potřebuje náboženství*“⁵. Panovník se snaží mít církve pod svým dohledem a kontrolou.⁶

Do světových dějin vstupuje **nový pohled na legitimitu veřejné moci**, který se poprvé objevuje v americké Deklaraci nezávislosti z roku 1776. Zde se prohlašuje, že všichni lidé jsou si rovni, jsou od Boha obdařeni právem na život, na svobodu a na štěstí. Vláda pak je zde proto, aby zajišťovala tato práva, a její moc pramení ze souhlasu těch, kterým se vládne. Myšlenka, která nahradila aristokraticko-vertikální společenský systém systémem demokraticko-horizontálním, se začala šířit z Ameriky do Evropy.⁷

---

⁴ KLAUS, Georg – BUHR, Manfred. *Filozofický slovník*, 1. Vyd. Praha: Svoboda, 1985, s. 33.

⁵ KADLEC, J., *Přehled českých církevních dějin 2*. Praha: Zvon, 1991. ISBN 80-7113-003-6, s. 150.

⁶ Srov. tamtéž, s. 149-164.

⁷ Srov. SKALICKÝ, Karel. *Lidská práva ve společenském kontextu jako hermeneutický problém*. Křesťanská revue 63, 1/2001. s. 2-6.

Z myšlenkového proudu osvícenství, které povýšilo rozum a redukovalo poznání na to, co se dá poznat lidským rozumem a smysly, vzniká **liberalismus**. Jeho základním pojmem je svoboda člověka v myšlení a vědomí, což se má projevovat také ve svobodě slova a tisku, hospodářské a politické činnosti. Liberalismus žádá, aby stát ponechal lidem co největší volnost, zatímco náboženství zatlačuje do soukromé sféry. Myšlenky osvícenství a liberalismu měly zásadní vliv na důležitou historickou událost, kterou označujeme jako **Velká francouzská revoluce**. Neúspěchy v zámoří a finanční potíže vlády francouzského krále Ludvíka XVI. způsobily vzpouru, když na sjezdu tří stavů – šlechty, duchovenstva a měst – bylo vytvořeno *Národní shromáždění*, které povýšilo vůli lidu nad vůli královskou. Dobyť státního vězení *Bastily* dne 14. července 1789 je považováno za začátek Velké francouzské revoluce. Na základě hlasování dne 4. srpna 1789 ve Francii zanikl feudalismus, byly zrušeny výsady šlechty a poté přijata *Deklarace lidských a občanských práv a svobod*. Revoluci ukončil Napoleon Bonaparte, který se státním převratem 9. listopadu 1799 chopil moci nejprve jako konzul, nakonec jako císař. Pozitivní myšlenka této revoluce, zhuštěná do hesla „*svoboda – rovnost – bratrství*“ se stala vzorem pro okolní evropské státy i přesto, že ve Francii došlo k jejímu zneužití, mocenskému boji, občanské válce, krvavému teroru. Francouzská revoluce je vnímána jako přelomový bod v evropských dějinách, přinesla pojmy jako vlast, národ, svoboda a rovnost, které vdechly život mnoha nacionálním a liberálním hnutím.⁸

Dalším významným směrem myšlení, který se projevil v oblasti kultury, umění a životního stylu a který výrazně zformoval i politický a sociální profil dnešního světa, byl **romantismus**. Toto období časově vymezují dvě evropské revoluce – Francouzská v roce 1789 a revoluční rok 1848. Romantismus nachází inspiraci v přírodě, proti které je člověk bezbranný, přináší touhu po dobrodružství a romantice středověku, únik z každodenního života do cizích exotických zemí. Svě místo zde má bolestná nejistota, melancholické osamocení, vnitřní rozervanost, nenaplněné touhy, myšlenka na smrt, jejímž předobrazem je noc. Jako ozvěna revoluce se zde odráží lidské obavy, strach i naděje. Charakteristickým vyjádřením romantických vlivů jsou temné pohádky bratří Grimmů, Goethův *Faust*, hororové příběhy Edgara Allana Poea. Venkovského faráře vykresluje Honoré de Balzac jako osamocенého hrdinu bojujícího za lepší časy, ale také proti nevědomosti a předsudkům. „*Balzakovské kněžství už není jako v 18. století příslušností ke stavu – jejich povolání se proměnilo v poslání.*“⁹ Romantismus našel svůj ohlas i v politické sféře, v hledání příslušnosti k určitému stavu či národu a touze po novém společenském uspořádání.¹⁰

Nejvýznamnější filozofií, která měla zásadní vliv na utváření moderní podoby Evropy a na zrod novodobých národů a národních států, byl **nacionalismus**. Na přelomu 18. a 19. století dochází ke změnám v chápání pojmu národ. Ve starověku a středověku měla příslušnost k národu význam etnický, označovala obyvatelstvo na určitém území. Lidé žili pohromadě na základě narození, původu a příbuzenství, jejich národní vědomí bylo překryto např. vědomím příslušnosti k určitému stavovskému společenství, územnímu celku či politickému státu. Ve středověku byla tím jednotícím principem nejprve

---

⁸ Srov. *Dvě revoluce*. [online]. Velká encyklopedie EU. [cit. 15. 8. 2014]. Dostupné na WWW: <http://library-old.muni.cz/EU/html/11.htm>.

⁹ BOUTRY, Philippe. *Kněz*. In FURET, Francois. *Člověk romantismu a jeho svět*. 1. Vyd. Praha: Vyšehrad, 2012. ISBN 978-80-7021-818-1, s. 189.

¹⁰ Srov. tamtéž, s. 189.; Srov. *Romantismus*. [online]. Art museum. [cit. 15. 8. 2014]. Dostupné na WWW: http://www.artmuseum.cz/smery_list.php?smer_id=97.

náboženská příslušnost, teprve potom příslušnost ke svému kmeni a národu. Člověk byl tedy nejprve křesťan a až na druhém či třetím místě Čech, Němec nebo Francouz.¹¹

Na počátku zrodu moderních národů jsou skupiny lidí, u kterých se probudí mínění, že mají zvláštní znaky a vlastnosti, které ostatní skupiny lidí nemají, že jsou tedy něčím zvláštní a jedineční, mají vlastní identitu, poslání, osud. Takové vědomí se rodí např. ve Francii s Velkou francouzskou revolucí, kde vychází z politických idejí, že národ vzniká na základě určité myšlenky a ideálu. Druhé pojetí se krystalizuje v německém prostředí i vlivem romantismu a dochází v něm k identifikaci národa s lidem. Poprvé použil slovo národ v novém smyslu **Johann Gottfried Herder**¹² v roce 1774. Za speciální prostředek ke vzdělání považoval lidský jazyk, ve svém prvním významném díle *Pojednání o původu řeči* ocenil význam řeči jako prostředku komunikace a její vliv na myšlení. Každý národ je podle něj něčím specifický, má svého „ducha“, svou povahu, kulturu, schopnosti. Lidová tvorba jako např. písně jsou pro Herdera hlasem lidu, který řečí, hudbou a obsahem vyjadřuje specifický způsob myšlení kmene a znak národa. „*Prohlásil přírodu a dějiny za prostory pokračujícího Božího zjevení. V tomto pohledu se jeví národy jako náboženská veličina a v jejich tradicích se zjevuje Boží duch v mnohotvárné podobě.*“¹³ V době života Johanna Gottfrieda Herdera vrcholilo německé národní obrození, německá řeč byla uznána za jazyk vzdělanosti a kultury. Podařilo se mu také probudit zájem o druhé národy a zásadním způsobem přispět k sebeuvědomění Slovanů, když vykreslil idealistický obraz jejich předků, přinesl jim vědomí o jejich povaze a úloze v dějinách. Přes kritické hlasy některých současných autorů¹⁴, je možné říci, že Herder položil základ identifikace národa na základě jeho kultury a řeči.¹⁵

Na tomto základě vzniklo široké hnutí za kulturní a politickou emancipaci národů, nejlépe ve vlastním státě. Nacionalismus je ideologie, která se ve svých počátcích podílela na formování moderní evropské demokratické společnosti, dnes je pro nás bohužel pojem nacionalismu spojen se škodami a zločiny, které napáchal ve jménu národa, s šovinismem, fašismem a agresivitou. Projevy nacionalismu a jeho působení může být ve společnosti pozitivním stimulem k rozvoji, ale může působit i negativně a destruktivně, např. když jedním z projevů nacionalismu je forma nadřazenosti jednoho národa nad druhým a z toho

---

¹¹ Srov. *Nacionalismus a křesťanství*. Teologické texty 6/1993, s. 191-192.

¹² Johann Gottfried Herder (1744-1803) byl spisovatel, filosof a protestantský kazatel. Narodil se ve východním Prusku a v době jeho studií v Královci byl jeho učitelem i Immanuel Kant. Pobýval jako učitel v Rize, cestoval po Francii, kde se setkal s Johannem Wolfgangem Goethem. Položil základ k sebeuvědomění evropských národů, je zakladatelem německé filozofie dějin. Srov. *Herder Johann Gottfried*. [online]. Český-jazyk.cz. [cit. 15. 10. 2014]. Dostupné na WWW: <http://www.cesky-jazyk.cz/zivotopisy/johann-gottfried-herder.html>.

¹³ CONZEMIUS, Viktor. *Církev a nacionalismus*. Teologické texty 4, 6/1993, s. 196.

¹⁴ Tak například Roman Joch považuje Herderovo pojetí národa za nesmysl, když říká: „*Herder tyto nesmysly propagoval především o Slovanech, a když celkem omezení a zakomplexovaní provinciální balíci ze Zemí Koruny české a Horních Uher studovali na univerzitách v Německu, tak se s těmito teoriemi pochopitelně seznámili; ty je poblouznily, stouply jim do hlavy jako opojné víno, a v důsledku toho se ty doposud zakřiknuté, malé dušičky pustily do pošetilosti, která se od té doby zve národním obrozením.*“ JOCH, Roman. *O nacionalismu a tzv. právu národů na sebeurčení*. Distance: revue pro kritické myšlení 2, 3/1999, s. 25.

¹⁵ Srov. *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. 11. Díl Hédypathie – Hýždě. Praha: J. Otto, 1897, s. 158.; Srov. TYLLNER, Lubomír. *Lid, národ a František Sušil*. In *František Sušil (1804-1868): odkaz a inspirace: sborník příspěvků z konference*. 1. vyd. Rousínov: Etnologický ústav Akademie věd ČR, 2004. ISBN 80-85010-65-8, s. 10-11.; Srov. *Nacionalismus a křesťanství*. Teologické texty 4, 6/1993, s. 191-192.

vyplývající „právo“ kulturně či politicky ovládat méně schopné národy, nebo když je nadřazenost národa dána jeho posláním, které má uskutečnit u druhých národů. Další možný projev nacionalismu dělá z národa nejvyšší hodnotu, které je vše ostatní podřízeno, jde o absolutizaci národa. V tomto pohledu je nacionalismus protikřesťanský, protože na místo Boha staví ideu národa, kterou zbožšťuje, činí rozdíly mezi lidmi na základě jejich rasy či národnosti.¹⁶

Vlastenectví jako láska k vlasti by pak nemělo být zaměňováno s nacionalismem. Je plně v souladu s myšlenkami křesťanství milovat nejen svou blízkou rodinu, ale i širší společenství lidí ve svém národě. Ježíš odmítal nacionalismus zélótů či židů, ale oplakával tragický osud Jeruzaléma a jeho lidu, také zemřel za svůj národ. „*Láska k vlasti je oprávněná za podmínky, že se vyhne jakékoli sakralizaci vlasti a že se nestane výstřední, nýbrž zůstane otevřenou lásce k ostatním národům, a zejména že není malicherná a slepá, nýbrž že umí ocenit hodnoty a vlastnosti národů odlišných od vlastního národa, jako dary, jež Bůh poskytuje lidstvu a církvi.*“¹⁷

1.2 České národní obrození a jeho etapy

Pojmem „*české národní obrození*“ označujeme proces formování novodobého českého národa, probíhající od konce 18. století do 80. let 19. století. V této poměrně krátké době došlo k historickým přeměnám feudálně stavovských struktur v moderní občanskou společnost. Začal prudký rozvoj průmyslu, kdy výroba přechází z manufakturní na průmyslovou, a do výrobního procesu jsou zaváděny stroje. Svět se zmenšuje díky rozvoji železnice, telegrafu, novinové zpravodajství informuje a zároveň ovlivňuje široké vrstvy obyvatelstva. Ve společnosti se prosazují myšlenky liberalismu a osvícenství, josefínské reformy částečně uvolňují soustavu feudálních společenských a ideologických struktur a umožňují rozvoj sociálních aktivit ve městech a na vesnicích. V těchto změnách se i v habsburské mnohonárodnostní monarchii stává nosnou idea nacionalismu, kdy velké národy bojují za svou kulturní a politickou seberealizaci, malé o přežití a holou existenci.¹⁸

Myšlenka seberealizace jednotlivých národů bránila snaha Marie Terezie a potom jejího syna Josefa II. o centralizaci a sjednocení země na základě jednotného úředního jazyka, který se od konce 18. století snaží prosadit do škol a úřadů. České národní obrození je reakcí na tuto germanizaci, klade do popředí záchranu a rozvoj národního jazyka, který je základním znakem národní pospolitosti. Obnovuje spisovný český jazyk a vrací jej do veřejného života, kultury i vědy.¹⁹

Průběh národního obrození můžeme obecně rozdělit do tří etap, které na sebe navazují a vzájemně se překrývají. **První etapu** na konci 18. století nazýváme obrannou. Jedná se o dobu, během které se česká etnická skupina stává předmětem zájmu učenců, kteří studují její jazyk a kulturu. Nejdůležitějším úkolem je zachránit český jazyk, obnovit úctu k českým dějinám, vytvořit základy novodobé vědy, kultury, písemnictví. Nositeli

---

¹⁶ Srov. ŘEPA, Milan. *Moravané nebo Češi?: vývoj českého národního vědomí na Moravě v 19. století*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2001, s. 8.; Srov. CONZEMIUS, V., *Církev a nacionalismus*. Teologické texty 4, 6/1993, s. 196.; Srov. *Nacionalismus a křesťanství*. Teologické texty 4, 6/1993, s. 193-195.

¹⁷ *Nacionalismus a křesťanství*. Teologické texty 6/1993, s. 194.

¹⁸ Srov. ČAPKA, František. *Dějiny českých zemí 1800-1918*, 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 80-210-3078-X, s. 5.; Srov. KOLEKTIV. *Encyklopedický slovník*. 1. vyd. Praha: Encyklopedický dům, 1993. ISBN 80-207-0438-8, s. 723.

¹⁹ Srov. KOLEKTIV. *Encyklopedický slovník*, s. 723.

jsou nadšení vlastenci, většinou kněží, z nichž nejvýznamnějším učencem v oblasti jazykovědy je Josef Dobrovský, v oblasti dějepisu a historiografie Gelasius Dobner a František Martin Pelcl. Začíná se probouzet české divadlo a česká poezie, za všechny můžeme připomenout Václava Tháma a Antonína Jaroslava Puchmajera.

Začátek 19. století s sebou přináší **druhou etapu**, která se vyznačuje silnou národní agitací. Představitelé inteligence a vzdělanců přesvědčují české etnikum, že má svou národní hodnotu, vlastní jazyk a slavnou minulost, že je tedy rovnoprávné s ostatními již existujícími národy. Začíná se formovat národ, kterému Josef Jungmann sepsal jazykovědné základy, a František Palacký v duchu moderní vědy dal základní historické dílo *Dějiny národa českého v Čechách a na Moravě*. Představitelem básníků je Jan Kollár a František Ladislav Čelakovský. Romantismus přináší příklon ke starým bájím a pověstem svědčícím o slavné minulosti. Čechové neměli svého spravedlivého bojovníka Robina Hooda nebo romantického krále Artuše, vyzdvihli tedy své hrdiny, jako byl praotec Čech, Bivoj, oslavovali historické postavy Jana Husa či Jana Žižky. Snahou o posílení vlastenectví byly také literární podvrhy, které měly ukázat slavnou českou minulost, *Rukopis královédvorský a zelenohorský*.²⁰

Třetí etapa představuje již masivní pronikání myšlenek národního sebeuvědomění do nejširších vrstev obyvatelstva, které je přijímá za vlastní. Toto vrcholné období reprezentují osobnosti, jako je Karel Havlíček Borovský, Karel Hynek Mácha, Josef Kajetán Tyl. Národní hnutí směřuje k postupnému naplnění politických cílů v podobě co nejširší autonomie či politické samostatnosti ve vlastním státě.²¹

1.3 Vývoj jazykové kultury na území Čech a Moravy

Spisovná čeština prožívala svůj rozkvět ve dvou staletích před bitvou na Bílé hoře, ale následná rekatolizace přinesla do zemí střední Evropy latinu jako téměř jediný spisovný jazyk a postupně vytlačila češtinu z vědeckého i krásného písemnictví. Inteligence složená v českých zemích převážně z kněží a řeholníků, se zajímala hlavně o teologii, kterou studovali i psali latinsky. I ve světských oblastech, jako je lékařství a právo, se používala latina. Byla jazykem vzdělaných vrstev a k světským stavům pronikla jen málo. Měšťané ani nevolní poddaní se o latinské písemnictví nezajímali, setkávali se s ní jen částečně, a to díky působení kněží a jejich aktivitám na poli pastorační.²²

Změnu v této situaci přineslo osvícenství, které spisovnou latinu postupně nahrazovalo němčinou. Císař Josef II. a před ním i jeho matka Marie Terezie upouští od dřívější jednotící státní ideje – společného katolického náboženství – a o to více usilují o sjednocení státu na základě společného jazyka ve všech oblastech života státu. K uherským stavům Josef II. prohlašuje: „*Německý jazyk je univerzálním jazykem mé říše. Proč bych tedy měl povolit, aby se v jedné jediné provincii projednávaly zákony a veřejně*

---

²⁰ Srov. ČAPKA, F., *Dějiny českých zemí 1800-1918*, s. 25-26.; Srov. *České národní obrození*. [online]. Učebnice dějepisu. [cit. 9. 9. 2014]. Dostupné na WWW: <http://www.ucebnice-dejepisu.ic.cz/09052-prelom-18-a-19-stoleti-ceske-narodni-obrozeni.php>.

²¹ Srov. tamtéž, s. 25-26.

²² Srov. HAUBELT, Josef. *České osvícenství*. 2. revid. a rozšíř. vyd. Praha: Rodiče, 2004. ISBN: 80-86695-53-0, s. 520-521.

*záležitosti v jejím národním jazyce? Jsem císařem německé říše: proto jsou ostatní státy, které držím, provinciemi, které tvoří se státem jediné tělo, jehož jsem hlavou.*²³

K dosažení cíle centralizace a germanizace neněmeckých národů sloužilo vládní úsilí o reformu školství. Na tuto kartu postupné školní převýchovy spoléhala vláda a pomocí škol se měla vychovat generace přizpůsobená myšlence jednotného německého národa v rakouském státě. Do čela reorganizovaného obecného školství byla postavena tzv. škola „normální“, která byla v hlavním městě každé provincie. Jejím úkolem bylo kromě učební látky naučit německy, nicméně brzy i školy hlavní a městské se staly „normálními“. V roce 1776 přišlo nařízení, aby se němčinu učili i děti na místech úplně českých. Bez znalosti němčiny nikdo nemohl navštěvovat gymnázium či školu latinskou, bez znalosti němčiny nebylo možné získat stipendium, dokonce ani řemeslnickou způsobilost.²⁴ Znalost němčiny přinášela výhody a pochvaly. V konečný úspěch germanizace věřili státní úředníci a obávali se ho i někteří vlastenci. „*A tak stane se již druhá generace německou a za 50 let... bude státi namáhání, aby se sehnal Čech.*“²⁵

Přes všechna negativa germanizačního tlaku, přinesl přechod od latiny k němčině větší otevření a zpřístupnění kultury širším vrstvám obyvatelstva. Německý jazyk byl vnímán jako určitý pokrok a stupeň demokratizace. Privilegované a vzdělané vrstvy české společnosti přecházely k užívání němčiny nebo francouzštiny, němčina se stala jazykem i českých vlastenecky smýšlejících osvícenců. Její používání a rozšíření umožňovalo obracet se ke šlechtě a měšťanstvu, tedy i mimo prostředí kněžské inteligence. Po celou první polovinu 19. století se tak uplatnila němčina jako jeden z jazyků české národní vzdělanosti, používali ji první vlastenci a buditelé národního vědomí, například dílo Františka Palackého *Dějiny národu českého v Čechách i v Moravě* bylo sepsáno německy.²⁶

Zavádění německého jazyka bylo tedy vedeno státním zájmem, nikoli nenávisí Josefa II. k češtině. Upřednostnění utilitarismu a zkoumání míry užitečnosti pro zájmy monarchie vedlo k některým ústupkům, které byly důležité pro probuzení národního vědomí. „*Byl tu národ asi pětimilionový (i se Slováky uherskými), ve svém jádru ryze český, který nedal se rázem poněmčiti a nutkal vládu, aby jazyka jeho neignorovala.*“²⁷ Důležitá státní nařízení tento fakt respektovala a byla překládána do češtiny, česky také vycházela jednoduchá náboženská literatura.²⁸ Prostý venkovský lid, který zůstával ve svých tradicích a uchovával českou řeč a kulturu, stál silou své národní setrvačnosti

---

²³ HROCH, Miroslav. *Na prahu národní existence: touha a skutečnost*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1999. ISBN: 80-204-0809-6, s. 13.

²⁴ Nařízeno dvorním dekretem z roku 1787. Srov. CINEK, František. *K národnímu probuzení moravského dorostu kněžského 1778-1870*. Olomouc: Družina literární a umělecká, 1934, s. 10.

²⁵ Takto viděl budoucnost František M. Pelcl. CINEK, F., *K národnímu probuzení moravského dorostu kněžského 1778-1870*, s. 10.

²⁶ Srov. HROCH, M., *Na prahu národní existence: touha a skutečnost*, s. 13-20.

²⁷ CINEK, F., *K národnímu probuzení moravského dorostu kněžského 1778-1870*, s. 11.

²⁸ Sama Marie Terezie, která chtěla chránit venkovský katolický lid před přílišným vlivem protestantismu, zvláště po selském povstání roku 1775 na Moravě, se postarala o laciné vydání Písma svatého v německém a českém jazyce. Roku 1780 vyšla péčí kněží V. Fortunáta Durycha a Fr. F. Procházky *Biblj Česká, to gest, Celé Swaté Pjsmo starého y nowého Zákona: podlé starého obecného Latinského od Swaté Řjmské katolické Cýrkwe schwáleného výkladu, opět s obzwlásstnj pilnostj přehlédnuté, ponaprawené, wyswětlené a znowu wydané*. Marie Terezie nakoupila a rozdala mezi lidem tisíc exemplářů této knihy. Srov. CINEK, F., *K národnímu probuzení moravského dorostu kněžského 1778-1870*, s. 139.

v cestě centralizačním snahám. Pro vládní cíle bylo proto žádoucí, aby duchovenstvo, které zůstávalo v nejužším styku s českým lidem, smýšlelo v souladu se státními zájmy, vychovávalo a povznášelo prostý lid. Josef II. tedy přímo vyžadoval znalost češtiny od svých úředníků a kněží, kteří působili mezi českým lidem. Z praktických státních zájmů se vyučovalo českému jazyku na teologických fakultách, na vojenské akademii nebo na vojenské inženýrské škole ve Vídni. Na pražské univerzitě vznikly už roku 1778 dvě stolice pastorální teologie. Českou vyučoval Jiljí Chládek česky, německou Čech Jan Marian Mika.²⁹ „Vládním kruhům nezdály se tyto koncese nebezpečnými ideji jednotné německé řeči státní. Než proti záměrům germanisující vlády prospělo to značně jazyku českému i národnímu uvědomení v dorostu kněžském jak v Čechách, tak i na Moravě.“³⁰

---

²⁹ O výuce pastorální teologie v moravském semináři a učebnici Jiljího Chládky se více zmiňuji v kapitole 2.3.1 této práce. Srov. HAUBELT, J., *České osvícenství*, s. 525.; Srov. CINEK, F., *K národnímu probuzení moravského dorostu kněžského 1778-1870*, s. 10-12.

³⁰ CINEK, F., *K národnímu probuzení moravského dorostu kněžského 1778-1870*, s. 11.

2. Národní obrození na Moravě

2.1 Překážky národního probuzení na Moravě

Proces národní emancipace na Moravě se oproti Čechám velmi opozdil. Překážkou bylo **chybějící centrum** českého obyvatelstva, Moravě scházelo významnější kulturní středisko. Scházeli také vědci a učenci formátu Palackého či Jungmanna, kteří by studovali český jazyk, literaturu a historii jako přirozenou součást své identity. Dalším důvodem pro opožděnost národního obrození na Moravě bylo složení obyvatel. Moravská **města byla spíše německého národnostního rázu**, česky mluvící měšťanstvo bylo slabé, chyběla obdoba sebevědomé české církevní hierarchie pocházející z domácího prostředí, která by si zakládala na zemských tradicích. Historická šlechta akcentující zemská práva byla slabá nebo měla své dobré vztahy k Vídni a netvořila náležitou proticentralistickou opozici. Kulturní orientace na hlavní město habsburské monarchie byla silnější než v Čechách, kde mimo jiné čeští studenti měli možnost studovat na pražské univerzitě, kdežto nadaní moravští lidé odcházeli na univerzitu vídeňskou.

Také **vědomí etnické sounáležitosti s českým obyvatelstvem bylo oslabené**. Koncem 18. století nespojovalo Čechy a Moravu v praktickém životě téměř nic. Kromě vědeckých kontaktů mezi učiteli zůstávaly vztahy mezi Moravany a Čechy až do prvních desetiletí 19. století okrajové. Mnozí Moravané chovali vůči Čechům nedůvěru, považovali je za ty, kteří myslí jen na hmotné blaho. Svědčí o tom například popěvky hanáckého kantora Tomáše Kuzníka³¹, kde se objevují verše nejen protipruské, ale i protičeské. Že se historie Čechů a Moravanů prolíná, že měli stejné vládcy a tudíž jejich dějiny patří k sobě, uvedl ve svém díle *Nová kronika česká* F. M. Pelcl. Jeho historický výklad se přesto víc soustředí na Čechy a Morava se v jeho kronice objevuje jen v souvislosti s přijímáním českých vlivů. Od tohoto pojetí se distancovali autoři moravských dějin, kteří viděli neslučitelnost české a moravské identity.³²

Překážkou národního cítění byla také **neznalost historie**, zvláště u venkovského lidu, který se přidržoval tradic, a vlastenectví mu bylo lhostejné, neměl povědomí o společné minulosti, která je nezbytná pro příslušnost k určitému národu. Lidé na venkově však přes svou nevzdělanost měli největší předpoklady k přijetí ideje nacionalismu – ovládali českou řeč a měli svoji kulturu, byli připraveni a ochotni se pro ně nadchnout. Proto také četba dějepisných knih měla velký vliv na vytváření národního vědomí.³³

---

³¹ Jan Tomáš Kuzník/Kužník (1716-1786) byl hanácký učitel, básník a skladatel. Ve svých básních a písničkách popisoval běžný život venkovského lidu, s humorem komentoval typické vlastnosti lidí. Některé jeho písničky se zachovaly díky sběratelské činnosti Heřmana Gallaše a Tomáše Fryčaje, který je vydal ve sbírce *Múza moravská*. Srov. VODIČKA, Felix [ed.]. *Dějiny české literatury. Díl II. Literatura národního obrození*. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1960, s. 625.

³² Srov. HROCH, M., *Na prahu národní existence: touha a skutečnost*, s. 78-79.

³³ Srov. HÝSEK, Ondřej. *Morava – dějiny země uprostřed Evropy: učebnice pro střední školy, víceletá gymnázia a žáky druhého stupně ZŠ k obohacení základního učiva*. Brno: Gymnázium Integra. 2012. ISBN: 978-80-260-2227-5, s. 172.

2.2 Srovnání národního hnutí v Čechách a na Moravě

Většina velkých kulturních fenoménů, filozofických názorů a společenských nálad se v dějinách místopisně šíří a přelévají, v různých zemích nacházíme stejné nebo podobné jevy a procesy, jen k nim dochází v jiném čase. Tak jako jsou Čechy zpožděné v sekularizaci a tím ve vzniku katolické restaurace oproti Německu a Francii, je Morava zpožděná vůči Čechám. Lépe porozumět odlišnostem národního obrození znamená uvědomit si a zkoumat dvojí historický čas, jakousi **dvourychlostnost**, kterou můžeme pozorovat mezi Moravou a Čechami, které žijí v téže době jiný čas.³⁴

Na konci 19. století už je v **Čechách vyspělé národní vědomí**. Mnozí autoři se postavili k obraně českého jazyka, je to období vědeckého zájmu o historii a jazykovědu. Osobnosti národních buditelů se znají, schází se, vyměňují si své poznatky a vzájemně se povzbuzují. Velký vliv na to má i vydávání českých novin.³⁵ Toto všechno na Moravě chybí, po národním vědomí, pěstování české řeči a kultury není ani vidu ani slechu. Zdálo se, že „...*letargie zde vládnoucí je strašná*“³⁶. První moravské buditele spojovala láska k Moravě, ale sami ještě nejsou cílevědomě se scházející skupinou. Stojí ve stínu svých českých kolegů, jejich vzájemný kontakt je většinou písemný a působí jen na malý okruh lidí. Přestože po sobě nezanechali velké literární dílo, připravili půdu pro generaci svých nástupců v čele s Františkem Sušilem.³⁷

Národní obrození je také možné srovnávat podle dvou kněží, kteří se stali hlavními představiteli, vlastenci a obroditeli. V nich je koncentrováno smýšlení, postoje a hlavně duch národního hnutí na Moravě a v Čechách. **Josef Dobrovský a František Sušil** jsou dva protiklady, které v různém duchu působí na své okolí. Josef Dobrovský je typickým představitelem nové generace vlastenců, která přichází na scénu v sedmdesátých a osmdesátých letech 18. století a je již odchovaná myšlenkami německého osvícenství³⁸. Jako mladý dvacetiletý novic jezuitského řádu zažil jeho zrušení a na rozdíl od starší kněžské generace s ortodoxně katolickými osobnostmi jako piaristé Gelasius Dobner a Mikuláš Adaukt Voigt nebo pauláni Václav Fortunát Durych a František Faustin Procházka, se plně otevíral novým myšlenkovým proudům. Byl to právě Dobrovský, kdo „*odpoutal české národně osvobozené snahy od jejich původně katolicky barokního,*

---

³⁴ Srov. PUTNA, Martin C., *Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848-1918*. 1. vyd. Praha: Torst, 1998. ISBN: 80-7215-059-6, s. 206.

³⁵ *Krameriovy císařsko-královské vlastenecké noviny* vycházely od roku 1789, zaměřovaly se na osvětu, národní emancipaci, přinášely zahraniční i domácí zprávy, novinky z divadla a literatury. Srov. VODIČKA, F., *Dějiny české literatury II*, s. 50.

³⁶ FIŠER, Zdeněk. *Milovník národa, který vzbudil nevděk: Alois Vojtěch Šembera*. In. JAN, Libor – DRAHOŠ, Zdeněk [eds.]. *Osobnosti moravských dějin I*. 1. vyd. Brno: Matice moravská, 2006. ISBN: 80-86488-38-1, s. 295.

³⁷ Srov. HÝSEK, O., *Morava - dějiny země uprostřed Evropy: učebnice pro střední školy, víceletá gymnázia a žáky druhého stupně ZŠ k obohacení základního učiva*, s. 172.

³⁸ Radomír Malý rozlišuje tři typy osvícenství. Francouzské se projevilo ve Velké francouzské revoluci a je vůči křesťanství nepřátelské až nenávistné, anglické je typické svým deismem a dokázalo se adaptovat do anglosaského protestantismu. Německé osvícenství se nenápadně infiltrovalo do katolické církve a vyznačuje se nezájmem o nadpřirozené faktory křesťanství, opozicí vůči církevní nauce, racionalistickým výkladem Písma a snahou o odsunutí Kristových zázraků, případně snahou o jejich přirozené vysvětlení. Srov. MALÝ Radomír. *Dobrovský a Sušil – protiklady českého národního obrození*. Distance: revue pro kritické myšlení 8, 1/2005, s. 36.

*balbínovského základu a převedl je na osvícenského a z církevního pohledu heterodoxní pozice*³⁹.

Stejně smýšlení jako Dobrovský má i profesor náboženství na Karlově univerzitě Bernard Bolzano, který výrazně ovlivnil duchovenstvo své doby, včetně osvícensky smýšlejících církevních hodnostářů podporovaných císařským dvorem za vlády Josefa II. V průběhu dvacátých a třicátých let 19. století ale kněží ztrácí svou vedoucí pozici v procesu národního obrození, které se ujímá laická inteligence jako František Palacký nebo Pavel Josef Šafařík. Po bouřlivém roce 1848 v Čechách katolicismus svůj boj s osvícenstvím o vedoucí roli v národním obrození prohrává, nicméně moravské zemské a národní vědomí je nadále budováno na katolickém základě, na kterém se shodují kněží i angažovaní katoličtí laikové.⁴⁰

Jinak tomu bylo na Moravě, kde národní obrození probíhalo zpožděně a jeho hlavním představitelem byl protiosvícenský katolík František Sušil, přesvědčený o tom, že jediná instituce, která je schopná duchovně a mravně povznést Evropu a národ, je katolická církev. Zvláště v druhé polovině 19. století se sušilovské spojení lásky k Bohu a národu všeobecně rozšířilo a stalo specifickým fenoménem, jehož plody je možné v religiozitě Moravy rozeznat dodnes. Bylo to možné i proto, že zde nedošlo k bolestnému rozdělení mezi vlastenectvím a katolicismem, které prožívali katolíci v Čechách, kde se vlivem nastupujícího romantismu představovala jako vzor slavná minulost **husitství** se svým protestem proti církvi. Na Moravě proti tomu rozkvétá **cyrilometodějská tradice** spojující češství a slovanství s autentickým prořímským katolicismem. Probouzí se generace národních buditelů z řad kněží, navazujících na Balbínovský katolicismus předjosefinské doby. Být dobrým věřícím katolíkem a zároveň vlastencem je na tedy Moravě něco zcela přirozeného a samozřejmého.⁴¹

Odlišný názor má literární kritik Arne Novák, který kritizuje národní obrození na Moravě pro jeho nevědeckost a lidovost. Přestože Dobrovský zemřel v klášteře na Starém Brně, jeho preciznost vědeckém bádání se podle názoru A. Nováka na vůdčí osobnosti „*katolické reakce moravské*“⁴² nepřenesla. Odborné omyly byly povýšeny na nábožensko-národní agitaci. Osvícenskému myšlení cizí ideu cyrilometodějství, kult Hostýna a Velehradu, lásku k vlasti a církvi považuje Arne Novák za zbožňované fikce, plytké a dohadové slovanství či romantické názory a lásky. Není divu, vždyť Morava úpěla pod jhem nejen metternichovské vojenské pevnosti Špilberk, ale žalárnici její svobody a rozvoje sídlili také na biskupském Petrově.⁴³

---

³⁹ MALÝ R., *Dobrovský a Sušil – protiklady českého národního obrození*. Distance: revue pro kritické myšlení 8, 1/2005, s. 40.

⁴⁰ Srov. Srov. PUTNA, M. C., *Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848-1918*, s. 208.

⁴¹ Srov. MALÝ R., *Dobrovský a Sušil – protiklady českého národního obrození*. Distance: revue pro kritické myšlení 8, 1/2005, s. 36-45.

⁴² NOVÁK, Arne. *Česká literatura a národní tradice*. 1. vyd. Brno: Blok, 1995. ISBN: 80-7029-056-0, s. 287.

⁴³ Srov. tamtéž, s. 282-289.

2.3 Největší vlivy na národní probuzení na Moravě

2.3.1 Český jazyk na univerzitě

V průběhu 16.-18. století se s češtinou na univerzitách nesetkáme, vyučovacím jazykem, jak bylo uvedeno výše, byla latina, která vládla také v Olomouci až do roku 1785, kdy bylo nařízeno přednášet německy. Na fakultě lékařské, filozofické a právnické se toto nařízení uvádělo do života pomalu a nestejně, teologická fakulta dostala dovolení přednášet církevní dějiny, církevní právo a dogmatickou teologii nadále v latině. Zářící výjimkou v době josefinismu byl mladý teologický obor pastýřské bohosloví, neboli pastorální teologie, který byl zaveden do teologického studia teprve v roce 1777. Na olomoucké fakultě je zapsán od školního roku 1778/79 a měl být přednášen česky a německy. Prvním lektorem a od roku 1780 řádným profesorem české pastorálky byl **Albert Slavíček**.⁴⁴ Jakým způsobem působil na vlastenecké probuzení svých žáků, nám není známo, ale můžeme odvozovat z faktu, že k výuce používal učebnici Jiljího Chládky s názvem „*Počátkové Opatrnosti Pastýřské, neb krátká Navčeni, gakby se Pastýřové duchovnj v povolánj swém chovati měli.*“⁴⁵ Z knihy sálá nadšení pro českou řeč, autor považuje za povinnost každého Čecha, aby svůj jazyk znal, používal a nestyděl se za něj. Připomíná slavnou minulost, kdy i bohoslužba byla konána v českém jazyce a povzbuzuje k horlivému učení pastýřskému umění v řeči přirozené.⁴⁶

Po smrti Alberta Slavíčka byla česká stolice pastorální teologie neobsazená až do roku 1786, kdy ji získal světský kněz **Václav Stach**.⁴⁷ Jeho působení na národní vědomí svěřených bohoslovců je plné rozporů, stejně jako jeho osobnost. Moderní proudy osvícenství a josefinismu jej ovlivnily a vnitřně rozpoltily. Hrdě se nazýval Čechem, napsal mnoho vlasteneckých básní, knih a překladů, že se mu málokdo z jeho současníků vyrovnal, ale pokřivenost jeho vlastenectví je dána obdivem k osvícenství, rakušanství a josefinismu. „*Je josefinistou tak extremním, že neváhá proti tehdejšímu českým a národnostním snahám kulturním a jazykovým velebiti němčinu jako jazyk přední v zemi, na němž závisíme.*“⁴⁸ Kvůli tomuto svému postoji se stával stále více osamělým, vnitřně zahořklým, sarkastickým, ironickým, nespokojeným s bohoslovci, kolegy i nadřízenými, trápen malichernými spory s rektorem semináře Dobrovským, kterému zavile osnuje

---

⁴⁴ Albert Slavíček (také Slawiczek, 1739-1804) se narodil v Medlešicích v Čechách, byl řeholním augustiniánským kanovníkem ve Šternberku. Působil v době, kdy bylo studium bohosloví přestěhováno v letech 1778-1782 do Brna. Srov. CINEK, F., *K národnímu probuzení moravského dorostu kněžského 1778-1870*, s. 36.

⁴⁵ Jiljí Bartoloměj Chládek (1743-1806) se narodil v Praze, vstoupil do premonstrátského řádu a studoval v koleji sv. Norberta. Zde pak přednášel filosofii, právo a církevní dějiny. V roce 1778 byl jmenován prvním profesorem české pastorálky na Karlově univerzitě, kde působil až do své smrti. Za tu dobu měl více než 1300 posluchačů, jeho přednášky byly zajímavé, praktické, důsledné. Jeho česká pastorálka byla dvorním dekretem z roku 1780 schválena jako školní učebnice. Srov. CINEK, F., *K národnímu probuzení moravského dorostu kněžského 1778-1870*, s. 39.

⁴⁶ Srov. BARTOCHA, Josef. *Čeština na bývalé universitě a stavovské akademii v Olomouci: účinek obou ústavů na obrození naše v Olomouci a na Moravě*, Olomouc: R. Promberger, 1905, s. 8-12.

⁴⁷ Václav Stach (1755-1831) se narodil v Přešticích v Čechách, navštěvoval jezuitskou školu v Klatovech, kde poznal jezuitský řád a vstoupil do noviciátu. Po zrušení Tovaryšstva Ježíšova studoval filozofii a teologii v Praze. Na kněze byl vysvěcen v září 1781, byl vychovatelem v pražské rodině, zámeckým kaplanem ve Slabcích a od roku 1786 profesorem generálního semináře v Olomouci. Srov. CINEK, F., *K národnímu probuzení moravského dorostu kněžského 1778-1870*, s. 64-68.

⁴⁸ Tamtéž, s. 62.

pomstu až do své smrti. Nespokojený je i s Chládkovou příliš vlasteneckou českou učebnicí pastorálky a díky jeho zásahu je tato učebnice v olomouckém generálním semináři zrušena a nahrazena knihou Franze Giftschüsse *Leitfaden für die in den k. k. Erbländen vorgeschriebenen deutschen Vorlesungen über die Pastoraltheologie* vydanou v roce 1785. Hodnotíme-li působení Václava Stacha na studenty v oblasti národní a vlastenecké, je možné říci, že jeho vliv byl neblahý, jeho osobnost pedagoga s nepěknou povahou neoblíbená. Pokud vzešel z jeho činnosti užitek na poli národním, byl vyvážen škodou na poli církevním.⁴⁹

Třetím profesorem české pastorálky byl **František Polášek**⁵⁰, nejsympatičtější a nejušlechtilější teolog a učitel moravského kněžského dorostu. Téměř celý jeho život se spojil se vzděláváním bohoslovců, ještě před vysvěcením na kněze přednášel řečtinu a hermeneutiku. Po zrušení generálního semináře na krátký čas odešel, aby se v roce 1794 vrátil a stal se profesorem dogmatiky a později pastorálky. Zcela jistě učil česky ještě v letech 1800 a 1801, od roku 1804 pak byla výuka pastorální teologie v českém jazyce zrušena a nadále přednášena latinsky. Profesora Poláška si vážili nejen studenti, ale i nadřizení. Byl pracovitý, laskavý a oblíbený, jeho dogmatické přednášky paralyzovaly negativní vliv racionalistického osvícenství na studenty. Pracoval i pro národní povzbuzení lidu, když doceňoval a podporoval českou náboženskou literaturu pro lid, pro kterou také pracoval.⁵¹

Národním probuzení na Moravě velmi prospělo, že místo, kde se vychovávali budoucí kněží, mohlo po dobu více než dvacet let aspoň zčásti odolávat tuhému germanizačnímu tlaku. Na začátku 19. století bohužel čeština umlkla nejen na univerzitě v Olomouci, ale i v Praze, kde také zanikla stolice české pastorálky. Důsledky, na které bylo třeba reagovat, se brzy dostavily. I u dvora vnímali problémy spojené s působením kněží na českém území. Rodilí němečtí kněží svým farníkům nerozuměli a oni nerozuměli jim, lepší to nebylo ani s českými kněžími, kteří vlivem poněmčeného školství nebyli dostatečně vycvičení v české řeči. Snahy o řešení byly neúplné a polovičaté, k obnově

---

⁴⁹ Na příkladu Václava Stacha je vidět, co by způsobilo vítězství josefinismu v našem národě a duchovenstvu. Přesto dokázal napsat např. i takovou báseň, jako je *Jazyk vlastenecký*:

„Vlast hanobí, kdokoli vlastní jazyk odporováním
zlehčuje, neb nedbá ozdobovat ho umem.

Jak miluješ ty vlast, an jazyka sobě nevázíš?

S bratry tě a vlastí on jediný spojuje.

Národ, jenž nedbá o jazyk svůj, dbáti nemůže

těž o rozum; s obojím na bludu ještě vězí...“

Srov. CINEK, F., *K národnímu probuzení moravského dorostu kněžského 1778-1870*, s. 59-81.

⁵⁰ František Polášek (1757-1818) se narodil v Příboře, kde vystudoval gymnázium a v Olomouci a Brně filozofii a teologii. Už po vysvěcení na jáhna byl díky svým mimořádným schopnostem jmenován roku 1781 suplentem řečtiny a hermeneutiky Nového zákona v Brně a téhož roku vysvěcen na kněze. Roku 1783 se stal řádným profesorem suplovaných předmětů. Po zrušení generálního semináře odešel do penze, ale již roku 1804 jmenován profesorem dogmatiky a koncem století krátce vyučoval pastorální teologii. Kvůli podlomenému zdraví trávil konec života na faře v Dolanech. Srov. CINEK, F., *K národnímu probuzení moravského dorostu kněžského 1778-1870*, s. 130-134.

⁵¹ Vydal poučné spisy pro lid jako např. *Písmo svaté Nového zákona pro lid obecný vysvětleno* (1791), *Ranní výklad epištol nedělních celého roku* (1782), *Katolická modlitební knížka pro obecný lid k vzdělání pravého křesťanského náboženství* (1792 a 1802), *Příkladové neb křesťanské mravné učení v příkladech na každý den v roce* (1807). Upoután na lůžko diktoval svá kázání v češtině, němčině i latině, jak ho právě napadlo, někdy ve všech třech řečech po sobě. Kněží je používali a opisovali téměř tři desetiletí, tiskem byla tato kázání vydána a hned rozebrána v roce 1846, druhé vydání 1849. Srov. CINEK, F., *K národnímu probuzení moravského dorostu kněžského 1778-1870*, s. 134.

stolic české pastorálky nedošlo. Už v roce 1809 je na pokyn císaře vznesen dotaz k ordinariátu, zda by nebylo vhodné v seminářích zařídit vyučování české řeči. Od roku 1810 se mělo v olomouckém semináři (nikoli tedy při teologickém studiu) vyučovat češtině a němčině, ale protože rozhodnutí bylo ponecháno na libovůli arcibiskupa, hodiny češtiny dával superior František Benisch, žák Josefa Dobrovského, jen soukromě.⁵²

Někdy před rokem 1820 bylo vyučování zavedeno a týkalo se i německých bohoslovců. Českým cvičením byly vyhrazeny 2 hodiny týdně, později i více, s velkou péčí se jim stále věnoval superior František Benisch. Dochoval se jeho dotaz adresovaný ordinariátu v roce 1828 ohledně 15 bohoslovců, kteří mají být letos vysvěceni a neumí česky. Jestliže neznají řeč nutnou pro duchovní správu, nemají být tedy vysvěceni? Odpověď vyřešila tento případ souhlasem se svěcením a rozdělením novokněží částečně do potřebných německých farností a zbytek výměnou za české kněze v německých farnostech. Aby se ale do budoucna předešlo takovým případům, nesmí být nadále přijato do semináře více německých kleriků než je poměr německých farností, nebo se tito musí zavázat, že se dokonale naučí českou řeč.⁵³

Důležité rozhodnutí, které mělo pozitivní vliv na probouzení českého národního vědomí, bylo zřízení stolice české řeči a literatury na stavovské akademii⁵⁴ v Olomouci. Ačkoli moravští stavové 3. listopadu 1815 „*rozhodli se s nejvyšším schválením*“ toto studium zřídit, k uskutečnění a obsazení této stolice došlo až v roce 1831.⁵⁵ Prvním profesorem byl v letech 1831-1839 Antonín Boček, po něm v letech 1839-1847 Alois Vojtěch Šembera, který výrazně ovlivnil nejen národnostní život v Olomouci, ale i v Brně, proto o něm více pojednávám v následující kapitole.

2.3.2 První buditelé v Brně

Cílem této kapitoly není studie všech osobností, které se zasloužily o probuzení národního povědomí na Moravě. Chtěla bych svůj výběr zúžit na ty, které ovlivnily národní život v Brně a jeho okolí, jsou nejvíce uznávané nebo byl jejich život nějakým způsobem spojen s brněnským alumnátem. Osobnosti, které určitým způsobem připravily cestu svým nástupcům, jsou méně známé, což neznamená, že by jejich práce a dílo bylo méně důležité.

Protiosvícenský katolík **Josef Heřman Agapit Gallaš** žil v letech 1756-1840 v Hranicích na Moravě. Nedokončil studia teologie, ani pozdější studia umění a stal se malířem, ranhojičem a spisovatelem, který znal dějiny své vlasti a vyzýval k podpoře mateřského jazyka. V Hranicích založil knihovnu, provozoval veřejnou nemocnici a učil

---

⁵² Srov. KREJČOVÁ, Jana. *Arcibiskupský kněžský seminář v Olomouci: data – osoby – budovy*. 1. vyd. Olomouc: Arcibiskupský kněžský seminář, 2010, ISBN: 978-80-254-7970-4, s. 19.

⁵³ Srov. CINEK, F., *K národnímu probuzení moravského dorostu kněžského 1778-1870*, s. 169-174.

⁵⁴ Stavovská akademie při olomoucké univerzitě působila v letech 1725-1847, byla určena pro vyšší společenské vrstvy, měla zajišťovat výuku práva, inženýrství, zemědělství, živých jazyků, šermu a tance pro šlechtice a syny měšťanů. V letech 1778 byla přesunuta do Brna, odkud se v roce 1782 vrátila zpět. Pro její zastaralost a nemožnost rozšíření žádají stavové o její přesunutí do Brna, což bylo v roce 1843 povoleno a od školního roku 1846/47 je již vyučováno v Brně. Roku 1850 se z této školy stává německá technika, *C. k. vysoká škola technická*. Srov. ŠIŠMA, Pavel. *Učitelé na německé technice v Brně 1849-1945*. [online]. Národní technické muzeum. [cit. 19. 10. 2014]. Dostupné na WWW: http://www.ntm.cz/data/veda-a-vyzkum/publikace/sisma_ucitele_tech_brno.pdf.

⁵⁵ Srov. CINEK, F., *K národnímu probuzení moravského dorostu kněžského 1778-1870*, s. 171.

děti výtvarné umění. Jeho přítelem byl **Tomáš Fryčaj** (1759-1839), kněz z brněnských Obřan, který sebral Gallašovy básně do významného díla *Múza moravská*. Fryčaj studoval na piaristickém gymnáziu v Lipníku nad Bečvou, poté filosofii v Olomouci a teologii v Brně. Jeho nejznámějším dílem je mnohokrát vydaný *Katolický kancionál*, který vyšel nejprve pod názvem *Kostelní písně duchovní*, pak *Ouplná kniha duchovních písní katolických*. Dodnes jsou některé jeho písně známé a v liturgii používané, např. píseň *Na své tváře padáme*.⁵⁶

Na kulturním a vlasteneckém životě první poloviny 19. století v Brně se podíleli vzdělanci, kteří přinášeli nové myšlenky z Čech, pražští obrozenci patřili k jejich přátelům, s kterými si dopisovali, případně se i navštěvovali. Právě vzájemným povzbuzováním a sdílením se myšlenka povznesení českého jazyka a kultury stávala silnější a snaha o její realizaci uskutečnitelnější. Osobností, kterou proto nelze v dějinách Brna přehlédnout, byl **Cyřil František Napp**, dlouholetý opat augustiniánského kláštera na Starém Brně. Narodil se v roce 1792 v Jevíčku, už za studií vstoupil do kláštera augustiniánů v Brně, na kněze byl vysvěcen v roce 1815. O dva roky později stal profesorem biblické vědy, Starého zákona a východních jazyků v brněnském alumnátu, později přednášel i Nový zákon a církevní právo. V roce 1824, tedy ve svých 32 letech se stal opatem a až do své smrti v roce 1867 se podílel na většině kulturních a vlasteneckých činností v Brně, staral se o chudinu vybudováním chudobince a zřizováním opatroven pro předškolní děti, podílel se na založení technické školy, spořitelny, hypoteční banky. Podporoval vědu a byl členem řady vlasteneckých spolků, udržoval přátelské styky s Františkem Palackým a dalšími významnými osobnostmi své doby. „*Za všecek dlouhý ten čas nic vážnějšího na Moravě nepodnikáno a nevykonáno, čehož by se Napp platně nebyl účastnil. Prelát Napp byl živým archívem, živým konverzačním slovníkem o všem, co Moravy se týkalo, pravý to abbé diplomatique v nejšlechtnějším slova toho smyslu,*“⁵⁷ říkají slova z jeho nekrologu.

Dalším z řady národních buditelů v Brně je kněz, profesor, spisovatel, básník a překladatel **František Dominik Kynský**⁵⁸, který se narodil ve Slaném v roce 1777. Po studiích piaristických škol vstoupil do jejich řádu, aby se mohl stát učitelem. V roce 1801 byl vysvěcen na kněze a učil několik let ve Slaném, v Mladé Boleslavi a na Novém Městě. Od roku 1809 působil v Brně jako učitel dějin a řecké literatury na nově zřízeném filozofickém ústavu. Tento přívětivý a dobrosrdečný vlastenec byl u svých žáků velmi oblíbený, vzdělával jejich ducha, šlechtil jejich srdce. Věnoval se jim nad rámec svých povinností např. cvičením v recitaci či vlastivědnými vycházkami. Velmi si vážil literatury a knihy nejen nakupoval do své veliké knihovny, ale i rozdával svým chudším posluchačům nebo je vyměňoval s českými přáteli za jiné. Své spisy vydával vlastním nákladem a nepočítal se ziskem, usiloval jen o rozhojnění domácí literatury. „*Kupoval každou novou knihu českou a odbíral všeliké časopisy vlastenské, říkávaje, že jedenkaždý spisovatel český pomoci potřebuje, a že se jenom tehdáž rozmnoží počet spisovatelů, když všickni vzdělaní Čechové kupovati budou knihy české. Pročež nebylo také novější knihy české... které by byl neměl ve své knihovně.*“⁵⁹

---

⁵⁶ Srov. HÝSEK, O., *Morava - dějiny země uprostřed Evropy: učebnice pro střední školy, víceletá gymnázia a žáky druhého stupně ZŠ k obohacení základního učiva*, s. 171.; Srov. CINEK, F., *K národnímu probuzení dorostu kněžského 1778-1870*, s. 176.

⁵⁷ -. *Cyřil František Napp, prelát kláštera Augustiniánův na Starém Brně*. Světozor 1, 5/1867, s. 45.

⁵⁸ Používal také jméno Kinský nebo Slanský. Srov. RYBIČKA, Antonín. *Přední křisitelé národa českého: Boje a usilování o právo jazyka českého začátkem přítomného století*. Díl I. Praha: František Šimáček, 1883. s. 215.

⁵⁹ Tamtéž, s. 220.

Kynského knihovna se zřejmě nedochovala, ačkoli obsahovala ucelený soubor českých knih a mnoho Kynského rukopisů. Podle svědectví byla knihovna prodána antikvářům do Vídně, v mnoha antikvariátech se objevovaly knihy s vepsaným ex libris Dominik Kynský.⁶⁰ Když v roce 1820 přešel filozofický ústav pod správu benediktinských řeholníků, vzdal se své profesury a ukončil svou pedagogickou činnost. Nadále se účastnil veřejného národního života, přátelil se s Dobrovským a Josefu Jungmannovi pomáhal při sestavování Slovníku. V debatách o spisovném českém jazyce odmítal přehnané používání novotvarů, ale nedopustil, aby tím byla narušena osobní přátelství. Známa byla jeho dohoda s Vincencem Žákem⁶¹ a Aloisem Šemberou, že při společných setkáních se vyhnou sporným otázkám. Dočkal se ještě splnění svého snu, kterým bylo zavedení češtiny do škol v roce 1848, a v prosinci téhož roku umírá.⁶²

Nadaný básník, novinář a filozof **František Matouš Klácel** byl osobou kontroverzní a nešťastnou, ale ačkoli byl v rozporu s církevní autoritou a jeho filozofické dílo je zapomenuto, jeho vliv na počáteční vlastenecké probuzení Moravy a oživení společenského slovanského života v Brně mu nelze upřít. Narodil se v roce 1808 v České Třebové, vystudoval filozofii v Litomyšli a bohoslovecká studia v Brně. V roce 1827 vstoupil do starobrněnského augustiniánského kláštera, který byl jedním z center kulturního života, přijal řádové jméno Matouš a na kněze byl vysvěcen v roce 1833. K duchovnímu stavu, jak se později ukázalo, zřejmě neměl vnitřní dispozici, ani jeho soulad s církví nebyl ideální. Po složení rigorózních zkoušek s výborným výsledkem, se ve svých 27 letech stal profesorem filozofie na biskupském filozofickém ústavu v Brně. Zde svým vlasteneckým nadšením ovlivnil mnoho mladých lidí, z nichž mnozí pokračovali ve studiích teologie, byl přátelský, ohnivě výmluvný a svérázný. Jeho přednášky se ale nesly v duchu idealistické filozofie, liberalismu, nesmlouvavého češství a slovanství. Byl ovlivněn německou filozofií Hegelovou a utopickými socialisty. I když zpočátku respektoval křesťanskou věrouku, postupně se od ní svými názory vzdaloval. Vypracoval pojem „vesměrnost“, kde výchozím bodem je osvícenský kosmopolitismus, který je nadřazený nad vlastenectví. Člověk je pro Klácela součástí nejen světa, ale i vesmíru a lidé spolu tvoří organickou jednotu. Vesměrnost je pro Klácela cílem vědy, umění a lásky.

V roce 1844 byl na nátlak brněnského biskupa odvolán z profesorského místa, důvodem bylo obvinění z hegelianství a panslavismu. Klácel odchází do Prahy, potom do Liběchova, kde se krátce stal knihovníkem u barona Veitha. Po návratu do Brna se v klášteře věnoval spisovatelské a badatelské práci, vyučoval děti v bohatých měšťanských rodinách, byl redaktorem brněnského Týdeníku, redigoval deník Moravské noviny, krátce

---

⁶⁰ Srov. BENEŠ, Josef. *Ač zemřeli, ještě mluví: medailony českých katolických vlasteneckých kněžů*. 1. vyd. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1964, s. 198.

⁶¹ Pavel Vincenc Žák/Ziak (1797-1867) byl kanovník brněnské kapituly, spisovatel, překladatel a moravský buditel. Narodil se v Úsobí u Havlíčkova Brodu, po studiích byl v roce 1820 vysvěcen na kněze a působil na různých místech, mj. byl vězeňským kaplanem na Špilberku, farářem v Podivíně a vyučujícím katechetiky v brněnském alumnátě. Je známý svým jazykovým novátorstvím založeným na moravských dialektech, při kterých se snažil o vytvoření jazykového kompromisu mezi češtinou a slovenštinou. Tyto jeho pokusy byly rázně odmítnuty jako nepřijatelný moravský jazykový separatismus, čímž skončily obrozenecké snahy o rozlišení mezi moravským a českým spisovným jazykem. Srov. VEČERKA, Radoslav. *Slovník českých jazykovědců v oboru bohemistiky a slavistiky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN: 978-80-210-6265-8, s. 326.

⁶² Často uváděným a zřejmě nesprávným důvodem smrti je zavraždění neznámým pachatelem ve sklepě jeho domu. Po důkladném prozkoumání těla bylo zjištěno, že rány byly způsobené pádem ze schodů, který byl následkem mozkové příhody. Srov. RYBIČKA, A., *Přední křisitelé národa českého: boje a usilování o právo jazyka českého začátkem přítomného století*, s. 213-223.

byl prvním starostou nově založené *Národní jednoty svatého Cyrila a Metoděje*, kde později vedl její přírodovědný obor. V roce 1869 se rozhodl odjet do Ameriky, aby se pokusil zde uskutečnit některé své ideje a založit utopistickou společnost, zemřel v Belle Paline v Iowě v roce 1882.⁶³

Ve třicátých letech 19. století přichází do Brna dva významní buditelé, kteří se s vlasteneckým prostředím seznámili v Praze a odtud si na Moravu přináší touhu pracovat pro myšlenku probuzení národního vědomí. Prvním z nich byl jazykovědec, literární historik a překladatel z němčiny **Alois Vojtěch Šembera**, který se narodil v roce 1807 ve Vysokém Mýtě v rodině s patnácti dětmi. Studoval gymnázium v Litomyšli a posléze filozofii a práva v Praze. Zde se potkal s významnými českými vlastenci a buditeli a jako mladý, ale duševně vyzrálý mladík své vlastenecké nadšení převedl v činy. Roku 1830 po vědomé úvaze odešel pracovat do Brna jako úředník na brněnském magistrátu. Svým příjemným a milým vystupováním si získal přístup do šlechtických rodin a vyučoval v nich základy češtiny. I na veřejnosti se snažil český jazyk co nejvíce prosadit a jeho zásluhou se například koncem roku 1839 objevily na ulicích a náměstích česká pojmenování. Bojoval také za to, aby se některá divadelní představení hrála česky, což se podařilo v letech 1838-39. Navázal kontakty s podobně smýšlejícími spolupracovníky a jeho korespondence dokládá, že jeho přátel, známých a žáků byly stovky. Veden touhou věnovat se více výuce českého jazyka, získal v roce 1839 místo profesora řeči a literatury na české stavovské akademii v Olomouci. Zde pokračoval v usilovné práci o šíření českého jazyka především svou pedagogickou činností a podle jeho vlastních slov se mu dařilo „v srdcích mnohých jinochů vzbudit lásku k jazyku vlasteneckému“⁶⁴.

Alois Vojtěch Šembera také už během svého pobytu v Brně rozpoznal důležitost šíření české knihy. Prvním moravským pokusem o založení spolku na vydávání českých knih, byla Šemberova *Matička moravská*⁶⁵. Její zdroje byly omezené, přesto se podařilo vydávat v letech 1837-1843 kalendáře – oblíbené čtivo venkovského lidu, které se snažilo vzbudit úctu k českému jazyku a oživovat národní hrdost. Během 40. let vytvořil na Moravě rozsáhlou distribuční síť českých knih. Místní knihkupectví totiž prodávala většinou jen německé knihy, při objednání z Prahy putovala kniha do Brna či Olomouce přes Vídeň se značným zdržením. Šembera zajišťoval českou literaturu pro své známé učitele, kněze, úředníky, šířil recipročně i knihy svých spolupracovníků, mezi které patřili i jeho slovenští přátelé – L. Štúr, J. M. Hurban.⁶⁶

Nelze opomenout, že Šembera byl spisovatelem a beletristou, který zasílal své příspěvky do *Časopisu Českého muzea* a do *Květů*. Sám se zajímal i o historii, sepsal dějiny svého rodného Vysokého Mýta, pracoval na dějinách Olomouce. Po revolučním roce 1848 se přestěhoval do Vídně, kde přednášel českou řeč a literaturu na vídeňské univerzitě, pro kterou sepsal vysokoškolskou učebnici *Dějiny řeči a literatury československé*. Jeho žákem zde byl i první československý prezident Tomáš Masaryk.

---

⁶³ Srov. BENEŠ, J., *Ač zemřeli, ještě mluví: medailony českých katolických vlasteneckých kněží*, s. 274-281.; Srov. *František Matouš Klácel*. [online]. Slovník českých filosofů [cit. 20. 9. 2014]. Dostupné na WWW: <http://www.phil.muni.cz/fil/scf/komplet/klacel.html>.

⁶⁴ FIŠER, Z., *Milovník národa, který vzbudil nevděk: Alois Vojtěch Šembera*, s. 297.

⁶⁵ *Matičku moravskou* založil Alois V. Šembera v roce 1836 jako svůj soukromý podnik – finanční fond založený na darech přátel, určený k vydávání literatury moravských autorů. Srov. tamtéž, s. 296.

⁶⁶ Tamtéž, s. 296-297.

České národní hnutí jeho odchodem do Vídně ztratilo schopného organizátora a nadšence, kterého však nadále uznávalo. Situace se bohužel změnila, když po dlouholetém bádání v literatuře dospěl k názoru, že *Rukopisy královédvorský a zelenohorský* jsou plagiátorským dílem Václava Hanky a Josefa Lindy. Zveřejněním tohoto stanoviska koncem sedmdesátých let 19. století se rázem stal terčem nacionální nevole ze strany národa, který pomáhal stavět na nohy. Ztratil mnohá přátelství, zažil opovržení a zesměšňování svého díla. Zemřel v březnu 1882 ve Vídni.⁶⁷ Masarykův životopisec Zdeněk Nejedlý o Šemberovi říká, že „... byl největší ozdobou a pýchou české Vídně po smrti Jána Kollára (1852), ale především jedním z nejpřednějších buditelů obnoveného národního života a vůbec jedním z prvních mužů českého národa.“⁶⁸

František Cyril Kampelík (1805-1872) – národní buditel, lékař a spisovatel, je další významnou českou osobností, která přinesla na Moravu vlastenecké nadšení. Kampelík se narodil v Siřenově u Lomnice nad Popelkou, do Brna přišel z Prahy, kde měl možnost nadchnout se pro národ, český jazyk a kulturu a byl velkým Jungmannovým obdivovatelem. Při příchodu na Moravu prožil kulturní šok, když viděl, jak Brno oproti Praze zaostává v národním uvědomění, jak málo je ceněn a používán český jazyk. V roce 1831 vstoupil na studia bohosloví v brněnském alumnátě a jako horlivý vlastenec zde začal působit ve prospěch českého národa. Položil základy české alumnátní knihovně, půjčoval spolužákům české knihy a zavedl soukromou výuku češtiny.⁶⁹

Probouzející se národní ruch v alumnátu utrpěl velkou ztrátu, když Kampelík nedokončil studia a z alumnátu odešel. Toužil učit český jazyk na univerzitě, ale musel se spokojit pouze s privátním vyučováním. Snílkovi a věčnému studentu se nakonec podařilo ve svých téměř čtyřiceti letech dosáhnout ve Vídni doktorátu medicíny. Pouštěl se do různých podniků, psal knihy, po aktivním zapojení se do revolučních událostí roku 1848 musel dokonce na čas emigrovat. Věnoval se osvětové činnosti a řešení praktických národohospodářských problémů, proslavil se návrhem na vybudování družstevních peněžních ústavů rozšířených až v pozdější době. Svého uznání a slávy došel až po své smrti, kdy na jeho počest byly tyto ústavy pojmenovány kampeličkami.⁷⁰

2.3.3 Cyrilometodějská idea

„Cyrilometodějství podněcuje v ohledu církevním i národním zdravý rozvoj dosud poutaných duchovních sil v kněžstvu, hlavně v jeho probuzenském dorostu a v moravské inteligenci vůbec.“⁷¹

K pochopení moravského obrodného národního hnutí je dobré rozumět odkazu svatých Cyrila a Metoděje a tomu, jak byla chápána idea cyrilometodějská. Oba svatí bratři přišli na Moravu šířit víru, a to ve spojení s římským papežem, jejich odkaz je tedy **myšlenkou náboženskou ve smyslu katolickém**, dále spočívající ve třech bodech: „...ve

---

⁶⁷ Srov. FIŠER, Z., *Milovník národa, který vzbudil nevděk: Alois Vojtěch Šembera*, s. 293-307.

⁶⁸ Tamtéž, s. 293.

⁶⁹ Srov. HÝSEK, O., *Morava - dějiny země uprostřed Evropy: učebnice pro střední školy, víceletá gymnázia a žáky druhého stupně ZŠ k obohacení základního učiva*, s. 175.

⁷⁰ Srov. SEIDL, Vladimír. *František Cyril Kampelík*. [online]. Zlatý fond českého ekonomického myšlení. [cit. 5. 9. 2014]. Dostupné na WWW: http://www.econlib.cz/zlatyfond/html/aut_kampelik.htm

⁷¹ CINEK, František. *Velehrad víry: duchovní dějiny Velehradu*. Olomouc: Lidové knihupectví a nakladatelství, 1936, s. 89-90.

vymanění z církevního područí bavorsko-německého, v liturgické řeči slovanské a zároveň v církevní jednotě s Římem.⁷² Historické doklady o jejich skutcích ukazují, že vyznávali společnou církevní jednotu a usilovali o ni.⁷³

Cyrlometodějská idea je také **myšlenkou literárně-politickou**, která přinesla písmo a knihu a uplatnila slovanský jazyk při všech církevních výkonech. Ačkoli působení svatých věrozvěstů se neslo především úmyslem šířit křesťanství, mělo i politický význam. Vracet se k myšlence cyrlometodějské, která je nosným dědictvím i pro církev pravoslavnou, znamená vracet se do doby před rozdělení církve a zůstat ve shodě s římským pontifikem, vážit si také svého jazyka a staroslovanské liturgie. Cyril a Metoděj se stali vzorem pro spojení lásky k Bohu a církvi s láskou ke Slovanům, jejich jazyku a kultuře.⁷⁴

K Moravě neodmyslitelně patří úcta ke svatým Cyrilu a Metoději, která v době probouzejícího se národního obrození rostla a stala se jiskrou, která pomáhala křísit a rozněcovat vědomí slavné minulosti spočívající ve spojení víry a české kultury – převážně jazyka a povzbuzovala vědomí slovanské vzájemnosti. V lidové tradici se **působení slovanských věrozvěstů ztotožnilo s Velehradem**⁷⁵, který se stal téměř jejich synonymem. Tradice cyrlometodějského Velehradu není novodobou falzifikací ani ideologickým výmyslem barokní zbožnosti, ale má své počátky už ve středověku, na přelomu 13. a 14. století. Lokalizace politického a církevního střediska Velké Moravy, tzv. „otázka velehradská“, je ale dodnes diskutovaným problémem tohoto období a je spojena se snahou o nalezení hrobu sv. Metoděje, který podle starých pramenů leží ve velkém moravském chrámě po levé straně za oltářem Boží Rodičky.⁷⁶

Velehrad je od 13. století sídlem cisterciáckého kláštera, který založil moravský markrabí Vladislav Jindřich na podnět olomouckého biskupa Roberta. Pojmenování vzešlo od blízké vesnice Veligrad, jejíž velkomoravské kořeny dokládají moderní archeologické výzkumy. Klášter byl vybudován v románském slohu s vlivem rané gotiky a dokončen ve 40. letech 13. století. První skupina cisterciáckých mnichů z kláštera Plasy u Plzně dorazila do míst dnešního Velehradu v listopadu 1205 a jistě netušila, že přes pohnuté osudy a navzdory devastaci v průběhu dějin, sehraje jejich klášter významnou roli coby nositel nejsilnější historické tradice v zemi a později i v širším prostředí slovanských národů.⁷⁷

---

⁷² VAJS, Josef. *Idea Cyrlometodějská odkazem sv. Věrozvěstů národům slovanským*. Časopis katolického duchovenstva 63, 1922/1, s. 28.

⁷³ Ač odchovanci východní teologie a Fotiova vlivu, obstáli sv. Cyril a Metoděj před posouzením papežem. Co se týká filioque a dalších dogmatických rozdílů mezi východním a západním křesťanstvím, je třeba podotknout, že pokud jejich smýšlení a názory obsahovaly nějaké nesprávnosti, pak to nebyly ještě žádné formální hereze. Srov. tamtéž, s. 33.

⁷⁴ Srov. tamtéž, s. 28-36.

⁷⁵ Jméno Velehrad pochází z praslovanského velbjb gordb = velí hrad, což znamená velký, mohutný hrad. Je možné jej chápat i jako hromadný název pro nejvýznamnější velkomoravské hrady. Srov. POJSL, Miloslav. *Tradice velkomoravského ústředí ve středověku*. In POJSL, Miloslav (ed.). *Cisterciáci na Moravě: Sborník k 800. výročí příchodu cisterciáků na Moravu a počátek Velehradu*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2006. ISBN 80-244-1460-0, s. 219.

⁷⁶ Badatelé dnes kladou centrum Velké Moravy do míst v okolí dnešního Starého Města, Velehradu a Uherského Hradiště, archeologicky zajímavá je ale také oblast okolo Mikulčic. Josef Zavadil v práci *Velehrady Děvín a Nitra* (1912) zase považoval tyto dva známé hrady za velehrady Velké Moravy. Srov. tamtéž, s. 219-220.

⁷⁷ Klášter byl v dějinách několikrát zdevastován, když jej v lednu 1421 vypálili husité, během třicetileté války byl zničen v letech 1623 a 1626, Josef II. jej zrušil v roce 1874. V roce 1890 jej získávají jezuité, kteří

Velehradský klášter však neobstál před josefinskými reformami, když byl dne 27. září 1784 zrušen a majetek zkonfiskován. Původně měl být kostel odsvěcen a proměněn na skladiště, k čemuž sice nedošlo, ale plenění a vyprázdnění kostela bylo provedeno s důkladností, které se nemůže rovnat ani vpád husitských, uherských nebo tureckých vojsk. Podle slov očitého svědka byly „...přineseny bedny a truhly, do nichžto vše, což jakou cenu mělo, beze všeho ladu a skladu naprosto vmetáno. Tu do jedné bedny vházeno mnoho kalichů, monstrancí, relikviářů atd., a když to vše jaksi neladně na vrchovato vypadalo, tu jeden holomek nohama to urovnávati a šlapati se jal, čímž mnohé umělecké dílo polámáno a zničeno bylo.“⁷⁸ V dražbě byl prodán liturgický inventář, ornáty, sochy, obrazy, ba i kurní mříž⁷⁹, všechno do posledního zvonku a kříže. Vzácné knihy, rukopisy a folianty se prodávaly po hromadách, „zdaž se mnohé netýkaly historie Velehradu, sv. Cyrila a Metoděje? Kde jsou?“⁸⁰ V protokolech je zapsán prodej jedné čínské knihy v obalu, je na místě otázka, zda to byla opravdu čínská kniha, nebo jen zapisovatel nepoznal cyrilici? Cenné stříbrné kování a spony byly z knih strhávány, zbytek vzácných knih „prodáván po fůrách na sýr, ba ničen stoupami.“⁸¹

Velehradské poutní svatyni zůstaly nejnuttnější a nejobyčejnější bohoslužebné věci a stala se farním kostelem dvou chudých vesnic – Velehradu a Modré. Ustávaly poutě, Velehrad chátral a vytrácel se z povědomí poněmčovaného lidu. Roku 1787 spadl z klenby chrámu velký kus omítky, objevují se nové pukliny, roku 1803 je v neúnosném stavu střecha kostela i okna, po lijáku roku 1817 je na spadnutí i střecha nad oratoriem. Náboženský fond, do kterého odešel celý zisk z prodeje zabaveného inventáře, se opravám brání a dílo zkázy pokračuje. Po krupobití v červenci 1828 zůstávají rozbitá okna a střecha tak, že „celá svatyně byla téměř obnažena.“⁸² Zoufalí duchovní správci sepisují škody, urgují, prosí, marně shání finanční prostředky na opravu. V roce 1837 se při zjišťování poškození propadl strop s místním knězem Janem Rudolfem, který zanedlouho na následky zranění zemřel.⁸³

Snad právě chátrající Velehrad, spojovaný s působením sv. Cyrila a Metoděje, byl jedním z impulsů obnovy národa a napomohl k veliké eskalaci cyrilometodějské úcty po celé 19. století, projevující se nejen zvelebováním Velehradu, ale velkým množstvím obrazů, soch, sjezdů a poutí, ale také spolků, besed, jednot, časopisů a věstníků pojmenovaných po svatých věrozvěstech.⁸⁴ Jejich svátek byl příležitostí ke kázáním, která připomínala zásluhy moravských patronů o národ⁸⁵ a pomáhala šířit víru a vlastenectví,

---

zde s přetržkou v letech 1950-1990 působí dodnes. Srov. POJSL, Miloslav – HYHLÍK, Vladimír. *Velehrad v památkách osmi století*. Praha: T. R. S., 1997. ISBN 80-260-5819-4, s. 85 – 101.

⁷⁸ CINEK, F., *Velehrad víry: duchovní dějiny Velehradu*, s. 54.

⁷⁹ Umělecky vzácná kurní mříž, který prý jen překážela a hyzdila kostel, byla rozřezána, prodána a následně použita v okně mlýna v Boršicích. Srov. tamtéž, s. 55.

⁸⁰ Tamtéž, s. 57.

⁸¹ Tamtéž, s. 57.

⁸² Tamtéž, s. 63.

⁸³ Srov. CINEK, F., *Velehrad víry: duchovní dějiny Velehradu*, s. 59-82.

⁸⁴ Podrobněji se cyrilometodějskými památkami a spolky zabývá Alois Kolísek ve své monografii. Srov. KOLÍSEK, Alois. *Cyrillo-Methodějství u Čechů a Slováků do roku 1931*. Brno: Nákladem vlastním, 1935. 234 s.

⁸⁵ Frant. Xaver Richter měl 9. března 1816 v brněnském kostele sv. Jakuba cyrilometodějské kázání, které bylo na požádání přeloženo do češtiny D. Kynským a vydáno tiskem s názvem *Cyrellus a Methodius: řeč*

obojí jako dědictví sv. Cyrila a Metoděje. V brněnském alumnátě byl prvním šířitelem cyrilometodějství František Kampelík, který o věrozvěstech a jejich době rozmlouval, upozorňoval na jejich ctnosti, přinášel o nich zprávy, knihy, řeči. Důkazem osobního postoje je jeho biřmovací jméno Cyril, které si vybral a používal.⁸⁶

Vlna cyrilometodějské úcty se v 19. století zvedla a rozšířila tak silně, že Martin C. Putna ji považuje za zakladací mýtus Moravy, vytvořený a podporovaný romantickým budovatelem a šířitelem cyrilometodějské myšlenky, Františkem Sušilem a jeho následovníky. Vznik cisterciáckého kláštera podle M. C. Putny s tradicí Velké Moravy nesouvisí, ta se objevuje teprve až ve spisech klášterních historiků 17. století. Zlidovělý mýtus připomíná Velehrad jako centrum vlastního státu Moravanů a nejeví zájem o další moravské dějiny, ať předchozí či následné. Ani historické bádání s jeho výsledky pro něj není příliš důležité, neboť velikost historického Velehradu spočívá v jeho duchovním významu a odkazu budoucím generacím.⁸⁷

2.3.4 Matice moravská a Dědictví sv. Cyrila a Metoděje

„Moravané! Katolíci! Musíme se probuditi ze spánku, by nám neodňal Pán vinici, vida, žeť nepřinášíme leč plané ovoce víry křesťanské!“⁸⁸

Od třicátých let 19. století vniká na Moravě velké množství bratrstev, dědictví, spolků a jednot, jejich zakladatelé se inspirovali podobnými spolky v Čechách. První *Katolickou jednotu* usilující o ožívování víry, pěstování ctností a věnování se mládeži, založil 15. října 1848 zábrdovický kaplan Matěj Procházka⁸⁹, jako tiskový orgán této *Jednoty* vydává se svými spolupracovníky časopis *Hlas*, který „*byl nejen učitelem češtiny, nýbrž i uvědomění národního*“⁹⁰. Během následujících pěti let vznikají další *Katolické jednoty* po celé Moravě. Kněží i laici věděli, jak důležitá je četba dobrých knih pro povzbuzení venkovského lidu ke zbožnosti a národnímu cítění, a proto toužili po spolku, který by vydával a šířil české knihy a tím kulturně povznášel prostý lid. Tato myšlenka vzešla ze snahy povzbudit moravské písemnictví, vzdělávat jazyk a správně jej užívat. Několik probuzených vlastenců vidělo vzor v pražských spolcích, jako byla *Matice česká* či *Dědictví sv. Jana Nepomuckého*.⁹¹ Touhu po podobné instituci neutlumil ani názor básníka Josefa K. Chmelenského, který po pobytu na Moravě koncem třicátých let napsal svým přátelům, že „*na Moravě pro českou literaturu není naděje a každá snaha jest*

---

k slavnosti pamětnj dědiců země morawské, držená w farnjm chrámě Páně u sw. Jakuba w Brně dne 9. března 1816 od Franze Xavera Richtera, sčesstěná od gednoho kněze z pobožných sskol.

Srov. CINEK, F., *Velehrad víry: duchovní dějiny Velehradu*, s. 90-91.

⁸⁶ Srov. tamtéž, s. 91.

⁸⁷ Srov. PUTNA, M. C., *Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848-1918*, s. 213-216.

⁸⁸ Slova z provolání u příležitosti založení *Dědictví sv. Cyrila a Metoděje*. Srov. MASÁK, E., *Dějiny Dědictví sv. Cyrila a Metoděje v Brně 1850-1930*, s. 40.

⁸⁹ O Matěji Procházkovi pojednávám více v kapitole 4.4 této práce.

⁹⁰ MICHÁLEK, Alois. *Účast moravského kněžstva na národním probuzení tiskem v letech 1848-1850*. Olomouc: Lidové závody tiskařské a nakladatelské, 1937, s. 7.

⁹¹ *Matice česká* byla založena roku 1831 a téhož roku věnována jistina 1000 zlatých k založení *Dědictví sv. Jana Nepomuckého*, které zahájilo svou činnosti roku 1835. Obě instituce měly za úkol vydávat a rozšiřovat levné a poučné knihy v českém jazyce. Srov. MASÁK, E., *Dějiny Dědictví sv. Cyrila a Metoděje v Brně 1850-1930*, s. 12.

marná.⁹² Zbožný blažovický sedlák Šebestián Kubínek⁹³, apoštol dobrého tisku, vzpomíná, že z prodeje svého statku v roce 1847 chtěl částkou tisíc zlatých podpořit vznik podobného Dědictví. Byl však ještě odmítnut brněnskou konsistoří i profesorem Sušilem.⁹⁴

K založení spolku, který měl ve svých stanovách za úkol vydávání knih a časopisů, zakládání knihoven, čtenářských spolků, čítáren a povzbuzování národního vědomí dozrál čas o dva roky později. Ustavující schůze 17. dubna 1849 v Brně se zúčastnilo asi sedmdesát moravských a českých vlastenců, mimo jiné také Karel Havlíček Borovský. V čele spolku, který nesl název *Národní jednota svatého Cyrila a Metoděje*, stál František Matouš Klácel.⁹⁵ Hned v prvním roce existence *Národní jednoty* se v jejím čele vystřídali tři starostové, což svědčí o vnitřní nestálosti. Klácela, který svými názory balancoval na hranici, často spíše za hranicí katolické církve, vystřídal Josef Chytil a toho Jan Helcelet, z jehož zápisků a dopisů se dozvídáme, že trpí jakýmsi typem alergie na kněžské sutany. Nelíbilo se mu, že „*Jednota jest tak černá jako noc bez hvězd*“⁹⁶.

Objevily se dva rozdílné názorové proudy, Jednota se začala dělit na stranu liberální a kněžskou. I když kněží nechtěli vládnout, jak je podezřívá Klácel v dopise příteli Šemberovi, přece jen se nemohli zpronevěřit ideálu národního a současně a především náboženského a křesťanského obrození národa. Nemohli se účastnit podniku, který šíří liberální názory, který chce vydávat spisy Voltaira či Sandové⁹⁷, který prostřednictvím svého humanitního odboru navrhl ohledně knihoven, že „*náboženské a politické knihy jsou vyloučeny*“⁹⁸. To byla poslední kapka a bylo jasné, že k roztržce mezi oběma názorovými proudy dříve či později dojde. K rozhodnému boji, ve kterém kněžská konzervativní strana prohrála, došlo na schůzi dne 18. dubna 1850. Jan Fáborský v dopise B. M. Kuldovi popisuje průběh schůze takto: „*Veřejně se prohlásili, že žádného kněze ve výboru míti nechtějí.... A k tomu ke všemu nescházelo moc, že by nám při schůzi té ještě byli vynadali. My jsme bez hluku odstoupili, a veřejně proti nim nevystoupíme nikdy, bychom stranu slovanskou neuvedli v posměch.*“⁹⁹

Kněží v čele s hrabětem Sylvou Taroucou¹⁰⁰ na protest proti takovému jednání opustili sál¹⁰¹ a začali hromadně vystupovat z *Národní jednoty*. Bez podpory duchovenstva

---

⁹² MASÁK, E., *Dějiny Dědictví sv. Cyrila a Metoděje v Brně 1850-1930*, s. 11.

⁹³ Šebestián Kubínek (1799-1882) – národní buditel a apoštol dobrého tisku, se narodil ve zbožné křesťanské rodině v Blažovicích, v mládí prožil hlubokou konverzi a následně věnoval všechny své síly šíření víry a zbožných knih po moravském venkově. Peníze za prodej domu věnoval charitativní a osvětové činnosti, kupoval knihy, zakládal knihovny, přesvědčoval venkovany o prospěšnosti četby českých knih. Zemřel v pověsti svatosti. Srov. JANČÍK, Josef. *Na toulkách Božích: život a dílo Šebestiána Kubínka*. Brno: Občanská tiskárna, 1941, s. 7-66.

⁹⁴ MASÁK, E., *Dějiny Dědictví sv. Cyrila a Metoděje v Brně 1850-1930*, s. 25.

⁹⁵ Srov. CHOCHOLÁČ, Bronislav. *Matice moravská: dějiny spolku od počátků do současnosti*. Brno: Matice moravská, 1997. ISBN 80-902304-0-7, s. 3-4.

⁹⁶ MASÁK, E., *Dějiny Dědictví sv. Cyrila a Metoděje v Brně 1850-1930*, s. 29.

⁹⁷ Návrh na vydání těchto spisů byl podán r. 1849, ale díky kněžským členům výboru nebyl schválen. Srov. tamtéž, s. 30.

⁹⁸ Tamtéž, s. 32.

⁹⁹ HALOUZKA, Jan. *Kněz mecenáš Bedřich hrabě De Sylva-Tarouca...* Rešov na Moravě: Nákladem vlastním, 1896, s. 34.

¹⁰⁰ O hraběti Sylva-Taroucovi pojednávám více v kapitole 4.4 této práce.

Národní jednota ještě dva roky živořila a poté byla roku 1853 přeměněna na ***Matici moravskou***. Názorové spory ustoupily ve prospěch vědecké práce pro národ, a proto se zde opět sešli přední osobnosti obou táborů. Zklamání katolického tábora a jeho nenaplněné ideje o šíření dobré národní a náboženské literatury, přivedly kněze k založení si vlastního spolku. V srpnu roku 1850 se z podnětu Jana Bílého¹⁰² sešlo v bytě hraběte Sylvy-Taroucy téměř 20 kněží – významných osobností Moravy¹⁰³, aby založili nový spolek nesený duchem pravé cyrilometodějské úcty, a to ***Dědictví sv. Cyrilla a Methoda***. Stanovy schválil brněnský biskup Antonín Schaaffgotsche již v červenci 1850 a doporučil členství všem katolickým duchovním. Péčí *Dědictví* byl ještě téhož roku vydán první kalendář *Moravan*, jehož redigování přešlo od roku 1880 na rajhradské benediktiny. V čele *Dědictví* stál až do své smrti v roce 1868 **František Sušil**, který kolem sebe soustředil své žáky, národní buditele, kněze a vlastence. Vydáváním knih, především životů svatých, poučných dějepisných knih či lidového rodinného čtení přispívalo *Dědictví* k šíření vzdělanosti, zbožnosti a cyrilometodějské úcty mezi prostým lidem. Velkou zásluhu o šíření knih *Dědictví svatého Cyrila a Metoděje* na venkově má moravský apoštol dobrého tisku Šebestián Kubínek. Za své úsilí a nadšení, kterým dokázal získat přibližně 4 000 členů a přínos nejméně 40 000 zlatých, byl v roce 1856 jako jediný v historii spolku oceněn jmenováním za člena *Dědictví* I. třídy s právem na 4 výtisky z každého vydaného knižního titulu.¹⁰⁴

---

¹⁰¹ Hrabě Sylva Tarouca své zvolení do výboru *Národní jednoty* odmítl slovy: „*Pánové! Poněvadž z výboru nového vyloučení jsou všichni kněží, tudíž i já vděčně skládám čest mi prokázanou a volbu nepřijímám.*“ Srov. HALOUZKA, J., *Kněz mecenáš Bedřich hrabě De Sylva-Tarouca...*, s. 34.

¹⁰² O Janu Bílém pojednávám více v kapitole 4.4 této práce.

¹⁰³ Kromě hraběte Sylvy-Taroucy byl přítomen František Sušil, rajhradský prelat Viktor Šlossar, profesori Matěj Procházka, Guntíř Kalivoda, Beda Dudík, děkan Ludvík Tidl, duchovní správce František Xaver Škorpík, Josef Těšík, Tomáš Šimbera, kaplani Jan Bílý, Jan Fáborský, Bedřich Geissler, Eduard Karlík, Beneš M. Kulda, František Poimon, Jiří Slota, Robert Šuderla a Karel Zelinka. Srov. MASÁK, E., *Dějiny Dědictví sv. Cyrila a Metoděje*, s. 39.

¹⁰⁴ Srov. MASÁK, E., *Dějiny Dědictví sv. Cyrila a Metoděje v Brně 1850-1930*, s. 49-72. Srov. JANČÍK, J., *Na toulkách Božích: život a dílo Šebestiána Kubínka*, s. 26-27.

3. Brněnský alumnát

3.1 Z historie brněnského alumnátu

Alumnát¹⁰⁵ je výraz typický pro Brno, ale vlastně nesprávný. Zahrnuje v sobě totiž diecézní bohoslovecké učiliště a biskupský seminář, první pečuje o vzdělání a druhý o duchovní formaci budoucích kněží. Kořeny brněnského alumnátu – této dvojjediné instituce sahají až k tridentskému koncilu, kterým bylo nařízeno, že každá diecéze má mít svůj vlastní seminář k výchově kněží. Se vznikem brněnského biskupství, ke kterému došlo bulou papeže Pia VI. dne 5. prosince 1777, se přirozeně předpokládalo, že nový biskup bude zodpovědný také za výchovu svých kněží.¹⁰⁶

V okamžiku vzniku nové diecéze měl tedy vzniknout i alumnát, ale situace k tomu nebyla zralá a vládní nařízení stanovilo, že brněnští bohoslovci budou studovat na teologické fakultě a v kněžském domě v Olomouci. Brzy nato byla však celá univerzita i s kněžským domem přeložena do Brna, kde přebývala pouhé 4 roky, a to v letech 1778-1782. Teologická fakulta sídlila v augustiniánském klášteře u sv. Tomáše a kněžský dům v bývalém jezuitském semináři. Projevily se zde josefínské snahy omezit vliv církve a olomouckého arcibiskupa na studium kněží a posílit vliv státní moci. Krátké brněnské období společných studií brněnských a olomouckých bohoslovců skončilo dekretem ze 14. září 1782, kterým byla univerzita v Brně přeměněna na pouhé lyceum a přeložena zpět do Olomouce.

Od září 1783 byl zřízen *Generální seminář pro Moravu a Slezsko*, který sídlil na Klášterním Hradisku u Olomouce.¹⁰⁷ Tyto generální semináře byly pokusem habsburské monarchie o centralizaci teologického studia pod vlivem státní politiky josefinismu a trvaly po dobu krátkých sedmi let. Charakteristické jsou tím, že je v nich zrušen vliv biskupů a výchova kněží převedena do rukou císaře, jmenování představených a profesorů už není v kompetenci církve. Knihy ke studiu jsou centrálně předepsané a určené, rozhodně jsou zakázány knihy o mnišské askezi, tiché pobožnosti a ctnostech, protože vedou k blouznění. Asketické a morální vzdělání se děje v duchu osvícenství, tedy pod vlivem rozumu, k blahu občanské společnosti. Morálka převažuje nad dogmatem a utilitaristická teologie má přinášet co nejvíce užitku. Žádný student nesmí být zbytečný, proto při přijímání ke studiu prokazuje, že o něho biskup či řád stojí a po dostudování ho přijme. Zrovna tak je nutné zaplatit za studenta, který by byl pro neschopnost vyloučen ze studií. Zdůrazňuje se bratrství a bliženecká láska, budoucí kněží mají cítit zodpovědnost za štěstí a blahobyt lidí, kde největším štěstím je žít v habsburské monarchii. Dochází k přeceňování přirozených hodnot na úkor nadpřirozena, panovník se snaží vychovat spíše zbožné učitele lidu sloužící státu a ne kněze milující Boha.¹⁰⁸

---

¹⁰⁵ Slovo alumnus pochází z latinského *alere*, tj. chovati, živiti a znamená chovanec. Alumnát je ústav pro výchovu a odborné vzdělávání studentů – alumnů. Srov. PODLAHA, Antonín - TUMPACH, Josef. *Český slovník bohovědný: Díl první A-Bascapae*. Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba, 1912, s. 329.

¹⁰⁶ Srov. CHAROUZ, Jindřich Zdeněk. *Brněnský alumnát: výchova a vzdělávání duchovenstva v Brně v letech 1807-1950*. Brno: Biskupství brněnské, 2007. ISBN 978-80-239-7366-2, s. 6.

¹⁰⁷ Srov. tamtéž, s. 19-20.

¹⁰⁸ SAMSOUR, Josef. *Dějiny alumnátu brněnského: k stoletému výročí jeho trvání*. Brno: Nákladem vlastním, 1908, s. 30-33.

Císařem očekávaný výsledek zavedení generálních seminářů se nedostavil. Naopak se objevil mezi bohoslovci zmatek a morální úpadek, klesl počet zájemců o teologické studium a dostavil se nedostatek kněží. Olomoucký arcibiskup si stěžoval na profesory teologie a různé nepořádky v semináři, vyšetřování odhalilo, že „mnozí alumni oddáni jsou silnému pití,...dále že v museích v době studia jest hluk, že strava je špatná a špatně připravena a že v knihovně není potřebných knih“¹⁰⁹.

Na žádost mnoha biskupů, prelátů a zemských stavů císař Leopold II. dekretem ze 4. července 1790 zrušil generální semináře a otevřel cestu ke zřizování diecézních seminářů, František II. pak v roce 1802 stanovil, že každá diecéze má mít svůj vlastní seminář. Brněnský biskup Schrattenbach s největší radostí uvítal toto císařské rozhodnutí a zahájil dlouhá jednání, jejichž výsledkem byl dvorský dekret ze 16. srpna 1805, kterým se v Brně zřizuje kněžský seminář a teologické učiliště jako dvojediná instituce. Nebylo však rozhodnuto o jeho umístění, biskup Schrattenbach trval na budově bývalého dominikánského kláštera, který byl blízko biskupské rezidence¹¹⁰, a nakonec mu bylo vyhověno. Po vystěhování vojenské ekonomické komise byla budova adaptována na potřeby semináře a 4. listopadu 1807 byla zahájena výuka v brněnském kněžském semináři.¹¹¹

V budově na Dominikánské ulici zůstal alumnát celé 19. století, přestože od počátku byly prostory nedostačující¹¹² a nevyhovující¹¹³. Koncem století se biskup František Bauer snažil o vyřešení situace postavením nové, po všech stránkách vyhovující budovy alumnátu. Po mnoha jednáních a ve spolupráci biskupského ordinariátu s c. k. ministerstvem kultu a vyučování bylo zakoupeno stavební místo na starém zrušeném hřbitově. Velkolepé plány nové budovy byly zaslány také na světovou výstavu v Paříži v roce 1900 jako ukázka podpory, jaké se v monarchii dostává katolickému školství, nicméně realizována byla mnohem úspornější verze, kde chyběla slavnostní hala, čítárna, byt pro třetího představeného, místnost pro zábavu a hudbu. Se stavbou začal brněnský stavitel Antonín Tebich v roce 1901 a o dva roky později byla nová budova na dnešní Antonínské ulici¹¹⁴ dokončena. Slavnostnímu svěcení byly v říjnu 1903 přítomné významné osobnosti z řad církevních, školských a státních institucí Brna a jižní Moravy.¹¹⁵ Pohnuté osudy alumnátu ve 20. století až do jeho zrušení komunistickým režimem v roce 1950 však nejsou námětem této práce, doporučuji práce jiných autorů.¹¹⁶

---

¹⁰⁹ SAMSOUR, J., *Dějiny alumnátu brněnského: k stoletému výročí jeho trvání*, s. 17.

¹¹⁰ Klášter vedle kostela sv. Michala na Dominikánské ulici je od sídla biskupa na Petrově jen kousek.

¹¹¹ Srov. CHAROUZ, J. Z., *Brněnský alumnát: výchova a vzdělávání duchovenstva v Brně v letech 1807-1950*, s. 21-22.

¹¹² Už od prvního roku svého působení zde bydlelo 64 bohoslovců a 34 muselo bydlet mimo alumnát, doma či v pronájmech po Brně. Srov. tamtéž, s. 27.

¹¹³ Chyběla zahrada k odpočinku a relaxaci, budova byla stará, zřejmě vlhká a zdraví škodlivá, což se projevovalo „značnou úmrtností theologů“. SAMSOUR, J. *Dějiny alumnátu brněnského: k stoletému výročí jeho trvání*, s. 30.

¹¹⁴ Antonínská č. 1/548, dnes v budově sídlí rektorát VUT.

¹¹⁵ Srov. SAMSOUR, J., *Dějiny alumnátu brněnského: k stoletému výročí jeho trvání*, s. 30-33.

¹¹⁶ Osudy alumnátu zpracoval Jindřich Z. Charouz a věnovala jsem se jim také ve své bakalářské práci. Srov. CHAROUZ, J. Z., *Brněnský alumnát: výchova a vzdělávání duchovenstva v Brně v letech 1807-1950*. KLAŠKOVÁ, Lenka. *Knihovna brněnského alumnátu: bakalářská práce*. Brno: Nákladem vlastním, 2012, s. 28-31.

3.2 Národnostní poměry v alumnátě v letech 1807- 1831

Poměry v alumnátě se zpočátku nelišily od situace na celé Moravě. Národní uvědomění bylo velmi slabé, až téměř žádné. Bohoslovci přicházeli z německých škol, byli odchovaní a formovaní státní politikou propagující němčinu. V prvních dvou desetiletích se národně probuzenecké snahy v alumnátě nijak neprojevují. Studují zde sice jednotlivci, kteří později ovlivní národní vědomí na Moravě, ale v době svého studia nezanechávají hlubší stopy. Jsou to v letech 1816-1820 Vincenc Pavel Ziak, v letech 1823-1827 František Sušil, v letech 1829-1833 František Matouš Klácel.

Zajímavé jsou skutečnosti, které mohly mít vliv na pozdější roli alumnátu v národním obrození a připravit podmínky k tak významnému národnímu cítění, které se z alumnátu šířilo po celé diecézi. Například nepříjemný **nedostatek ubytovací kapacity**, kvůli kterému musela část bohoslovců hledat ubytování v soukromých brněnských bytech, mohl poskytovat větší volnost ke stykům s českými vlastenci. Prostory původního dominikánského kláštera dokázaly ubytovat pouze šedesát čtyři alumnů, ostatních třicet šest zůstávalo mimo seminář. Přestože se tato skutečnost nelíbila biskupskému ordinariátu ani císaři a narušovala poslání alumnátu v jeho systému výchovy budoucích kněží, nabízela prostor k účasti na kulturním dění v Brně. Vztahy kněží s českými a moravskými buditeli, navázané během studií, přetrvávaly i po nástupu do duchovní správy.¹¹⁷

Druhým příznivým faktorem bylo v roce 1831 **jmenování Antonína Františka Gindla brněnským biskupem**, který všechny české národně uvědomovací snahy nejen trpěl, ale i podporoval. Svými současníky byl uznáván jako vzor dobrého pastýře. Jeho vnímavost a laskavost dokládá i příhoda popsána v životopise Beneše M. Kuldy, kdy byl při své generální vizitaci v Ivančicích přítomen zkoušení dětí ze znalostí katechismu. Všiml si, že děti nerozumí tomu, co odříkávají, a nařídil knězi Tomáši Procházkovi¹¹⁸, aby ode dneška katechismus a evangelium vykládal česky.¹¹⁹

Poslední zajímavostí je, že v národnostním složení alumnů **převažovali studenti s českou národností**. Němečtí kandidáti kněžství odcházeli z Moravy studovat raději do bohatých rakouských klášterů než do panslavistického alumnátu v Brně.¹²⁰

Dokladem toho, že alumnát probouzel národní vědomí a moravské vlastenectví, jsou vzpomínky mnoha bývalých bohoslovců, kteří přicházeli na teologická studia. Např. v životopise Jana Soukopa¹²¹ se dozvídáme, že patřil k většině českých mladíků, které otupilo vtloukání vědomostí cizím nářečím. Psával ze školy v Moravské Třebové rodičům do Třebíče listy pouze německy – jazykem vyvolenců. Domníval se, že čeština se hodí jen pro sprostý lid a styděl se česky promluvit. Ani když odešel roku 1843 studovat do Brna filozofii přednášenou horlivým buditelem Matoušem Klácellem, neprobudilo se v něm vlastenecké nadšení. Teprve když se rozhodl pro kněžskou dráhu a vstoupil do semináře,

---

¹¹⁷ Srov. CHAROUZ, J. Z., *Brněnský alumnát: výchova a vzdělávání duchovenstva v Brně v letech 1807-195*, s. 55-56.; Srov. SAMSOUR, J., *Dějiny alumnátu brněnského: k stoletému výročí jeho trvání*, s. 30.

¹¹⁸ O Tomáši Procházkovi pojednávám více v kapitole 4.4 této práce.

¹¹⁹ Srov. HALOUZKA, Jan. *Životopis Beneše Methoděje Kuldy, infulovaného sídelního kanovníka...* Praha: B. Stýblo, 1895, s. 4.

¹²⁰ Srov. CHAROUZ, J. Z., *Brněnský alumnát: výchova a vzdělávání duchovenstva v Brně v letech 1807-1950*, s. 55-56. Srov. SAMSOUR, J. *Dějiny alumnátu brněnského: k stoletému výročí jeho trvání*, s. 30.

¹²¹ O Janu Nepomuku Soukopovi pojednávám více v kapitole 4.4 této práce.

„tu znamenal jsem teprve, že se mi nedostává hlavního klíče k srdci lidu, jehož učitelem jsem se státi měl, totiž dokonalé známosti jazyka mateřského.“¹²²

Trápení, jaké prožívali čeští chlapci v německých školách, popisuje také František Dědek.¹²³ Žáci psali na tabuli a nerozuměli tomu, co napsali, obtížně se učili a znovu zapomínali, sám Dědek nad svým prospěchem zoufal, často usedavě plakal. Mnoho nadaných českých chlapců odešlo ze studií, protože neuměli německy a nemohli tudíž prospívat. Ti, kteří vystudovali, odcizili se svému národu, zvykli si na pohrdání a tupení mateřské řeči. Rodiče, kteří chtěli pro své děti to nejlepší, sami vedli své děti k němčině a češtinou opovrhli. Při studiu latinské gramatiky napadaly Františka otázky, „zda i řeč moravská jest na těchže pravidlech založena, aby se jí grammatikálně naučiti mohl, či jest ona jen chaos – směsice slov a zvuků?“¹²⁴

Po skončení studií na gymnáziu v Moravské Třebové bylo u Dědka veškeré národní povědomí udušeno, němčinu považoval za jazyk vzdělanců, ke kterým patřil. Mateřský jazyk za svých studií neslyšel, takže po návratu se i jeho matka zhrozila, že moravsky načisto zapomněl. „Osmnáctiletý mladík, od šestého roku na učení, nevěděl jsem ani o jsoucnosti Slovanů – 80 milionů duší počítavších.“¹²⁵ Teprve na brněnské filozofii ho jeho přátelé uváděli do slovanského nadšení. Nejprve se za ně tiše styděl, když mluvili moravsky nahlas a veřejně a když mu ukázali českou knihovnu, ani nemohl věřit, že tolik českých knih skutečně existuje. Přednášky profesora Klácela a potom studium v brněnském alumnátě dovršily a zmohtnely Dědkovo vlastenecké uvědomění.¹²⁶

Velká národnostní změna se odehrála až v druhé polovině 19. století, kdy se otevřela možnost kněžského vzdělání pro mladé muže venkovského původu. Podíl na početním vzrůstu kněží a řeholníků mají chlapecké biskupské semináře, stavěné u nás od padesátých let a také státní venkovská gymnázia. Do této doby byl největší počet kněží z měšťanských, živnostnických a úřednických rodin, většinou poněmčených nebo nevyhraněných. Národnostní proměnu ukazují statistiky, ze kterých se dozvídáme, že německých kněží bylo necelých 10 procent, ačkoli německého obyvatelstva víc než třetina. Koncem 19. století vzrostl i v německých oblastech počet kněží – rodilých Čechů téměř na polovinu.¹²⁷

3.3 Výuka, profesori a představení v alumnátu

Při založení brněnského alumnátu v roce 1807 byly zřízeny čtyři stolice, a to biblistika, církevní dějiny a právo, dogmatika a polemika, morálka a pastorálka. Dekretem dvorské komise ze září roku 1814 bylo nařízeno, že mají být dále zřízeny stolice pedagogiky a hospodářských věd, biblické vědy mají mít dva profesory – Starého a Nového zákona a stolice morální a pastorální teologie má být rozdělena na dvě. Bohoslovcům tedy přednášelo sedm profesorů a výpomocný učitel, který měl na starosti přednášky katecheticko-pedagogické. Nepovinnými byly přednášky hospodářské

¹²² HALOUZKA, Jan. *Životopis Jana Nep. Soukopa*. Třebíč: J. F. Kubeš, 1894, s. 10.

¹²³ O Františku Dědkovi pojednávám více v kapitole 4.4 této práce.

¹²⁴ HALOUZKA, Jan. *František Dědek, kněz družiny Sušilovy*. Praha: Nákladem vlastním, 1899, s. 13.

¹²⁵ Tamtéž, s. 14.

¹²⁶ Srov. tamtéž, s. 13-15.

¹²⁷ Srov. ZLÁMAL, Bohumil. *Příručka českých církevních dějin. VI. Doba probuzenského katolicismu (1848-1918)*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2009. ISBN 978-80-7266-323-1, s. 160-161.

a přednášky orientálních jazyků, které byly ale nutné pro získání doktorátu teologie. České přednášky pastorální teologie zavedené v roce 1777 byly bohužel ukončeny ještě před vznikem alumnátu v Brně, od roku 1804 byla i v tomto předmětu vyučovacím jazykem němčina. Budoucí kněží tak mohli získat znalosti např. orientálních dialektů, ale nemohli studovat mateřskou řeč většiny obyvatel, kterým měli být pastýři. Moravské gubernium několikrát navrhovalo zavést vyučování mateřského jazyka, vždyť státní zájem upřednostňoval praktickou stránku práce kněží a vlastně státních úředníků v terénu.¹²⁸

Např. v přípisu c. k. moravského gubernia ze dne 10. března 1809 je biskupský ordinariát vyzván, aby podal zprávu, jestli by nebylo vhodné zavést výuku „moravské řeči“, kterou by za přiměřenou odměnu vykonával některý profesor, např. profesor pastorálky. V odpovědi se říká, že toho není potřeba, neboť „... mezi 64 alumnů sotva jest jich 10, kteří by neznali řeči moravské. Kromě toho alumnů, kteří neznali řeči této, osvojili si ji zčásti vlastní pílí, zčásti za přispění koalumnů, že neváhali konati v alumnátě zavedená kázání probatická v moravské řeči zemské s nemalou pochvalou k radosti biskupa a ostatních představených. Konečně... jest známo, že v kraji znojenském a v děkanství mikulovském jest několik míst duchovních správců, kde vyučování koná se pouze v řeči německé, a proto těch, kdož nejsou s to, aby se naučili řeči moravské, vhodné tam lze upotřebiti“¹²⁹. Až instrukce z listopadu 1820 ukládá povinnost vyučovat mimo teologická studia češtinu o nedělích a svátcích pro všechny studenty, kteří ji neznají.¹³⁰

Složení pedagogického (profesorského) sboru bylo z hlediska vlivu na národní cítění studentů různorodé. Působily zde osobnosti s velkým vlasteneckým cítěním, probouzející ve svých žácích zájem o české dějiny, kulturu a národ, ale i osoby nevyhraněné a nakonec i takoví, kteří byli českému vlastenectví přímo nepřátelské. K těm prvním patřil v prvních letech alumnátu např. Filip Neděle, jehož odbornost nechceme hodnotit,¹³¹ potom v letech 1817-1824 také již výše zmíněný Cyrill Napp, který byl ve své době jednou z největších osobností Brna, později František Sušil nebo regens alumnátu Bedřich Geisler.¹³²

Profesorem opačného smýšlení byl profesor Ferdinand Panschab¹³³, zarytý Němec a odpůrce všeho slovanského. Například když se ho ptali na radu, zda poslat studovat

---

¹²⁸ Srov. CHAROUZ, J. Z., *Brněnský alumnát: výchova a vzdělávání duchovenstva v Brně v letech 1807-1950*, s. 37.

¹²⁹ SAMSOUR, J., *Dějiny alumnátu brněnského: k stoletému výročí jeho trvání*, s. 54.

¹³⁰ Srov. CHAROUZ, J. Z., *Brněnský alumnát: výchova a vzdělávání duchovenstva v Brně v letech 1807-1950*, s. 37.; Srov. SAMSOUR, J., *Dějiny alumnátu brněnského: k stoletému výročí jeho trvání*, s. 54-57.

¹³¹ Filip Prokop Nediele/Neděle (1778-1825) byl profesor biblických věd, později přednášel pouze Písmo svaté Nového zákona. Ve svých přednáškách se odchyloval od katolické nauky přílišnou kritičností hraničící až s protestantským pohledem na některé biblické úryvky. Zázračné události vysvětloval přirozeným způsobem, za nepravé pokládal posledních 12 veršů Markova evangelia atd. Po udělení výtce byl nakonec navzdory svým námitkám, v roce 1822 suspendován. Srov. SAMSOUR, J., *Dějiny alumnátu brněnského: k stoletému výročí jeho trvání*, s. 75-76.

¹³² Bedřich Geisler byl regentem alumnátu v letech 1853-1860, „byl pravým otcem alumnů“, podporoval jejich snahu o zvelebení české knihovny a vydávání časopisu. Srov. CINEK, F., *Velehrad víry: duchovní dějiny Velehradu*, s. 225.; Srov. CHAROUZ, J. Z., *Brněnský alumnát: výchova a vzdělávání duchovenstva v Brně v letech 1807-1950*, s. 37.; Srov. SAMSOUR, J., *Dějiny alumnátu brněnského: k stoletému výročí jeho trvání*, s. 84.

¹³³ Ferdinand Panschab (1809 – 1890), rodák z Brna, byl vysvěcen na kněze r. 1832 a profesorem dogmatiky byl jmenován r. 1836. Roku 1853 se stává sídelním kanovníkem katedrální kapituly, v níž podstoupil na důstojnost prvního preláta a kapitulního děkana. Kromě toho byl také jmenován apoštolským protonotářem a vyznamenán komturním řádem Františka Josefa. Svoji vzácnou knihovnu, která čítala na 4 240 svazků,

do *Frintanea*¹³⁴ slovanského studenta, odpověděl, že je toho názoru, „... aby žádný Slovan – Slavist – tam nebyl posílán“¹³⁵. Protislavistické přesvědčení bylo jeho nejvnitřnějším přesvědčením, žádná snaha vysvětlit slovanskou ideu, nebyla úspěšná. vzdal to i vlastenec hrabě Sylva-Tarouca slovy: „*Pak ovšem přestává rozumný rozhovor.*“¹³⁶

Odpůrcem všeho slovanského byl také profesor Jakub Sušický¹³⁷, na kterého vzpomíná bohoslovec Jan Bílý: „*Ač rodilý Slovan, byl až šíleným nepřitelem nás Slovanů alumnů.*“¹³⁸ Jan Bílý se sám sobě diví, že při své povaze studia dokončil a neodešel.

Pro přehlednost podávám v příloze č. 1 tabulku profesorů a představených alumnátů. Šlo mi o možnost srovnat, kteří profesori byli kolegové, kteří následovali, případně jak se ve svých funkcích posouvali, vyměňovali. Roky jejich nástupnictví v tabulce bohužel nejsou přesné kvůli rozdílu mezi kalendářním a školním rokem, někteří se vzájemně překrývali.¹³⁹

3.4 Největší vlivy na vlastenecké probuzení v alumnátě

3.4.1 Česká knihovna

V roce 1831 zaznamenáváme první vlašťovku svědčící o nadcházejícím národním probuzení v brněnském alumnátě, když přichází studovat teologii František Cyril Kampelík. Čilým vlasteneckým životem v Praze získal zkušenosti a přátele z řad českých buditelů, proto se snaží po příchodu do Brna probudit i moravské bohoslovce. Nejprve je začíná učit a vzdělávat v českém jazyce. Prvních osm studentů se scházelo pod Kampelíkovým vedením po přednáškách a učilo se českou mluvnici podle Hankovy¹⁴⁰ učebnice. Reakcí okolí bylo leknutí a překvapení, které záhy odeznělo, a zájem o výuku vzrostl, po roce zůstali bez zájmu o český jazyk jen rodilí Němci. Kampelík svým přátelům

---

odkázal brněnskému alumnátu. Zanechal také své obsáhlé přednášky z dogmatiky a liturgiky, vše v rukopise. Srov. SAMSOUR, J., *Dějiny alumnátu brněnského: k stoletému výročí jeho trvání*, s. 100.

¹³⁴ Frintaneum – plným názvem *K. u. K. höheres Weltpriesterbildungsinstitut zum hl. Augustin* byl v letech 1816-1918 vídeňský ústav pro vyšší vzdělání kněží, kteří se zde připravovali na získání doktorátu teologie. Ústav měl připravovat profesory a ředitele seminářů. K jeho založení přispěl kněz a pozdější sanktpöltenský biskup českého původu Jakub Frint. V roce 1885 zde získal titul doktora teologie Robert Neuschl, jeden ze zakladatelů české křesťanské sociologie a profesor morálky v brněnském alumnátě. Srov. *Frintaneum*. [online]. Wikipedie: otevřená encyklopedie. [cit. 22. 10. 2014]. Dostupné na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Frintaneum>

¹³⁵ HALOUZKA, J. *Kněz mecenáš Bedřich hrabě De Sylva-Tarouca...*, s. 11.

¹³⁶ Tamtéž, s. 11.

¹³⁷ Jakub Sušický/Suschitzký (+ 1873 v Brně), na kněze vysvěcen 1821. V prvních letech svého kněžství působil v duchovní správě, poté studoval ve Vídni a od roku 1833 byl profesorem alumnátu. Jako farář v Bystrci u Brna se stal i děkanem a čestným kanovníkem brněnské kapituly. Srov. ŠMERDA, Hynek. *František Sušil: život, dílo a odkaz budoucím generacím: disertační práce*. České Budějovice, 2001, s. 128.

¹³⁸ Tamtéž, s. 128.

¹³⁹ Posloupnost profesorů a představených a přesnou datací uvádí J. Z. Charouz. Srov. CHAROUZ, J. Z., *Brněnský alumnát: výchova a vzdělávání duchovenstva v Brně v letech 1807-1950*, s. 84 a 44-49.

¹⁴⁰ Kniha vyšla v Praze roku 1831 pod názvem *Grammatika, čili, Mluvnice Českého Gazyka podlé Dobrowského. Djlem zkrácena, djlem rozmnožena od Wáclawa Hanky*. Dva exempláře obsahuje i původní bohoslovecká knihovna.

české knihy přímo vnucoval, nadšeně mluvil o starobylém Velehradě a Hostýně, předčítal z českých knih.

Pouze mluvnice ale studentům nestačila, bylo třeba získané znalosti procvičovat a prohlubovat. „*Brzo poznali, že mají-li postupovati vpřed, že jim nezbytná toho potřeba, aby četli; že jim schází česká knihovna.*“¹⁴¹ Alumnátní knihovna však tomuto nadšení pro český jazyk a literaturu nestačila, její fond byl pořízený z darů a obsahoval studijní literaturu převážně v jazyce latinském a německém.¹⁴² Bohoslovci v čele s Kampelíkem se tedy rozhodli založit z vlastních skromných zdrojů českou knihovnu. Většina z nich pocházela z chudých poměrů, ale rozhodli se věnovat na knihovnu svůj měsíční alumnátní příspěvek.¹⁴³

Již v roce 1831 byly za sebrané peníze nakoupeny první knihy, které se staly základem bohoslovecké knihovny. Za půjčení jedné knihy měl čtenář zaplatit jeden krejcar, což neodradilo chudé studenty ani čtenáře z města, neboť během prvního roku se vybralo 83 zlatých. Kampelík s velkým úsilím rozesílal prosby a žádosti o knihy. Prvním darem byla bedna českých a jihoslovanských knih zaslaná setníkem Ivanem Pačicem z Bratislavy. Obsahovala nejen české a slovenské, ale i srbské knihy psané cyrilicí s připojenou výzvou ke studiu literatury všech slovanských národů. Založená knihovna byla tedy nazývána *slovanskou knihárnou bohoslovců brněnských*.¹⁴⁴ Během deseti let (1833-1843) se pak na knihovnu vybralo 1074 zlatých, což svědčí o zájmu ze stran bohoslovců a dalších dárců.¹⁴⁵

V roce 1841 již byla knihovna umístěna v chodbě prvního poschodí ve třech skříních a dál utěšeně rostla. Půjčování a zapisování knih měl na starosti vždy jeden z alumnů a knihy se půjčovaly i mimo alumnát, kněžím i řemeslníkům, „*osobám všeho věku a stavu*“¹⁴⁶.

V depozitáři Knihovny Biskupství brněnského se dochoval seznam knih původní Kampelíkovy knihovny nazvaný „*Poznamenání česko-slovanských knih v Kněhárně bohoslovců se nacházejících od roku 1832.*“¹⁴⁷ Další katalog knihovny bohoslovců vznikl v letech 1894 – 1908 a nejnovější, rozdělený abecedně do dvou knih „*sestavil za pomoci kolegů Jan Chr. Al. Novotný toho času Knihovník Růže Sušilovy*“¹⁴⁸ v říjnu 1911, revidoval pozdější knihovník v listopadu 1918.¹⁴⁹

---

¹⁴¹ HALOUZKA, J., *Životopis Beneše Methoděje Kuldy*, s. 33.

¹⁴² J. Rudolecký vzpomíná, že „*V dosavadní ústavní knihovně nebylo tehdy českých knih žádných.*“ Srov. RUDOLECKÝ, Josef. *Z dějin brněnského alumnátu*. Obzor: list pro poučení a zábavu 28, 1905, s. 219.

¹⁴³ Alumnátní měsíční příspěvek činil dva zlaté. Srov. tamtéž, s. 219.

¹⁴⁴ Srov. tamtéž, s. 219.

¹⁴⁵ Srov. Příloha č. 2.

¹⁴⁶ HLAVINKA, Alois. *Růže Sušilova: almanah bohoslovců v seminářích českých i brněnském, jakož i z Ostrihoma a z Vídně*. Brno: Nákladem vlastním, 1885, s. 23.

¹⁴⁷ Tento seznam s původní signaturou BA 94 rozděluje knihy podle oborů na *Básnictví, Poučlivé vychovatelství, Histori-Topografia-Geografia, Teologie, Zábavné, Lingvistika, Jinoslavské a Všelico*. Srov. DOKOUPIL, Vladislav – PAVELKOVÁ, Jindra. *Katalog rukopisů a prvotisků Knihovny biskupského alumnátu v Brně*. Brno: Moravská zemská knihovna, 2011, s. 120.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 69.

¹⁴⁹ Tyto katalogy se nacházejí v Knihovně Biskupství brněnského, signatury BA 93, BA 43, BA 44. Srov. tamtéž, s. 69, 119.

Alumnát se stal téměř centrem českého Brna a okolí. Přicházeli sem např. studenti z gymnázia, kteří se později rozhodli v alumnátu studovat¹⁵⁰, ale i významnější mimobrněnské osobnosti jako Pavel Josef Šafařík nebo Karel Slavoj Amerling, kteří při návštěvách Brna přicházeli bohoslovce povzbudit.¹⁵¹ V roce 1833 utrpělo probouzející se národní uvědomění bohoslovců těžkou ztrátou, když ve třetím roce studií vystoupil z alumnátu František Kampelík. O důvodech jeho odchodu mnoho nevíme, jedním z uváděných důvodů je jeho přílišná zaměstnanost s dopisováním a dalšími aktivitami a následný neprospěch v dogmatice.¹⁵² Nějakou dobu ještě zůstával v Brně a měl povoleno docházet do alumnátu, kde své přátele dál vyučoval českou mluvnici a sloh. Za svého nástupce „knihárníka“ zaučil bohoslovce Tomáše Zrzavého¹⁵³.

Po odchodu Kampelíka jakoby nastal obrat ve smýšlení některých profesorů a představených. Domnívali se, že přílišný národní ruch a všelijaké snahy a aktivity brání bohoslovcům ve studiu. Začali tedy tyto zájmy omezovat; přednášet českou mluvnici či české básně už dál mohli bohoslovci pouze v soukromí, ne veřejně.¹⁵⁴

Podpora přicházela ze strany brněnského biskupa Gindla, který byl sice Němec, ale českým národnostním snahám vycházel vstříc, sám se učil česky pro své vizitační návštěvy. V roce 1835 vyhověl prosbě několika alumnů, aby mohli přednášet česká kázání a konat česky i duchovní cvičení. Dokonce i němečtí bohoslovci se museli naučit česky, jinak jim odmítl udělit kněžské svěcení.¹⁵⁵

---

¹⁵⁰ Např. Karel Šmídek, Jan Bílý, B. M. Kulda. Srov. RUDOLECKÝ, J., *Z dějin brněnského alumnátu*. Obzor: list pro poučení a zábavu 28, 1905, s. 220.

¹⁵¹ Srov. HLAVINKA, A., *Růže Sušilova: almanah bohoslovců v seminářích českých i brněnském, jakož i z Ostřihomy a z Vídně*, s. 22-23.; Srov. SLABÝ, Jan. *Jaro - Concordia – Museum: alumnátní časopisy, jejich význam*. In Brněnští bohoslovci po stopách Sušinových. Brno: Museum, časopis slovanských bohoslovců, 1936, s. 3.

¹⁵² J. Rudolecký uvádí, že v roce Kampelíkova odchodu byl jmenován nový přísný profesor dogmatiky, jehož nárokům Kampelík i z důvodů přílišného zaměstnání s výukou češtiny a knihovnou nevyhověl. Tímto profesorem byl prý nejspíše zarputilý Němec – prof. Panschab, který byl známý svou nechutí k českému nadšení. Podle J. Samsoura byl ale Ferdinand Panschab jmenován profesorem dogmatiky až v roce 1836 a tímto náročným profesorem, kvůli kterému odešel ze studií F. Kampelík, byl Dalmatinec Dr. Jedernilich. Srov. RUDOLECKÝ, J., *Z dějin brněnského alumnátu*. Obzor: list pro poučení a zábavu 28, 1905, s. 220.; Srov. CHAROUZ, J. Z., *Brněnský alumnát: výchova a vzdělávání duchovenstva v Brně v letech 1807-1950*, s. 46.; Srov. SAMSOUR, J., *Dějiny alumnátu brněnského: k stoletému výročí jeho trvání*, s. 112.

¹⁵³ Vlastenec a národní buditel Tomáš Zrzavý po svém vysvěcení působil jako kaplan a učitel náboženství v Nedvědicích. Zasloužil se o vybudování Studánky Slovanky, zemřel velmi mladý roku 1838. Srov. *Studánka Slovanka*. [online]. Cyklo Jižní Morava. [cit. 15. 9. 2014]. Dostupné na WWW: <http://www.cyklo-jizni-morava.cz/studanka-slovanka>.

¹⁵⁴ Srov. RUDOLECKÝ, J., *Z dějin brněnského alumnátu*. Obzor: list pro poučení a zábavu 28, 1905, s. 221.

¹⁵⁵ Srov. NAVRKAL, Josef. *Církev a vlast*. In Brněnští bohoslovci po stopách Sušinových. Brno: Museum, časopis slovanských bohoslovců, 1936, s. 3.

3.4.2 Profesor Sušil

„Dvě krásek spanilých duše mé ovládnulo stánek, zemská jedna, druhá s výšin posla nebes, Církev a vlast – ty v mojich milují sestersky se řádrech, každá půl, každá má moje srdce celé.“¹⁵⁶

Důležitým mezníkem a povzbuzením pro obrozenecké snahy v brněnském alumnátu se stal rok 1837, kdy byl jmenován profesorem Nového Zákona František Sušil. Tento významný moravský buditel, básník a sběratel lidových písní se narodil roku 1804 v Rousínově. Jeho otec byl zbožný katolík a uvědomělý Čech, což bylo důležité pro výchovu. Malý František vyrůstal v prostředí české rodiny a ještě „měl i tu výhodu, že první tři roky gymnasijských studií konal soukromě, čímž unikl germanisačnímu tlaku právě v nejchoulostivější době“¹⁵⁷. Když pak nastoupil do čtvrté třídy piaristického gymnázia v Kroměříži, měl dobré základy národního vědomí, které mu německé školní prostředí nevzalo. Na gymnáziu v Kroměříži získal Sušil svou celoživotní zálibu v antické vzdělanosti, v jeho mladém srdci se rozvinula touha po dokonalém životě ducha, sklon k rozjímavému a ctnostnému životu.¹⁵⁸ Zde získal Sušil také nadšení pro studium mateřské řeči v době, kdy se za ni většina společnosti styděla. Bylo o něm v Kroměříži známo, že je Slovanem, pro své okolí dělal i drobné překladatelské práce s opravami textu.¹⁵⁹

Po ukončení piaristického gymnázia v Kroměříži, pokračoval František Sušil ve studiích na filozofickém ústavu v Brně. Během dvouletého studia navázal přátelství s Dominikem Kynským, který povzbuzoval Sušila v jeho básnických pokusech, zde se seznamoval se soudobou českou literaturou a dalšími brněnskými vlastenci, „kteří v něm roznítili vědomí národní značnou měrou“¹⁶⁰. S těmito vědomostmi, vzděláním a zkušenostmi se Sušil dále rozhodl pro kněžskou dráhu a v roce 1823 vstoupil do brněnského alumnátu. Na kněze byl vysvěcen v roce 1827 a poslán na své první kněžské místo do Olbramovic. Následujícího roku dostal za pomocníka mladého kněze Tomáše Procházku. „Byla to duše šlechetná, ale nepříznivými okolnostmi národnostními v rodišti Ivančicích i na studiích v Jihlavě poněkud na scestí přišlá.“¹⁶¹ Výsledkem jejich společného působení a mnoha hovorů bylo pevné celoživotní přátelství a souznění v otázkách náboženských i vlasteneckých. Když byl Procházka v roce 1831 přeložen do Ivančic, scházeli se k rozhovorům pokud možno každý týden na půli cesty mezi Ivančicemi a Olbramovicemi.¹⁶²

Od poloviny dvacátých let 19. století se jméno Františka Sušila stávalo známým mezi českými buditeli. Sušil byl vzdělaný, houževnatý a usilovný, nejvyšší hodnotou jeho života

---

¹⁵⁶ Báseň Františka Sušila.

¹⁵⁷ VODIČKA, Timotheus. *František Sušil*. Brno: Brněnská tiskárna, 1946, s. 13.

¹⁵⁸ Srov. tamtéž, s. 14-16.

¹⁵⁹ Srov. VYCHODIL, Pavel. *František Sušil: životopisný nástin*. Brno: Papežská knihtiskárna benediktnů rajhradských, 1898, s. 17.

¹⁶⁰ ŠŤASTNÝ, B., *Monsignore Vladimír Šťastný: ze života a paměti kněze – buditele*, s. 39.

¹⁶¹ VYCHODIL, P., *František Sušil: životopisný nástin*, s. 47.

¹⁶² B. M. Kulda vzpomíná, jak jako chlapec spolu s dalšími doprovázeli Tomáše Procházku. Jakmile se sešel na půl cestě se Sušilem, oba kněží se procházeli, povídali si, zatímco chlapci na ně v chládku čekali a odpočívali. Srov. tamtéž, s. 49.

byla víra, které podřizoval i své vlastenecké snahy.¹⁶³ Ve dvacátých letech začala také jeho národopisná sběratelská činnost vedená obavami o budoucnost lidové tvorby. Domníval se, že zanikne český národ, a proto nejprve sbíral lidové písně z tesklivosti a strachu, že moravský lid bude zapomenut a zmizí z mapy Evropy, později, když se podařilo tento zánik usilovnou národně uvědomovací prací odvrátit, je sbíral z radosti a lásky. Přes dvacet let chodil po Moravě od vesnice k vesnici bez podpory a porozumění, sám o své újmě. Venkované nechápali, proč se učený pán z města zabývá takovými zbytečnostmi. Potřeboval hodně trpělivosti, když prosil o písničku, svolával lid do hospody či do školy a odměňoval zpěváky i penězi. Přesto se těšival na prázdniny, až vezme hůl poutníka a vyrazí na pouť po své milé vlasti za písni národní.¹⁶⁴ Někdy navštěvoval své známé kněze, přátele a bývalé žáky.¹⁶⁵ Dokázal pro tuto národopisnou práci získat i spolupracovníky a další nadšené ctitele lidové kultury, např. Beneše M. Kuldu.¹⁶⁶ Podrobnější popis či hodnocení Sušilovy národopisné sběratelské činnosti je předmětem prací jiných autorů.¹⁶⁷

Františku Sušilovi bylo dáno působit v brněnském alumnátu od roku 1837 až do své smrti, tedy dlouhých 31 let. Za tuto dobu vychoval mnoho studentů a ovlivnil národně-kulturní život na Moravě. Kromě již zmíněné účasti na založení *Katolické jednoty a Dědictví sv. Cyrila a Metoděje*, přispíval do mnoha českých a moravských časopisů, překládal z latiny klasické i náboženské spisy. K jeho nejvýznamnějším odborným dílům patří překlad a výklad *Nového zákona* a překlad *Otců apoštolských*.

Sušilova básnická tvorba začala již za dob studia, kdy jeho básně začaly vycházet v časopisech. Knižně vyšly jeho sbírky *Básně, Růže a trní, Sebrané básně* a posmrtně *Zpěvy a hněvy* a *Smíšené básně*.¹⁶⁸ Hodnocení či rozbor Sušilova básnického díla nejsou cílem mé práce, chci jen připomenout, že kritika jeho tvorby po stránce umělecké a gramatické, včetně používání novotvarů, by měla vzít v úvahu těžkosti, s jakými se první buditelé potýkali.¹⁶⁹ Ze Sušilových básní vynikl jeden verš, který překročil hranice běžné

---

¹⁶³ Srov. BENEŠ, J., *Ač zemřeli, ještě mluví: medailony českých katolických vlasteneckých kněží*, s. 202-205.; Srov. ALMAN, Karel. *František Sušil a český národopis na Moravě*. In FROLCOVÁ, Věra. *František Sušil (1804-1868): odkaz a inspirace: sborník příspěvků z konference*. 1.vyd. Rousínov: Město Rousínov, 2004. ISBN 80-85010-65-8, s. 30-33.

¹⁶⁴ Srov. ALMAN, K., *František Sušil a český národopis na Moravě*, s. 32-34.

¹⁶⁵ František Dědek vzpomíná, že krátce po jeho vysvěcení ho navštívil v srpnu roku 1846 profesor Sušil, aby v okolí zapisoval moravské písně. Spolu putovali do Vítochova, druhý den se vydali na zříceniny hradu Auersberg a cestou se zastavili ve Dvořišti, další den vyrazili do Pivonic. Sušil pak pokračoval do Letovic. Srov. HALOUZKA, J., *František Dědek, kněz družiny Sušilovy*, s. 42.

¹⁶⁶ Během prázdnin v letech 1853-1854 se Beneš Method Kulda zotavoval v Rožnově z podlomeného zdraví, Sušil s Taroucou jej navštívili a zorganizovali setkání s místními lidmi. V jedné místnosti zpívala děvčata lidové písně, v druhé se pak vyprávěly místní pohádky a pověsti. Zapsané rožnovské pohádky a pověsti Kulda s velkým úspěchem vydal. Srov. HALOUZKA, J., *Životopis Beneše Methoděje Kuldy, infulovaného sídelního kanovníka...*, s. 74.

¹⁶⁷ Podrobněji a kriticky v díle HÝSEK, Miloslav. *Literární Morava v letech 1849-1885*. Praha: Moravskoslezská revue, 1911. S ním polemizuje VODIČKA, T., *František Sušil*. Brno: Nakladatelství Brněnské tiskárny, 1946.

¹⁶⁸ Srov. ŠMERDA, H., *František Sušil: život, dílo a odkaz budoucím generacím*, s. 230.

¹⁶⁹ Sušil zřejmě také nesouhlasil s libovolným novotařením v gramatice, ale na druhé straně částečně podlehl a v praxi některá tato slova používal. „*Tehdejší vzdělanecká čeština byla vskutku nedokonalým nástrojem myšlení a dorozumění... barokní spisovný jazyk byl věcí neznámou nebo opomíjenou; nová soustava jazyková se teprve vytvářela a lidový jazyk... nebylo možno prostě ztotožnit se spisovným jazykem.*“ VODIČKA, T., *František Sušil*, s. 19.

poezie a stal se symbolem téměř celé Moravy, téměř celého 19. století. Výstižně vyjadřuje podstatu cyrilometodějské ideje, jak jsem ji uvedla výše, ve svém spojení katolické víry a vlastenectví je životním mottem Františka Sušila a jeho pokračovatelů:

„Církev a vlast’ – ty v mojich milují sestersky se nádrech, každá půl, každá má moje srdce celé.“

Že byla tato myšlenka v podání skromného, pravdivého a pracovitého profesora přesvědčivá, je vidět z mnohdy až nekritického obdivu jeho následovníků. Na slavnostní schůzi brněnské Růže Sušilovy byla u příležitosti zavěšení Sušilova obrazu do spolkové místnosti dne 5. dubna 1891 přednesena slavnostní vzpomínka na Sušila. Přes její vzletný, oslavný charakter je možné zahlédnout, z čeho pocházela Sušilova velikost, odkud se brala síla, s kterou tento skromný a tichý muž získával srdce svých žáků. *„Bud’te především ušlechtilí křesťané, vzorní duchovní a pak budete snadněji i horlivými a věrnými milovníky národa,“*¹⁷⁰ říkával Sušil. Svých německých žáků se ptal, zda milují Krista Pána, našeho Spasitele a zda by chtěli pro Něj trpět, jak On trpěl za nás, zda by pro Něj chtěli i zemřít? Když nesměle přisvědčili, pokračoval: *„A jak pak, chtěli-li byste z lásky ke Kristu také česky se učit, byste tu onu slovanskou duši spasili?“*¹⁷¹ A i němečtí bohoslovci se z lásky ke Kristu učili česky, byť jim čeština nijak neimponovala. Věděl totiž, že jen z Bohem nadšených kněží se může národ obrodit, sám byl příkladem po 31 let, kdy *„vychoval nám generaci kněží, již národ vychovávají, přejavše Sušilův plán, přejavše jeho snahy a cíle“*¹⁷². Začali jsme *„...cítit po našem, mysliti po našem, slovem žítí životem svým, bohatým, pestrým.... Sušil tedy v této příčině vrátil národ sobě“*¹⁷³.

I svou další životní prací, totiž výkladem Písma svatého a apoštolských otců Sušil sledoval tentýž cíl, kterým bylo povznesení národa. V dalších úvahách se autor slavnostní řeči ptá, co sílilo Sušila, a odpovídá: „Kristus“. Jeho láska k národu nebyla vášní, ale byla ve službě Bohu, byla posvěcená Kristem. Národy mohou přicházet a odcházet, mohou zaniknout, a co pak zbude, vlastencům, kteří národ postavili na první místo? Bůh je nade vším, a proto Sušil pracoval, aby náš národ svou prací přispěl k Boží oslavě. V jeho hesle byl Bůh a katolická církev vždy na prvním místě. I jeho soukromý život byl životem modlitby, skromný a ctnostný, na světě ho zajímaly jen Boží věci. Jak svatě žil, tak také dne 31. května 1868 svatě zesnul. Na konci své řeči autor vzletně vyzývá k následování: *„Bud’me Sušily ve vědě a ctnosti, bud’me národu, čím on mu byl!“*¹⁷⁴ a prosí o pomoc: *„Otče náš [Sušile], shlédni na nás s nebes výše, shlédni na nás na své syny duchovní, na nás, již ani ctností, ni silou duševní Tobě se nevyrovnej, jsiť velikán duchem a vědou, jsiť světec ctnostmi! Shlédni na nás i přimlouvej se za nás, ať Morava, ať národ náš drahý nabude sil, aby žil životem tvým!“*¹⁷⁵

---

¹⁷⁰ SERVUS, Alfons. *Několik slov o Sušilovi*. Museum: list bohoslovců českomoravských 25, 1890-91, s. 118.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 118.

¹⁷² Tamtéž, s. 119.

¹⁷³ Tamtéž, s. 120.

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 123.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 123.

3.4.3 Slovanské akademie

V roce 1840 vznikl v brněnském alumnátu fenomén s názvem Slovanské akademie. Podnět k těmto kulturním událostem, při kterých se věnoval čas literatuře, poezii, hudbě a zpěvu, vzešel od Františka Sušila.¹⁷⁶ Základ k nim byl položen zřejmě už Kampelíkovou výukou českého jazyka, která se po jeho odchodu stala z nařízení nadřízených soukromou záležitostí studentů procvičujících mluvnici, pronášejících nadšené vlastenecké promluvy, recitujících vlastenecké básně. Pod patronátem biskupa Gindla se „*staly tyto schůze veřejnými a přistoupila k nim část pěvecká a hudební; odpadlo ovšem při nich cvičení z mluvnice*“¹⁷⁷.

Představení alumnátu povolili pro konání Slovanských akademií užívání refektáře umožňujícího větší návštěvnost a akceptovali také to, že akademie jsou otevřené pro všechny obyvatele Brna. Bohoslovci si vyráběli ručně psané pozvánky, kterými zvali hosty z Brna a nejbližšího okolí, aby se potěšili českou řečí a zpěvem a setkali se navzájem se stejně smýšlejícími vlastenci. Pořádání akademií bylo hlavní národní činností tehdejších vlastenců, konaly se pravidelně v neděli nebo o svátcích. Dozorem nad akademiemi byl pověřen spirituál Debois, známý svou vlídností a dobrotou.

Hutný a kvalitní program tvořily sólové nebo sborové písně, básně a řeči příležitostné. Během čtyř akademií v letech 1842-1843 bylo předneseno dvanáct básní, sedm písní, osm hudebních čísel a tři řeči. Na sepisování promluv a řečí se aktivně podílel bohoslovec Jan Bílý, z jeho myšlenek pronesených na akademii dne 20. 11. 1842, zaznívá výzva k vlastenectví. Každý jazyk má chválit Hospodina, tedy i jazykem českým chvalme Boha a buďme vlastenci. Každý těmi dary, které od Boha dostal – slovem, skutkem, zpěvem. Vlastenectví je totiž hlavně u kněží „*a) důstojno, jakožto práce duchová; b) slušno – vždyť kněz z národa vyšel, nechť se mu tedy věnuje; c) povinno – máť býti kněz učitelem lidu; d) prospěšno: církvi, vlasti a knězi samému*“¹⁷⁸. Slovanské akademie se nesly v podobném duchu vlasteneckého nadšení a není tedy divu, že brzy vzbudily pozornost policie.¹⁷⁹

3.5 Perzekuce v alumnátu 1841-1844

3.5.1 Zrušení českých duchovních cvičení

Slibné rozvíjení slovanské vzájemnosti a národního hnutí v alumnátě narazilo nejprve na překážky ze stran nadřízených. V roce 1841 ztratilo rozvíjející se vlastenectví ochrannou ruku biskupa Gindla, který byl jmenován biskupem se sídlem v Celovci¹⁸⁰, kam odešel a brzy nato zemřel. Jeho nástupcem byl v roce 1842 jmenován Antonín Arnošt hrabě Schaffgotsche¹⁸¹, Sušilův spolužák, který dobře znal brněnskou diecézi, ale zpočátku

---

¹⁷⁶ Srov. ŠMERDA, H., *František Sušil: život, dílo a odkaz budoucím generacím*, s. 72.

¹⁷⁷ RUDOLECKÝ, J., *Z dějin brněnského alumnátu*. Obzor: list pro poučení a zábavu 28, 1905, s. 246.

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 248. Celá řeč je uvedena v Halouzkově Životopise Beneše Methoděje Kuldy na str. 40-45.

¹⁷⁹ Srov. HALOUZKA, J., *Životopis Beneše Methoděje Kuldy, infulovaného sídelního kanovníka...*, s. 40-43.; Srov. RUDOLECKÝ, J., *Z dějin brněnského alumnátu*. Obzor: list pro poučení a zábavu 28, 1905, s. 246.

¹⁸⁰ Klagenfurt am Wörthersee, slovincky a česky také Celovec.

¹⁸¹ Antonín Arnošt hrabě Schaffgotsche (1804-1870) se narodil v Brně, studoval ve Vídni a v Brně. Úřadu brněnského biskupa se ujal v roce 1842, jeho zpočátku nedůvěřivý postoj k českým obrozeneckým snahám se

se nedokázal dobře přizpůsobit národnostním požadavkům českých věřících. I když nebyl tak radikální, jak by si mnozí němečtí rádci přáli¹⁸², českým snahám v alumnátu nepřál. Slovanské smýšlení u některých kněží bylo označováno jako proticírkevní. Obavy vzbuzovalo volání po reformách v církvi, které ve Francii a Německu vrcholily snahou o založení národních církví. Někteří jednotlivci tomuto volání naslouchali.¹⁸³ Konsistoř se domnívala, že existuje nějaké spojení mezi liberálními proudy ve společnosti a mladými kněžími a že jejich případná společná činnost neprospívá církevnímu duchu kněží. Ve stejném roce, kdy odešel biskup Gindl, byla vedením alumnátu **zrušena česká duchovní cvičení**.¹⁸⁴

3.5.2 Policejní vyšetřování slovanských akademií

V roce 1843 přišel od policie **zákaz slovanských akademií**, které byly považovány za projev obávaného panslavismu.¹⁸⁵ V květnu 1843 napsal vídeňský policejní prezident hrabě Sedlnický gubernátorovi Moravy a Slezska hraběti Ugartemu, že na nedávno konaném veřejném setkání v alumnátě byly propagovány záležitosti politické, zvláště slavistické. Pronesené řeči prý byly projevem panslavismu a národního separatismu. Biskup nemá takové věci schvalovat, ale odstranit. Sedlnický žádá neprodlené vyšetření, co je na věci pravdy, kdo a proč výše uvedené řeči přednášel a kdo se setkání účastnil. Vyšetřování dostal na starost brněnský policejní ředitel Bedřich Hasenöhrl, který už za několik dní podával zprávu o výsledku. Referoval především o bohoslovcí čtvrtého ročníku Janu Bílém, který je zaníceným slavistou a má pravděpodobně v úmyslu založení spolku ultraslavistického. Jeho řeč spolu s doslovným překladem do němčiny byla přiložena ke spisu. V německém textu bylo zatrženo 15 problematických míst, týkajících se povznesení moravské národnosti a jazyka nebo touhy po novotách. Hrabě Ugarte hlásil do Vídně, že „*tato řeč má v podstatě od začátku až do konce politickou a jistě závadnou tendenci*“¹⁸⁶.

Státní správa tak vytvořila z alumnátních slovanských akademií aféru, kterou se zabývali policejní ředitelé Brna a Vídně, dokonce i sám císař Ferdinand. Jak oznamuje

---

změnil po roce 1848. Za jeho působení přišly do diecéze sestry vincentky, zasloužil se o postavení chlapeckého semináře na Veveří ulici, tzv. Petrinum. Srov. *ThDr. Antonín Arnošt, hrabě Schaffgotsche, svobodný pán z Kynastu a Greifensteinu*. [online]. Biskupství brněnské. [cit. 15. 9. 2014]. Dostupné na WWW: <http://www.biskupstvi.cz/brnensti-biskupove#6>.

¹⁸² V konsistoři měl velký vliv i na biskupa Ant. Arnošta Schaaffgotscheho profesor Ferdinand Panschab, který nechápal vlastenecké úsilí mladých kněží a podezíral je z podryvání autority církve. Srov. MASÁK, E., *Dějiny Dědictví sv. Cyrila a Metoděje v Brně 1850-1930*, s. 23-24.

¹⁸³ František Dědek měl zpočátku poněkud radikální smýšlení, ve své *Úvaze občansko-církevní* otištěné v *Moravských novinách* říká: „*Čas nový nastal, budiž mu i v církvi vyhověno!... Upust' se od starých spukřelých forem!*“ Srov. tamtéž, s. 24.

¹⁸⁴ Srov. SAMSOUR, J., *Dějiny alumnátu brněnského: k stoletému výročí jeho trvání*, s. 116-117.; Srov. MASÁK, E., *Dějiny Dědictví sv. Cyrila a Metoděje v Brně 1850-1930*, s. 23-24.

¹⁸⁵ Panslavismus je hnutí usilující o sjednocení slovanských národů, rozlišujeme panslavismus kulturní, který je spíše historickým projevem sounáležitosti, snahou o poznání Slovanů v přítomnosti i minulosti, a panslavismus politický, usilující o sjednocení Slovanů pod patronací Ruska. V této podobě se stal v očích západu, zejména Němců a Maďarů strašidlem a politickým nebezpečím. Srov. ATWERI, Jiří. *Národní obrození – slovanská mytologie jako prostředek národního povědomí*. [online]. Bratrství.net. [cit. 15. 10. 2014]. Dostupné na WWW: <http://sarmatia.wordpress.com/2010/07/10/narodni-obrozeni-%E2%80%93-slovanska-mytologie-jako-prostredok-narodniho-povedomi/>

¹⁸⁶ DÝMAL, Leopold. *K národním poměrům v brněnském alumnátě v letech 1843 a 1844*. Hlídka: měsíčník vědecký se zvláštním zřetelem k apologetice a filosofii 60, 1938, s. 286.

vídeňský policejní ředitel Sedlnický Ugartemu, informoval o záležitosti hudebně-recitačního večírku v brněnském alumnátě i Jeho Veličenstvo, které mu v rozhovoru naznačilo, že má být upuštěno od bezpečnostních opatření a stačí, když budou zmínění bohoslovci přísně kontrolováni a nenápadně pozorováni. V projevu, který všechno způsobil, Jan Bílý jistě nepřipravoval žádný politický převrat, horoval jen pro svou mateřštinu: „*Mladé duchovenstvo naše projde 12 škol, tam se naučí němčině, latině, řecky ano i židovsky a teprv při vchodu na kazatelnu moravskou s uleknutím spozoruje, že se mu jazyk mate, a proč? Proto, že po celých 12 let se nepotkal s mluvnicí jazyka svého.*“¹⁸⁷

Spolu s Bílým se dostali na seznam podezřelých osob také další bohoslovci¹⁸⁸, kteří byli nařknuti ze slavismu a celý rok 1844 byli postaveni pod policejní dohled. Na Jana Bílého se vztahovalo nařízení, aby přestal s výukou češtiny v alumnátě a aby mu bylo zamezeno škodlivě působit na okolí. Bílý předešel opakovaným dotazům policejního ředitelství, zda už opustil alumnát tím, že byl mezitím vysvěcen na kněze a přešel do duchovní správy v Židlochovicích. Biskup Schaffgosche tedy oceňoval jeho kvality a neshledal žádnou překážku bránící mladému bohoslovcovi v pokračování na životní dráze kněze. Kromě Bílého to byl ještě František Křivka, koho provázela na prvních krocích kněžské dráhy státní dohled. Bylo zvláštní ironií, že zatímco způsobovalo rozruch nařčení a obavy z polického panslavismu, uvolnila se kázeň mezi ostatními bohoslovci a v jejím důsledku bylo vyloučeno či dobrovolně odešlo 18 studentů teologie.¹⁸⁹ Škodu utrpěla církev i následným sníženým zájmem o studium v brněnském alumnátě.¹⁹⁰

Lze se domnívat, že se celá událost obešla bez vážných důsledků pro všechny aktivní vlastence nejen díky profesoru Sušilovi, ale také kvůli alumnům hraběti Sylva-Tarouci a hraběti Pöttingovi, kteří se v celé události také angažovali.¹⁹¹

3.5.3 Perzekuce v bohoslovecké „knihárně“

V souvislosti s vyšetřováním podezřelých slovanských akademií byli představení alumnátu před policií zodpovědní za to, že se přestane z alumnátu do okolí šířit české vlastenecké nadšení. V roce 1844 tedy došlo i na otázku, jaké knihy jsou v bohoslovecké knihovně nabízeny ke čtení a jestli některé z nich nejsou nějak politicky závadné. Bohoslovcům podezřelým z šíření panslavistických myšlenek byly prohlédnuty jejich

---

¹⁸⁷ DÝMAL, Leopold. *K národním poměrům v brněnském alumnátě v letech 1843 a 1844*. Hlídka: měsíčník vědecký se zvláštním zřetelem k apologetice a filosofii 60, 1938, s. 286.

¹⁸⁸ Byli to Jan Fáborský, František Křivka, Ferdinand Kulda, Antonín Menšík, Karel Šmídek, František Šmídek, Karel Mikšíček a Bedřich hr. Sylva-Tarouca. Srov. tamtéž, s. 315.

¹⁸⁹ Jednalo se o tajné a nedovolené opuštění alumnátu, navštívení příbuzných, ale i nočních kaváren a hostinců, dokonce i vykřičených domů. Na těchto přestupcích měl zásadní vinu baron Jaromír Mundi, který studoval teologii zřejmě proti své vůli na přání otce. Byly u něj nalezeny mravně závadné knihy. V životopise Fr. Dědka je vypsána příhoda, jak se baron Mundy se svými přáteli bavil tím, že si zahráli v hostinci na cizince, kteří se náhodně sešli – jeden ze Svaté země, jeden z Paříže, Madridu, Berlína. Způsobený poprask vyšetřovala policie, čímž vyšlo najevo, že Mundi je ke kněžské dráze nezpůsobilý. Srov. DÝMAL, L., *K národním poměrům v brněnském alumnátě v letech 1843 a 1844*. Hlídka: měsíčník vědecký se zvláštním zřetelem k apologetice a filosofii 60, 1938, s. 316.; Srov. HALOUZKA, J., *František Dědek, kněz družiny Sušilovy*, s. 26.

¹⁹⁰ Srov. DÝMAL, L., *K národním poměrům v brněnském alumnátě v letech 1843 a 1844*. Hlídka: měsíčník vědecký se zvláštním zřetelem k apologetice a filosofii 60, 1938, s. 315-318.

¹⁹¹ Srov. CHAROUZ, J. Z., *Brněnský alumnát: výchova a vzdělávání duchovenstva v Brně v letech 1807-1950*, s. 56.

knihy a české zabaveny k prozkoumání. Knihovník Beneš Method Kulda musel dle nařízení ředitele rytíře Zelinky odevzdat klíče od skříní s knihami panu spirituálu Deboisovi. Další půjčování bylo možné jen pod dohledem a za účasti laskavého spirituála. Rostly obavy bohoslovců o knihy, které tak těžce získávali a které byly jejich majetkem, proto byl vypracován záchranný plán pro knihovnu. Moutnický kaplan J. Slota se nabídl, že si většinu knih vypůjčí a v příhodnějším čase je opět vrátí. Přijel tedy s vozem až na dvůr alumnátu a odvezl si téměř 600 knih.¹⁹²

Po této záchranné akci následovala reakce ze strany nadřízených, a to definitivní uzavření knihovny a její přenesení nejprve do bytu spirituála Deboise. Podle mnohých svědectví však dlouhou dobu byla česká knihovna pohozena v knihovně alumnátní. Po dvou letech byly knihy bohoslovcem Františkem Dědkem částečně uspořádány.¹⁹³ „Všechny knihy ležely totiž v jeho přední světnici na zemi pohozené v prachu a smetí. Oprášil jsem je a rovnal do určené pro ně skříně.“¹⁹⁴

Teprve v roce 1849 mohla být česká bohoslovecká knihovna znovu vynesena, uspořádána a půjčována. „Když po roce 1848 svět se vybouřil, bylo i v semináři volněji... došlo i na zanedbanou českou knihovnu; knihy po zemi rozházené, setlé počali Soukop s Orlem oprašovati, urovnávati; sepsali seznamy a tak již již zanikající knihovnu českou zachovali. Byloť k tomu zajisté hodně obětavosti třeba; za zimních dnův a večerů, kdy právě bylo pochvílí, jsouce v papučích a pláštích zakukleni, skřehlými prsty se hrabali v knihách a neustali, až předsevzetí učiněné provedli.“¹⁹⁵

Revoluční rok 1848 se v brněnském alumnátu projevil výše popsanými omezeními a zákazy. Aktivně se zapojili do událostí někteří kněží blízcí alumnátu, nicméně o přímé účasti alumnátu v tomto období nemáme konkrétní zprávy. Z životopisu tehdejšího studenta Ignáta Wurma¹⁹⁶ se spíše dovídáme o umírněnosti a moudrosti bohoslovců. „Že však nedošlo i zde k jakýmsi výstřednějším projevům vlasteneckého nadšení a potomního rozhořčení, stalo se vlivem Wurmovým, jehož slova pobádala ke střízlivosti a k rozváznému jednání.“¹⁹⁷ Rozbouřenou dobu hodnotí M. C. Putna jako rozhodující okamžik, kdy v Čechách byli po roce 1848 kněží vytlačeni z centra společenského života, na Moravě naopak liberálové.¹⁹⁸

---

¹⁹² Není nalezena zmínka, že by vypůjčené knihy byly opět vráceny. Při zrušení knihovny odevzdal knihovník Kulda jen 327 svazků, nejasnosti nastávají ohledně počtu knih po ukončení sankcí a vrácení knihovny studentům. Srov. RUDOLECKÝ, J., *Z dějin brněnského alumnátu*. Obzor: list pro poučení a zábavu 28, 1905, s. 266.

¹⁹³ Srov. tamtéž, s. 265-266.

¹⁹⁴ HALOUZKA, J., *František Dědek, kněz družiny Sušilovy*, s. 27.

¹⁹⁵ HALOUZKA, J., *Životopis Jana Nep. Soukopa*, s. 12.

¹⁹⁶ O Ignátu Wurmovi více pojednávám v kapitole 4.4 této práce.

¹⁹⁷ PROCHÁZKOVÁ, Miloslava. *P. Ignát Wurm ve svém životě*. Olomouc: Kramář a Procházka, 1900, s. 26.

¹⁹⁸ Srov. PUTNA, M. C., *Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848-1918*, s. 208.

3.6 Alumnátní časopis

„V době, kde každý holobrádek omáčí péro v kalamář, aby jím dle možnosti své pokálel čistý mrav i svatou pravdu, hanbiti by se musel kněz, kdyby důstojnějším způsobem nedovedl hájiti pravdu svatou...“¹⁹⁹

Těmito slovy vystihuje bohoslovec Vladimír Šťastný důvody, které ho vedly k založení časopisu a vyzývá své spolualumny, aby se přidali k tomuto dílu. Chceme-li dobře pochopit dobu, kdy časopis vznikl, musíme si uvědomit, že to byla doba, kdy „povšechně se mysli, nijak že se nemůže národnímu blahu prospívati nežli spisovatelstvím“²⁰⁰. Zvláště kněžský stav bolestně pociťoval nejen přímé útoky na církve, ale trápila je i literatura, která směřovala k protikřesťanským postojům a morálce a nakonec ke ztrátě víry.

Stěžuje si bohoslovec Josef Pospíšil, že ještě nedávno byla česká literatura čistá a panenská, ale nyní „již máme dosti děl, která nevěru, zášť proti církvi a opovrhování vším, co člověku svatého i národu našemu hlásají“²⁰¹. Není tedy divu, že budoucí kněží se chtějí chopit stejné zbraně a stát se mistrem českého slova. Nejen z kazatelen promlouvat k lidem, ale pronikat skrze tisk i k těm, kdo do kostela nechodí a ztratili víru. Bohoslovcům se v semináři dostávalo teologického vzdělání, ale stále více zjišťovali, že jim schází praktická metodická průprava, a to znalost jazyka a poměrů v lidu, ke kterému měli být posláni. Chce-li kněz dobře pracovat na vinici Páně, musí mít klíč k srdcím lidí, kterým je porozumění lidem, schopnost svědčit o Bohu a předávat získané teologické vědomosti.

V květnu roku 1861 vydali dva bohoslovci prvního ročníku – Vladimír Šťastný²⁰² a Josef Klíma první číslo alumnátního časopisu *Jaro* s heslem „*Concordia parvae res crescunt*“²⁰³. Ručně psaný osmistránkový sešit přinesl básně, úvahy, zábavné články, hádanky a rébusy. *Jaro* vyšlo celkem 15x, poslední číslo v únoru 1862. Po tomto datu redaktoři změnili název na *Concordia* s podtitulem „*Charitas fraternitatis manet in vobis*“²⁰⁴.

S odchodem Vladimíra Šťastného v roce 1864 se časopis na chvíli odmlčel a znovu začal zásluhou bohoslovce Aloise Hrudičky vycházet v litografické podobě v roce 1866²⁰⁵ pod názvem *Museum*. Při ohlédnutí za svým redaktorským působením sděluje Šťastný, že svými literárními počiny přispívalo do časopisu 28 bohoslovců, vyšlo 70 básní, 40 úvah, 8 povídek a drobné články. Prosí o shovívavou kritiku, vždyť časopis byl něco jako bojiště, kde si voják zkouší své zbraně, než vyrazí do ostrého boje. Takové cvičiště slova, kterým kněz musí vládnout a bojovat pro církev.²⁰⁶

---

¹⁹⁹ SLABÝ, J., *Jaro - Concordia – Museum: alumnátní časopisy, jejich význam*, s. 6.

²⁰⁰ Tamtéž, s. 5.

²⁰¹ Tamtéž, s. 10.

²⁰² O Vladimíru Šťastném pojednávám více v kapitole 4.4 této práce.

²⁰³ Což v překladu znamená „*Svorností malé věci rostou*.“ Poznámka autora.

²⁰⁴ Což v překladu znamená „*Bratrská láska ať trvá*.“ Žid 13,1. Poznámka autora.

²⁰⁵ Nepravdivý údaj o začátku časopisu *Museum* uvádí Bohumil Šťastný v životopise Vladimíra Šťastného na str. 38. *Museum* začalo skutečně vycházet v roce 1866, ne v roce 1876. Národní knihovna Praha má ve svém katalogu všechny ročníky v rozpětí let 1866-1948.

²⁰⁶ S alumnátem se loučí básně ve 21. čísle *Concordie* básní *Na odchodu*:

Cíle alumnátního časopisu se v průběhu času proměňovaly podle naléhavosti aktuálních potřeb alumnů. Nejprve silně zaznívala snaha zdokonalit se v češtině a národním uvědomění, potom v literární tvorbě. Postupně se přešlo ke kritice současných proudů, liberalismu a rozumářské víry. Objevují se články a studie na různá historická či sociální témata. Ve všech těchto cílech byl alumnátní časopis cvičištem, kde mohli trénovat teoreticky nabyté znalosti, dovednost v používání jazyka, spisovatelské či básnické vlohy, řečnické schopnosti. Protože jedna stránka dobře česky napsaná, dá studentovi víc než přečtená kniha.²⁰⁷

3.7 Od cyrilometodějského milénia v roce 1863 k encyklice *Grande munus*

„Velehrad oživnul; onť povstal ze své ssuti, oživla památka ss. Apoštolů Cyrilla a Methoděje, oživlo církevní a národní vědomí celé vlasti moravské a jakoby nový život proudil jejími žilami...“²⁰⁸

Významným mezníkem v cyrilometodějské účtě, spojeným s cyrilometodějským miléníem v roce 1863, je přeložení liturgického svátku sv. Cyrila a Metoděje z 9. března na 5. červenec. Kvůli nevhodným povětrnostním podmínkám znemožňujícím masovější konání poutí, zaslal olomoucký arcibiskup žádost Svaté stolici o přeložení svátku na vhodnější roční dobu. Tento čin hodnotí kladně ve svém dopise i František Sušil: *„Na každý způsob sobě arcibiskup olomoucký velikých zásluh dobyt tím, že slavnost svatých věrověstův našich s devátého marce na pátého julia přenesl; v marci nemožno putovati, an obyčejně ještě sníh anebo blátivo a mrazivo bývá...“²⁰⁹*

K velkolepým oslavám tisíciletého výročí příchodu svatého Cyrila a Metoděje na Moravu se v roce 1863 chystal celý národ. Velehradská svatyně získala na jubilejní rok výsadu plnomocných odpustků, oslavy milénia začaly už v březnu kolem starého svátku, probíhaly po celý rok a vyvrcholení bylo stanoveno od 5. do 12. července. Každý den přicházeli poutníci ze 6-7 předem určených děkanství a skutečnost předčila všechna očekávání.²¹⁰

I oba moravské semináře, kde cyrilometodějská účta zapustila své kořeny, se zapojily. Z olomouckého alumnátu vyšla tehdy oblíbená myšlenka vypsání soutěže na podporu literární činnosti. Bohoslovci v čele s pozdějším arcibiskupem Františkem Bauerem se nejprve obrátili s prosbou o radu na Františka Sušila a teprve po jeho schválení rozeslali provolání podepsané padesáti studenty do ostatních alumnátů. Vypisují odměnu pro nejlepší historické a náboženské drama z prvních dob křesťanství na Moravě

„Již dmou se plachty – kotva vyzdvižena, ...

O, budiž s Bohem – přístave náš milý – Tys svoje syny věrně pohostil;

V tvém klidu vzkvétal ducha život čilý...“

SLABÝ, J., *Jaro-Concordia – Museum: alumnátní časopisy, jejich význam*, s. 4-20.

²⁰⁷ Srov. tamtéž, s. 4-20.

²⁰⁸ Těmito slovy se v roce 1863 raduje z milénia tzv. básník Velehradu Vladimír Šťastný. CINEK, F., *Velehrad víry: duchovní dějiny Velehradu*, s. 164.

²⁰⁹ VYCHODIL, P., *František Sušil: životopisný nástin*, s. 205. Na tento den dosáhl přeložení z 11. března také chorvatsko-slavonský biskup Strossmayer a o dva roky později slovenský biskup Moyses. Srov. CINEK, F., *Velehrad víry: duchovní dějiny Velehradu*, 165.

²¹⁰ Srov. tamtéž, s. 165.

a v Čechách. V Brně se nadšeně přidalo 41 bohoslovců a vybranou částku 81 zlatých zaslali kolegům do Olomouce jako první, celkem se pro vítěze sešla odměna 520 zlatých. Bohužel se však z této částky nikdo neradoval, byly zaslány tři práce, první s názvem *Křest Bořivoje*, která byla „tak mizerná, že diviti jest se drzosti, s jakou co cenná mohla odeslána býti“²¹¹, druhá s názvem *Svatopluk, neb záhuba rodu Vršovců* se vzdalovala od zadaného tématu a ani třetí s názvem *Car Rastislav* neuspěla. Vybrané peníze byly po dvou letech nakonec darovány nově založenému *Dědictví sv. Prokopa*, kde každý seminář získal členství a každoroční zásilku vydaných knih. Zdánlivě neúspěšný počín však přinesl také počátek kontaktů mezi semináři, ukázala se „cesta vzájemnosti bohoslovců českomoravských, která později utužena byla statečnou Sušilovkou dob novějších“²¹².

V brněnském alumnátu se jubilejní rok projevil také účastí jedenácti bohoslovců na pouti olomouckých kolegů, kterou uspořádali na Velehradě 23. srpna. V Brně se konala velmi okázalá národní cyrilometodějská slavnost ve dnech 25.-26. srpna, která však nebyla z národnostních důvodů povolena na Velehradě. František Sušil sloužil mši svatou 4. srpna na Velehradě a potom v kostele u minoritů 25. srpna při velkolepých slavnostech v Brně. O velké účasti věřících píše Pavel Vychodil: „...nejen prostranný chrám, nýbrž i blízké ulice byly věřícími nabity“²¹³.

Následoval koncert, při kterém nedávno založená *Brněnská Beseda* zpívala kantátu, kterou na slova básně Františka Sušila *Svatý Cyrill a Method* zkomponoval Pavel Křížkovský.²¹⁴ V roce 1863 se cyrilometodějskému tématu věnovala zvýšená pozornost nejen stavbou pomníků, křížů, instalováním obrazů a dalších památek, ale také v literatuře, poezii a hudbě. Také František Sušil své dílo *Výklad Písma sv. Nového Zákona* vydal u příležitosti cyrilometodějského milenia a i další kněží, kteří mu byli blízcí, se snažili svým dílem přispět k důstojnější oslavě.²¹⁵

Po tomto slavném výročí zaznamenáváme v obou moravských seminářích zvýšený zájem o cyrilometodějství a národní obrození. Vzkvétá brněnská i olomoucká seminární knihovna, vznikají bohoslovecké časopisy.²¹⁶ „*Národní uvědomění regeneračně ovlivňuje*

---

²¹¹ Práce byly zasílány do redakce Hlasu Karlu Šmídkovi, který píše tato rozhořčená slova v dopise olomouckým bohoslovcům. ZLÁMAL, Bohumil. *Podíl bohoslovců na mileniových oslavách 1863*. Museum 65, 4/1934, s. 123.

²¹² Tamtéž, s. 124-125.

²¹³ VYCHODIL, P., *František Sušil: životopisný nástin*, s. 205.

²¹⁴ Pavel Křížkovský (1820-1885), kněz, hudební skladatel, sbornistr. Studoval v Brně filozofii a teologii, pod vlivem Klácela a Sušila se probudilo jeho národní vědomí, se Sušilem sdílel nadšení pro lidovou hudbu, z které čerpal inspiraci. Přednesení kantáty *Cyril a Metod* v roce 1863 bylo jeho životním úspěchem, do tohoto díla promítl vedle náboženského obsahu i vlastenecké myšlenky národního obrození. Kantátu přednesl sbor 940 zpěváků dvaceti tisícům posluchačů. Srov. ČERNUŠÁK, Gracian [et. al.]. *Československý hudební slovník osob a institucí*. 1. svazek A-L. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1963, s. 767.

²¹⁵ Jan Bílý vydal životopisnou knihu *Dějiny sv. apoštolů slovanských Cyrilla a Methoda*, Karel Šmídek *Patero kázání činěných k oslavení tisícileté památky příchodu ss. Cyrilla a Methoda do Moravy ve stoličném chrámu Páně brněnském*, Vladimír Šťastný *Úvahy v roku Cyrillo-Methodějském*, Jan Soukop *Velehradky: Kytice z Moravy k tisíciletému jubileu Cyrillo-Methodějskému*. Posledně jmenovaný složil píseň *Ejhle oltář Hospodinův září*, která se zpívá dodnes. Srov. VYCHODIL, Jan. *Vzpomínky na Cyrillo-Methodějský rok 1863: obraz života náboženského a národního k 1050 jubileu příchodu sv. Cyrilla a Methoděje na Moravu*. 2. vyd. Velehrad: Methoděj Melichárek, 1913, s. 305-335.

²¹⁶ O brněnském časopise pojednáno více v předešlé kapitole 3.6 této práce, v Olomouci vzniká bohoslovecký časopis *Cyrill a Method* o 7 let později, tedy v roce 1868. Srov. CINEK, F., *Velehrad víry: duchovní dějiny Velehradu*, s. 228.

a urychluje dokonalý přerod z ideologie josefínské, protože je v duchovním prostředí bohosloveckém nesenou správně chápaným cyrilometodějstvím.“²¹⁷

Vlivem cyrilometodějství překonávají v sobě mladí kněží poslední zbytky nenárodního a necírkevního osvícenství, jejich nadšení se šíří za zdi seminářů.²¹⁸ Největším úspěchem cyrilometodějství bylo vydání encykliky Grande munus Lva XIII. v září 1880. Ačkoli totiž byli Cyril a Metoděj hned po své smrti ctěni od svých učedníků, do této chvíle nebyli oficiálně svatořečeni. Teprve encyklikou Grande munus se dostalo slovanským věrozvěstům církevního potvrzení jejich svatosti, ocenění jejich zásluh, byli postaveni jako vzor biskupů, kněží, misionářů, vzor katolické obecnosti a církevní jednoty.²¹⁹

3.8 Růže Sušilova

3.8.1 Vznik Růže Sušilovy

„Běda nám, běda vlasti celé, nechá-li si kněžstvo z ruky vyrvati péro ss. Soluňany posvěcené, a ponechá-li je výhradně banditům literárním.“²²⁰

Kolem Františka Sušila se během jeho dlouhého působení na katedře Nového zákona v brněnském alumnátu, trvajícím celých 31 let, soustředila řada následovníků. Kouzlo jeho charismatické osobnosti spočívalo spíše v jeho vstřícnosti k lidem, pedagogických schopnostech a poctivé práci, než v autoritativním, organizátorském postoji. Byl vůdčím duchem schopným nadchnout své posluchače. Když v květnu roku 1868 zemřel, „...zvěst tato proletěla jako blesk veškeru Moravu i Čechy, a každý, jenž zvěčnělého bud' osobně neb ze spisů znal, zasteskl sobě volaje: Ach! Zapadla hvězda, která národu v temnotě svítila, odňat kněžstvu veleosvícený, věhlasný vůdce, vzat žákům duchovenským výtečný učitel, pečlivý pěstoun a laskavý otec, vyrván ze spolku našeho statečný bojovník církve, kterýž býval chloubou její a ozdobou národa!“²²¹

Vzpomínka na Sušila nezeslábla ani po několika letech, ale naopak vyústila v neformální sdružení bohoslovců s názvem *Růže Sušilova*. Název byl vybrán podle události z roku 1872, kdy při náhodném setkání ve vlaku vyprávěl otec Buchtel knězi Janu Soukopovi, jak nedlouho po smrti Sušila navštívil jeho hrob, aby se zde pomodlil, a „...zpozoroval jsem bělostnou vzácnou růži s příděchem do červena, kterou ruka přátelská hrob jeho ozdobila.“²²² Protože byl otec Buchtel nejen příznivec Sušila, ale i zahradnictví, odlomil výhonek krásné růže a z něho se mu podařilo vypěstovat několik keříčků. Výsledek této své pěstitelské snahy pojmenoval „*Rosa Thea amabilis Sušil.*“ Jan

---

²¹⁷ CINEK, F., *Velehrad víry: duchovní dějiny Velehradu*, s. 229.

²¹⁸ Srov. tamtéž, s. 224-240.

²¹⁹ Srov. ŠMERDA H., *František Sušil: život, dílo a odkaz budoucím generacím*, s. 180.

²²⁰ DRAŠAR, František. *O původu Růže Sušilovy*. In HLAVINKA, Alois [ed.]. *Růže Sušilova: almanach bohoslovců v seminářích českých i brněnském, jakož i z Ostřihomy a z Vídně*. Brno: Nákladem vlastním, 1885, s. 36.

²²¹ PROCHÁZKA, Matěj. + *František Sušil, doktor a profesor theologie*. Časopis katolického duchovenstva 9, 4/1868, s. 290.

²²² SOUKOP, Jan. *Kde se vzala „Růže Sušilovka“?* In HLAVINKA, Alois [ed.]. *Růže Sušilova: almanach bohoslovců v seminářích českých i brněnském, jakož i z Ostřihomy a z Vídně*, s. 15.

Soukop tuto zajímavou příhodu napsal do brněnského časopisu *Hlas*, ve kterém se brzy nato objevil návrh na založení duchovní *Růže Sušilovy*, literární jednoty bohoslovců.²²³

O uskutečnění této ideje se zasloužil bohoslovec František Drašar o tři roky později, když přišlo do brněnského alumnátu spolu s novými adepty kněžství také nové nadšení. Na jeho volání, že víra a národnost lidu je v nebezpečí, reagovali bohoslovci rozhodnutím šířit mezi venkovským lidem dobrou literaturu, povzbuzovat víru a národní vědomí, a to zakládáním venkovských knihoven. Tak vznikl **odbor pro zakládání venkovských knihoven**, z kterého vzešla *Růže Sušilova*, a zajímavé je, že se situace později obrátila a tento odbor se stal součástí aktivit Sušilovky. Program či stanovy nebyly sepsány²²⁴, ale charakterizovala je snaha následovat Sušila s jeho životním heslem „*Církev a vlast*“. Úkolem a cílem bylo cvičit a pěstovat církev a vlasti cyrilometodějské bojovníky, především na poli literárním, ať už vlastní spisovatelskou činností, rozšiřováním dobrých spisů či zakládáním knihoven.

Na svém začátku v roce 1877 *Růže Sušilova* „...jen 5-7 členů čítala, kteří napřed na procházkách, pak v maličké jizbečce, řečené žabárně, se scházeli, práce své předčítali, o literatuře a jiných otázkách běžných rozhovory vedli“²²⁵. Vzájemnou duchovní jednotu se rozhodli spojit s olomouckými bohoslovci, a jak vzpomíná František Drašar, vyrazilo v létě 1877 prvních pět poutníků pěšky přes Slavkov, Bučovice, Koryčany a Buchlov na Velehrad, aby se poprvé zúčastnili společné poutě. Toto setkání je možné považovat za „*křest právě se zrodivší Růže Sušilovy*“²²⁶, která se i díky tomu nesla v duchu cyrilometodějské ideje.

3.8.2 Činnost Růže Sušilovy

Růže Sušilova se brzy stala centrem bohosloveckého působení na poli náboženském i národnostním, spojila a zaštitila všechny samostatné alumnátní aktivity, všem literární práci soustředěnou kolem časopisu *Musea*, pravidelné schůze a slavnostní akademie, vzdělávací kroužky, velehradské sjezdy, zakládání knihoven a roku 1895 i samotnou českou bohosloveckou knihovnu.²²⁷

Na počátku nejdůležitější aktivity *Růže Sušilovy* byla snaha o šíření myšlenky národního a náboženského obrození na venkově, kde stále hrozilo nebezpečí poněmčování. Tomu chtěli bohoslovci zabránit a postavit hráz z českých knih. Reagovali na dobové potřeby²²⁸ a příklad olomouckých kolegů²²⁹, když v roce 1875 zvolili čtyřčlenný výbor pro

---

²²³ Srov. SOUKOP, J., *Kde se vzala „Růže Sušilovka“?*, s. 15-16.

²²⁴ Přes veškeré úsilí se mi nepodařilo najít sepsané stanovy, ačkoli J. Navrkal uvádí, že „v květnu 1914 byly konečně vypracovány stanovy *Růže Sušilovy*, jež se dosud jen tradovaly.“ Srov. NAVRKAL, J., *Církev a vlast*, s. 10.

²²⁵ DRAŠAR, F., *O původu Růže Sušilovy*, s. 37.

²²⁶ NAVRKAL, J., *Církev a vlast*, s. 5.

²²⁷ Srov. tamtéž, s. 6.

²²⁸ Např. dochované „*Provolání a prosba úpěnlivá na všechny vlastenecké spolky, zejména čtenářské a knihovny, na vlastenecké redakce a vydavatelstva knih, časopisů a novin i na jednotlivce dobré vůle po vlastech slovanských*“ z chudé obce Klimkovic z roku 1894 prosí o pomoc v podobě darů pro čtenářský spolek a knihovnu. Emotivní výzva tohoto druhu zřejmě nebyla první a jediná. Srov. KOSINA, Václav. *Odbor brněnské „Růže Sušilovy“ pro zakládání venkovských knihoven*. In. Brněnští bohoslovci po stopách Sušilových. Brno: Museum, časopis slovanských bohoslovců, 1936, s. 6.

zakládání venkovských knihoven složený z Františka Drašara, Václava Koudelky, Augusta Brzobohatého a Antonína Adamce. Scházeli se zpočátku denně, pak obden a s holýma rukama, bez knih a bez peněz se pustili do shánění knih pro moravský venkov. Čtyřicet bohoslovců se rozhodlo přispívat měsíčně 7 zl. a 77 kr., ale nejvíce museli spoléhat na pomoc a dary dobrodinců, neboť podle rady kanovníka Matěje Procházky „mladíkům se již trochu té nezbedné dotěrnosti promine“²³⁰.

Jako první přispěl svým darem a povzbuzením Jan Soukop, dalšími pak byl hrabě Sylva-Tarouca, Filip Čermák, Jakub Procházka, František Poimon nebo *Dědictví sv. Cyrila a Metoděje*, které slíbilo pro každou založenou knihovnu 19 svazků svých spisů. Na druhé valné schůzi bylo rozhodnuto, že se mají především zakládat knihovny farní, až na druhém místě knihovny školní, byla stanovena pravidla výběru podporovaných vesnic. Má se brát ohled na jejich hospodářskou situaci, na náboženské a národnostní složení obyvatelstva, na to, zda v obci je či není jiná knihovna, a na ochotu duchovního správce převzít správu knihovny. Skromné přání studentů založit alespoň tři knihovny se naplnilo maximálně, historicky první knihovna vznikla na Chlumu a během roku se jim podařilo sehnat přes 1200 různých spisů, založili deset knihoven a čtyři podpořili svými knihami. Nadějně úsilí však muselo na několik let umlknout, když biskup Karel Nöttig po prázdninách roku 1876 bohoslovcům toto neoprávněné veřejné působení zakázal.²³¹

Bohoslovci pomáhali zanedbanému venkovu dále, a to prostřednictvím benediktina Placida Mathona²³², kterému odevzdávali své příspěvky. František Drašar říká: „*Dílo naše, zakládati po venkově knihovny nepřítzní času opadlo, ale duch ten žil dále a hledal ustavičně cestu, kterou by vyraziti mohl – a našel ji.*“²³³ Po povzbuzení na Velehradě a zdůraznění důležitosti českých knihoven na venkově, byla na schůzi Růže Sušilovy dne 11. ledna 1883 činnost odboru pro zakládání knihoven obnovena a od té doby se utěšeně rozvíjela. Financování činnosti se dělo prostřednictvím pravidelných i mimořádných příspěvků od členů *Růže Sušilovy*, kterými byli především bohoslovci. Druhým zdrojem byli kněží v pastorační službě přispívající finančními dary nebo knihami, případně spolky a nakladatelství. Studenti brali také ohled na obsah darovaných knih a nedesílali je hned do venkovských knihoven. Příliš vědecké či nezajímavé knihy prodávali a místo nich kupovali nejvíc žádané knihy. Podle záznamů a statistik to byly knihy zábavné, hlavně spisy Václav Kosmáka, méně spisy poučné nebo básně. Zasláné knihy zůstávaly majetkem *Růže Sušilovy* a správce měl povinnost jednou za rok podávat zprávu o stavu knihovny, o ztrátách a přírůstcích, o nejvíce čtených knihách. Pouze v případě, „...vzkvétá-li některá knihovna tak, že má již více knih vlastních, než Sušilovkou poslaných, budiž po usnesení výboru a valné hromady obci darována“²³⁴.

---

²²⁹ Počátek snahy o zakládání venkovských knihoven je v olomouckém semináři v roce 1873. Srov. KOSINA, V., *Odbor brněnské „Růže Sušilovy“ pro zakládání venkovských knihoven*, s. 7.

²³⁰ DRAŠAR, F., *O původu Růže Sušilovy*, s. 34.

²³¹ Důvodem byl dotaz jednoho duchovního správce na biskupský ordinariát – z jakého oprávnění že studenti v jeho farnosti zakládají knihovnu a kdo se o ni bude starat? Srov. KOSINA, V., *Odbor brněnské „Růže Sušilovy“ pro zakládání venkovských knihoven*, s. 10.

²³² Placid Mathon (1841-1888) rajhradský benediktin, založil knihtiskárnu benediktinů rajhradských, měsíčník *Škola Božského Srdce Páně*, pro mládež *Anděl Strážný*, týdeník *Dělník*, čtrnáctideník *Obecné noviny*. Srov. *Placidus Johannes Mathon*. [online]. Encyklopedie města Brna. [cit. 15. 10. 2014]. Dostupné na WWW: <http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=vyhledavani&q=Mathon&search=vyhledat>.

²³³ KOSINA, V., *Odbor brněnské „Růže Sušilovy“ pro zakládání venkovských knihoven*, s. 11.

²³⁴ Tamtéž, s. 14.

Tímto postupem zároveň učili bohoslovci lid knihy si vážit. Před první světovou válkou zavedli tzv. *létačí knihovny*, obdobu dnešních výměnných fondů. Poslední zmínka o odboru pro zakládání knihoven je z června 1918, kdy bylo darováno 59 knih pro mládežnickou knihovnu v Čejkovicích. Obrovské úsilí, které bohoslovci odvedli, je zřejmé z přílohy č. 3, kde udávám počet knihoven, které založili, včetně těch, které podpořili, a celkový počet svazků, který pro tyto knihovny získali.²³⁵

Hlavní činností *Růže Sušilovy* byly **schůze**, při kterých se konaly přednášky z různých oborů věd a umění. V brněnském alumnátu se takových schůzí konalo během roku asi dvacet a zprávy o nich byly uveřejňovány v *Museu*. Časem se přidaly slavnostní schůze na počest sv. Tomáše Akvinského, které navštěvovali představení alumnátu, ale i laici, zvláště studující z malého semináře. Program s dvěma přednáškami obvykle zpestřovaly básně, hudební nebo pěvecké vložky.²³⁶ V depozitáři Knihovny Biskupství brněnského se nachází *Zprávy jednatelské Růže Sušilovy*. Tyto rukopisné poznámky a záznamy obsahují zápisy z jednání *Růže Sušilovy* v období od 20. 11. 1887 do 15. 12. 1895.²³⁷

Poutní zájezdy na Velehrad, které olomoučtí bohoslovci začali organizovat od roku 1874, se od roku 1877 zásluhou *Růže Sušilovy* a díky jejímu rozšíření do slovanských alumnátů, proměnily na **společné sjezdy** s programovými schůzemi. Přijížděli zástupci alumnů Chorvatů, Poláků, Rusínů, Slováků a Slovinců, v časech největšího rozmachu v letech 1893-1897 se připojili mnozí z řad inteligence a akademiků, takže na Velehradě se scházelo 300-500 mužů. Dvoudenní program začínal vždy společným příchodem se zpěvem, kázáním v poutním chrámě a požehnáním. Následoval večerní program s přivítáním hostů, pozdravy a jednou přednáškou. Druhý den byla možnost svátosti smíření, mše svatá a dopolední schůze s přednáškami, odpoledne schůze delegátů a rozchod. Sjezdy byly pořádány vždy v prvních dnech měsíce srpna, jejich účelem bylo vzájemné poznání a navázání osobních kontaktů, sdílení si poznatků a také „*odnésti si jiskru nadšení pro společnou práci*“²³⁸. Vzájemný styk mezi alumnáty se totiž neomezuje jen na příspěvky do časopisu *Museum*, ale pěstuje se i osobním dopisováním.²³⁹

V roce 1878 bylo na Velehradě rozhodnuto, že společným orgánem českých, moravských a slovenských bohoslovců bude brněnský časopis *Museum*, který se ukázal životaschopným spojníkem a překonal i odpor pražských kolegů. Jejich pokus založit bohoslovecký časopis *Božetěch* neuspěl a zanikl hned prvním ročníkem svého vydávání. V letech 1881-2 nacházíme v *Museu* již práce ze všech šesti diecézí, o rok později se připojili i Češi z vídeňského alumnátu, potom Slované ze Lvova, Záhřebu, Lublaně, Mariboru. Námitkám a diskusím se časopis nevyhnul ani později. Na společném sjezdu *Růže Sušilovy* na Velehradě v srpnu 1894 sděloval delegát z Českých Budějovic, že časopis nevyhovuje, a požadoval, „*aby Museum vycházelo častěji a by více si všímalo věcí a událostí bohoslovcům blízkých*“.²⁴⁰ Po delší diskusi a odhlasování menších změn však

---

²³⁵ Srov. KOSINA, V., *Odbor brněnské „Růže Sušilovy“ pro zakládání venkovských knihoven*, s. 1-18.

²³⁶ Srov. NAVRKAL, J., *Církev a vlast*, s. 6.

²³⁷ Srov. DOKOUPIL, V., – PAVELKOVÁ, J., *Katalog rukopisů a prvotisků Knihovny biskupského alumnátu v Brně*, s. 124-125.

²³⁸ RUDOLECKÝ, J., *Z dějin brněnského alumnátu*. *Obzor* 28, 1905, s. 333.

²³⁹ Srov. tamtéž, s. 333.

²⁴⁰ *Sjezd Velehradský ve dnech 8. a 9. srpna 1894*. *Museum: časopis bohoslovců českomoravských* 29, 1894/95, s. 32.

obstál časopis i jeho název. První **Almanach** s výběrem nejlepších prací vydala *Růže Sušilova* u příležitosti cyrilometodějského výročí v roce 1885, o tři roky později vyšel druhý, který obsahoval z větší části práce polských a chorvatských bohoslovců.²⁴¹

Od devadesátých let vznikají v brněnském alumnátu **vzdělávací kroužky** – sociologický, historicko-apologetický, včelařský a další pro studium řečí, hlavně slovanských. Národohospodářský kroužek např. sbíral příspěvky k národopisné výstavě v Praze roku 1896, za zaslání práce, časopisy a almanachy dostala *Růže Sušilova* děkovný dopis a bronzovou medaili. Zájem o sociologickou otázku je v brněnském alumnátu patrný už ve čtyřicátých letech 19. století. Když v červnu 1843 vypukly v Brně dělnické nepokoje, bohoslovci se o ně živě zajímali a diskutovali spolu o ožehavých otázkách křesťanské sociologie.

Později v šedesátých a sedmdesátých letech byly zásluhou spirituálů pořádány konference s bohoslovci o aktuálních sociologických otázkách. S živým zájmem byla přijata encyklika *Rerum novarum* Lva XIII., která se vyjadřuje k sociálním otázkám, komunismu, právům pracujících, třídnímu boji či právu na soukromé vlastnictví. Sociologii se věnoval ve svých přednáškách profesor morální teologie Robert Neuschl, jako samostatný obor byla vyučována od roku 1906 Janem Šrámkem. Živý zájem o tuto problematiku prokazovala *Růže Sušilova* nejprve přednáškami na svých schůzích, od roku 1893 založením sociologického kroužku, o rok později také tzv. sociálního kursu. Členové se scházejí dvakrát týdně a probírají důležité oblasti sociální nauky církve. Vzájemně si rozdělí určitou část, kterou nastudují a postupně přednesou²⁴², poté následuje diskuse. Schůzí kroužku se mohou účastnit všichni, kdo přijdou, což někdy bývá značný počet.²⁴³

Sociální problémy řešili bohoslovci nejen na přednáškách, ale i v praxi sběrem peněz, šatstva či obuvi pro chudé, přispívali na různé charitativní aktivity.²⁴⁴

---

²⁴¹ Srov. CINEK, F., *Velehrad víry: duchovní dějiny Velehradu*, s. 269-270.; Srov. NAVRKAL, J., *Církev a vlast*, s. 8.

²⁴² Ve školním roce 1894/95 se probírala velmi zajímavá témata, např. *Úvod do sociální otázky. Právo objektivní a subjektivní. Přírozená práva. Právo vlastnické. Chybné teorie o majetku. Právní důvody vlastnictví. Smlouva. Půjčka a zápůjčka. Lichva. Stávky. Práce žen a dětí. Emancipace žen. Moderní bankovníctví. Bursa* a další. Srov. *Sociologie v brněnském alumnátě*. Museum: list bohoslovců českomoravských 29, 1894/95, s. 166.

²⁴³ Srov. tamtéž, s. 166.; Srov. *Počátky sociologie v alumnátě brněnském*. Museum: list bohoslovců českomoravských 29, 1894/95, s. 79.

²⁴⁴ *Růže Sušilova* přispívala na opravu kostelů a kaplí, na české katechismy pro české děti do Vídně, byla zakládajícím členem Matice školské, na kterou upsala 105 zlatých, také zakládajícím členem družstva *Vlasti* apod. Srov. NAVRKAL, J., *Církev a vlast*, s. 8.

4. Plody alumnátu

„... Morava z alumnátu brněnského oživuje, omládá.“²⁴⁵

Díváme-li se na brněnský alumnát v kontextu národního obrození, vidíme jeho vliv ve dvou oblastech. Tou první je samotný **ruch a dění v alumnátu**, práce a činnost studentů teologie a jejich profesorů, které napomáhaly vlasteneckému životu nejen v Brně. Alumnát nebyl uzavřenou institucí, vlastenectví se z něj šířilo daleko za jeho zdi. Kampelíkem založená česká knihovna sloužila všem zájemcům o české knihy, přístup k ní měli obyvatelé Brna i hosté z Čech. Slavnostních akademií, které se staly manifestacemi českého jazyka, se mohli účastnit lidé zvenčí, mimo alumnát. Také osobnost Františka Sušila překračovala hranice jednoho ústavu a ovlivňovala život moravské metropole. Sušilova tradice pak vyústila do založení spolku bohoslovců zvaného *Růže Sušilova*, která ovlivnila tvář moravského venkova usilovným zakládáním knihoven a podporováním četby.

Druhou oblastí je **působení a činnost absolventů** – kněží, kteří ve svých farnostech pracovali v duchu sušilovského hesla lásky k Bohu a vlasti. Alumnát jim byl školou, která formovala jejich osobnost, dala jim vzdělání, ale mnohdy i celoživotní přátelství, určila směr jejich snažení slovy kronikáře z roku 1876: „*My ale bratři drazí, neustávejme v práci své, nýbrž přesvědčení jsouce, že snaha naše jest církvi a vlasti prospěšná, že snaha naše jest dobrá, Bohu milá, svatá, nedejme se žádnými překážkami odstrašiti od cíle vytknutého, nýbrž tím usilovněji pokračujme v díle svém. Hle, národ vztahuje k nám ruce, prose o chléb duchovní, celý národ na nás patří, proto nezklamejme ho, nýbrž skutkem dokažme, že spasiti lid je náš cíl, naše slast.*“²⁴⁶

4.1 Výchova duchovenstva

Hlavním a nejdůležitějším cílem a smyslem brněnského alumnátu bylo vychovávat kněze pro pastorační brněnské diecéze, šířit a uchovávat víru věřících ve svých farnostech. Je obtížné zjistit počet bohoslovců, kteří prošli alumnátem, jejich stavy kolísaly a byly ovlivňovány nejen vnitřním faktorem, jakým je duchovní povolání. Svůj vliv zde hrála i celková společensko-politická situace, státní školská politika či zákonodárství. Neúplné katalogy alumnů z let 1886-1950 jsou uloženy v Moravském zemském archivu v Brně.²⁴⁷ Kromě toho zůstaly některé seznamy v alumnátní knihovně a jsou uloženy v depozitáři Knihovny Biskupství brněnského. Jedná se o **rukopisné seznamy posluchačů 1. ročníku teologie ze školních let 1826-1834, 1836-1837, 1840-1841, 1845- 1852.**²⁴⁸ Do roku 2010 neexistoval elektronický soupis knih a informace o téměř 40 000 svazcích alumnátní a bohoslovecké knihovny poskytoval jen neúplný lístkový katalog, proto tento pramen bádání nevyužil ve své práci o brněnském alumnátu ani Jindřich Zdeněk Charouz. Dnes lze

---

²⁴⁵ CHAROUZ, J. Z., *Brněnský alumnát: výchova a vzdělávání duchovenstva v Brně v letech 1807-1950*, s. 63.

²⁴⁶ Tamtéž, s. 63.

²⁴⁷ Srov. tamtéž, s. 31.

²⁴⁸ Srov. DOKOUPIL, V., – PAVELKOVÁ, J., *Katalog rukopisů a prvotisků Knihovny biskupského alumnátu v Brně*, s. 105-118.

využít možnosti vyhledávání v elektronickém katalogu a objednáni si knihy do studovny Knihovny Biskupství brněnského.²⁴⁹

4.2 Podpora dobrého tisku, knihovny, čtenářské spolky

V duchu sušilovského hesla cíle podporovalo duchovenstvo katolický tisk a katolickou literaturu. Půjčováním vlastních knih a časopisů **křísili zájem o četbu** mezi dospělými i mládeží a **zakládali čtenářské spolky**. V dobových zprávách uveřejněných v *Týdeníku* se dozvídáme o konkrétních příkladech z Klobouk nebo Slavkova u Brna, kde lidé zanechávají zbytečného, neužitečného klábosení a pomluv, schází se na faře či ve škole a věnují se čtení poučných nebo zábavných knih. Důsledkem je nejen zvyšování vzdělanosti, ale i **odvádění od tolik rozšířeného pití kořalky**, vysedávání v hospodách či propadnutí kartám. Tragické konce v podobě dluhů za pití či z karet často zničily celé rodiny.²⁵⁰

Kněží **stojí u zrodu mnoha časopisů, sami píšou a přispívají**. Jejich postoj je vystižen slovy: „Zdaž bychom to před Bohem zodpovídati mohli, že jsme tak velkou mocnost, jakou knihtisk v nynějšku jest, pouze v rukou nepřátelských nechali?... Nerozumějí času, kteří za zbytečné katolické časopisectví pokládají.“²⁵¹ Zanedbatelné nejsou ani jejich finanční oběti, když pravidelným odebíráním knih a časopisů a dalšími dary podporují vydavatele. Rozšiřují takto nejen *Dědictví sv. Cyrila a Metoděje*, ale i *Matici českou* či *Dědictví sv. Jana*, které například v roce 1847 získalo 514 nových členů, z toho 329 z Moravy. Připome brněnského šlechtice a mecenáše hraběte Sylvu Taroucu, který ze své apanáže 8000 zlatých vyplácené bratrem žil velmi skromně, zato vynakládal všechno na knihy, obrazy a podporu svých přátel.²⁵²

Bohoslovci sdružení v *Růži Sušilově* podporují **zakládání venkovských knihoven**. Až do roku 1918 je založili ve 137 obcích a dalších 106 podpořili zasláním knižního příspěvku. Celkem tak prošlo jejich rukama téměř 12 500 svazků knih, na které studující bohoslovci přispěli částkou téměř 4000 předválečných korun.²⁵³

4.3 Slovanská vzájemnost a unionismus

Brněnský alumnát stál v průběhu 19. století na počátku velkého slovansko-cyrilometodějského dění, z kterého vzešel unionismus jako úsilí o sjednocení mezi východní a západní církví. Velehradskou tradici, kterou jako nosnou myšlenku národního obrození na Moravě zpopularizoval především František Sušil²⁵⁴, je možné považovat také

---

²⁴⁹ Srov. CHAROUZ, J. Z., *Brněnský alumnát: výchova a vzdělávání duchovenstva v Brně v letech 1807-1950*, s. 31.

²⁵⁰ Srov. MICHÁLEK, A., *Účast moravského kněžstva na národním probuzení tiskem v letech 1848-1950*, s. 8.

²⁵¹ HALOUZKA, Jan. *Pohledy do života církevního a vlasteneckého na Moravě*. I. Před rokem 1848 Naše alumnáty. Vlast: časopis pro poučení a zábavu 24, 1908, s. 1032.

²⁵² Srov. MICHÁLEK, A., *Účast moravského kněžstva na národním probuzení tiskem v letech 1848-1950*, s. 5-6.

²⁵³ Podrobněji jsem tuto činnost popsala také v kapitole 3.8.2. Srov. KOSINA, V., *Odbor brněnské „Růže Sušilovy“ pro zakládání venkovských knihoven*, s. 17.

²⁵⁴ Profesor Sušil propagoval cyrilometodějskou tradici ve styku s brněnskými, ale i olomouckými bohoslovci. Např. nejstarší dějiny olomoucké knihovny bohoslovců svědčí o tom, že obrozené hnutí bylo

za jakousi první průpravu k dnešnímu ekumenismu, jako výchozí most ve snahách o jednotu východní a západní církve. Národní obrození s sebou nese slovanskou vzájemnost a uvědomění, že žádnému národu v Evropě nezanechal církevní rozkol tak hluboké rány jako Slovanům. „*Kristus až dosud ukazuje roucho své svaté církve víc roztržené než kdykoliv před tím, především mezi četnými pokoleními velmi zbožných a bohatě nadaných národů slovanských, kteří jsou si tak blízcí – a přece jsou tak daleko od sebe...*“²⁵⁵ Buditelé a vlastenci vybízeli ke slovanské spolupráci na základě společného kulturního, jazykového a především náboženského dědictví.

V roce 1891 založil Antonín Cyril Stojan *Apoštolát sv. Cyrila a Metoděje pod ochranou blahoslavené Panny Marie*, který měl za úkol modlit se a pracovat s obětavou láskou a také hmotně přispívat ke sjednocení Slovanů ve víře. Bezprostřední předehrou byly mimo jiné také aktivity *Růže Sušilovy*, která umožňovala kontakty mezi slovanskými semináři svými každoročními bohosloveckými sjezdy za účasti zástupců slovanských národů.²⁵⁶ Stojan podobně jako Sušil považoval Velehrad za přirozené duchovní středisko, odkud se rozšířila víra ke slovanským národům a kde by se zase všichni mohli sejít a spojit. Za tímto účelem bylo na Velehradě pořádáno celkem sedm teologických kongresů²⁵⁷, nejdůležitějším výsledkem bylo v roce 1922 založení *Papežského východního ústavu* Benediktem XV. a v roce 1928 vydání encykliky *Rerum orientalium* Piem XI. Účelem kongresů bylo vytvoření společného prostoru k vzájemnému poznávání, nestrannému studiu vzájemných odlišností, vyměňování informací a názorů, odstraňování předsudků v duchu pokoje a společné modlitby. Touto nenásilnou cestou, za účasti odborníků a zájemců ze strany duchovenstva i laiků, s vyloučením cílů politických a národnostních, se směřovalo ke stále větší církevní jednotě. Velehradský unionismus je průkopníkem úsilí, které se naplno projevilo až na II. vatikánském koncilu. „*Sjezdy uvedly do pohybu velké hnutí, které ovlivnilo celou církev. Staly se mohutným hlasem víry a naděje. Připomněly rozvaděným křesťanům, že rozdělení je zlem, že příkazem Božím je smířit se...*“²⁵⁸ Tyto sjezdy a Velehrad jako mezinárodní centrum nejlepších odborníků jsou také výsledkem práce mnoha dnes neznámých kněží vychovaných brněnským alumnátem.²⁵⁹

---

i v Olomouci přímo vedeno vlivem Sušila, který byl s vlasteneckými bohoslovci v písemném styku. Slovanským apoštolům věnoval některé své básně a následoval je především ve svém oboru biblické vědy, když výklad Nového zákona postavil pod jejich záštitu. Zapojoval se do oslav miléníí, usiloval o zvelebení Velehradu, mimo jiné mu věnoval kalich, který dostal darem od svých vděčných studentů. Známé jsou Sušilovy kontakty se slovanským biskupem Slomšekem z Mariboru, djakovským biskupem Strossmayerem a dalšími unionistickými pracovníky. Podrobněji Sušilovo cyrilometodějství shrnuje Hynek Šmerda ve své disertační práci. Srov. ŠMERDA, H., *František Sušil: život, dílo a odkaz budoucím generacím*, s. 171-180.; Srov. CINEK, F., *Velehrad víry: duchovní dějiny Velehradu*, s. 97.

²⁵⁵ VAJS, J., *Idea Cyrilometodějská odkazem sv. Věrozvěstů národům slovanským*. Časopis katolického duchovenstva 63, 1/1922, s. 36.

²⁵⁶ Podrobné zprávy o velehradských sjezdech jsou zveřejňovány v časopise *Museum*. Dozvídáme se zde počty zúčastněných bohoslovců z ostatních slovanských seminářů, včetně témat, o kterých se diskutovalo, či obsahu příspěvků a zdravic, s kterými vystoupili.

²⁵⁷ Unionistické kongresy se na Velehradě konaly v letech 1907, 1909, 1911, 1924, 1927, 1932 a 1936, jako jejich odnož se konaly i regionální sjezdy odborníků v Lublani 1925, v Chicagu 1926, v Praze 1929 a různé unionistické akce v Evropě. Srov. AMBROS, Pavel. *Velehradský unionismus*. [online]. Matice velehradská. [cit. 11. 10. 2014]. Dostupné na WWW: <http://www.maticevelehradska.cz/dokument/Velehradsky-unionismus-217/>.

²⁵⁸ Tamtéž.

²⁵⁹ Srov. tamtéž.

4.4 Katolická literatura - Sušilova družina

Během svého života si František Sušil získal úctu a obdiv svých přátel, kolegů a žáků. Soustředila se kolem něho neformální skupina, či družina spolupracovníků, kteří se Sušilem sdíleli stejné ideje a cíl, jejich heslem se stalo motto „Církev a vlast!“, ve kterém spojovali svou práci pro duchovní a národní obrození. Neoficiální kolektiv vzdělanců, nazývaný družina Sušilova, nebo „sušilovci“ neměl přesně dané stanovky a v literatuře nenajdeme ani přesné určení osob vztahujících se k této skupině.

Začátkem jejich působení bylo založení *Katolické jednoty* s tiskovým orgánem *Hlas Jednoty katolické pro víru, svobodu a mravní ušlechtilost* v říjnu 1848, dalším pak *Dědictví sv. Cyrila a Metoděje*. Emanuel Masák podotýká, že „...tato družina Sušilova, dosud rozptýlená a jen jednotlivě se uplatňující v časopisech nebo menších publikacích, vystupuje po prvé jako celek právě v *Dědictví sv. Cyrila a Metoděje*. Soubor jmen podepsaných na prvním svolání není ovšem úplným seznamem tehdejších význačných kněžských pracovníků na poli náboženském a národním... Ale mnozí byli časem přibírání do výboru.“²⁶⁰

Sušilovci i členové *Dědictví sv. Cyrila a Metoděje* se scházeli v rajhradském klášteře, který se v době opata Vintřře Kalivody stal centrem vzdělanosti a vlasteneckým centrem Moravy.²⁶¹ Snažili se o pěstování českého jazyka a kultury jednak vlastní literární tvorbou, jednak vydáváním a šířením českých knih. Centrem jejich zájmu byla literatura naučná, především historická, zeměpisná a kázání. Spojovala je cyrilometodějská idea, proto také velká část jejich snažení směřovala k propagaci a organizaci národně-náboženských slavností na Velehradě, vztažených k různým cyrilometodějským výročím. První pojednání o spisovatelských aktivitách Sušilovy družiny podal v roce 1911 Miloslav Hýsek, který je však hodnotí velmi kriticky. Podle něj psali z tendenčních a propagačních důvodů, nicméně připouští, že práce této skupiny lidí znamenala vrchol národního života na Moravě, a to po dobu více než dvaceti let.²⁶²

Vedle Františka Sušila byl největší osobností **Matěj Procházka** (1811 Brtnice – 1889 Brno), který se svými organizačními schopnostmi a praktičností, ale i kulturním rozhledem, znalostí filozofie, historie a přírodních věd, stal hybnou silou moravského hnutí. Jako zábrdovický kaplan zakládal *Katolickou jednotu*, pomáhal při založení *Dědictví sv. Cyrila a Metoděje*, přispíval do moravských i českých časopisů a vydal několik historických i cestopisných knih a životopisů. Od roku 1851 působil na německém gymnáziu v Brně, kde přispěl k národnímu uvědomění slovanských studentů. Dokonce si vymohl dovolení, aby se mohli učit náboženství česky a vypracoval pro ně učební texty. Po Sušilově smrti byl zvolen novým starostou *Dědictví* a je pohřben na brněnském ústředním hřbitově ve společném hrobě se svým učitelem.²⁶³

Sušilovec, který jako jediný přejal od Sušila jeho sběratelskou a folkloristickou činnost zaměřenou na pohádky a lidové zvyky, byl **Beneš Metod Kulda** (1820 Ivančice – 1903 Praha). Řídil vydavatelskou činnost *Dědictví* a měl na starosti první čísla kalendáře

---

²⁶⁰ MASÁK, E., *Dějiny Dědictví sv. Cyrila a Metoděje v Brně 1850-193*, s. 49.

²⁶¹ Srov. *Založení spolku Dědictví sv. Cyrilla a Methoda*. [online]. Encyklopedie Brna. [cit. 15.9.2014]. Dostupné na WWW: http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_udalosti&load=4570.

²⁶² Srov. ŠMERDA, H., *František Sušil: život, dílo a odkaz budoucím generacím*, s. 137-8.; Srov. PUTNA, M. C., *Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848-1918*, s. 220-228.

²⁶³ Srov. ŠMERDA, H., *František Sušil: život, dílo a odkaz budoucím generacím*, s. 138-9.

Moravan. Žil velmi aktivním a neúnavným životem. Od roku 1859 pobýval v Praze, kde se stal vyšehradským kanovníkem.

Působení vlastence **Ignáta Wurma** (1825 Klobouky u Brna – Olomouc 1911) bývá nejvíce spojováno s Olomoucí, kam přenesl vlastenecké nadšení, když se stal v roce 1866 sekretářem olomoucké metropolitní kapituly a vikářem katedrály sv. Václava. Zásahu na jeho získání pro myšlenku národního obrození však má brněnský alumnát a lidé z okruhu Františka Sušila. Touhu po kněžství v něm probudil kloboucký kaplan hr. Sylva Tarouca, díky kterému bylo změněno i rozhodnutí studovat v alumnátě brněnském, ne vídeňském. Známa je příhoda, když bohoslovec Wurm předčítal nemocnému Sušilovi a jazyk česky neposlouchal. „*Sušil vážně na něho vzhlednuv beze slova vyměnil knihu za německou, ale v oku jeho – zaleskla se slza.*“²⁶⁴ Toto jediné gesto způsobilo, že budoucí kněz se zastyděl, cestou domů si koupil českou mluvnici a zcela napravil svůj postoj k národu.

Po odchodu B. M. Kuldy do Prahy převzal Wurm jeho funkci jednatele *Dědictví* a redaktora kalendáře *Moravan*. Byl energickým organizátorem a praktickým konzervativním politikem zvoleným do moravského zemského sněmu. Od šedesátých let udržoval Ignát Wurm přátelské vlastenecké vztahy s d'akovským biskupem Josipem Jurajem Strossmayerem, který si ho později zvolil za svého rádce. Nejvýznamnější událostí, na které oba spolupracovali, byla organizace poutě Slovanů do Říma v roce 1881 a kromě dalšího se také snažili zlepšit pozici Slovanů v celorakouském měřítku.²⁶⁵

K nejužší sušilovské družině patří ještě dva vzájemně nepřibuzní kněží stejného jména. **Jakub Procházka** (1818-1873) hagiograf a překladatel hagiografií a již zmíněný Sušilův spolukaplan z Olbramovic **Tomáš Procházka** (1803 Ivančice – 1858 Ivančice), který během svého 27 let trvajícího působení v rodném městě velmi povznesl národnostní a kulturní úroveň. Jeho dílem byly každoroční školní slavnosti mládeže a pořádané akademie. Založil školní knihovnu, šířil české knihy, přičinil se o vznik náboženských spolků, přispíval do českých časopisů. Pověst o vlasteneckém životě v Ivančicích ve čtyřicátých letech 19. století pronikla až do pražského časopisu *Květy*.²⁶⁶

Dalším buditelem řazeným k Sušilově družině je želetavský děkan **František Poimon** (1817 Polná – 1902 Polná), který vydával spisy s náboženským obsahem, kázání, modlitební knihy a různé povídky. V letech 1850-1859 byl redaktorem *Hlasu* a lidového *Kalendáře pro čas i věčnost*.

Snad nejpokrokovějším členem družiny byl kněz a přítel Karla Havlíčka Borovského, literárně velmi činný farář v Krucemburku a Polné, **František Dědek** (1821-

---

²⁶⁴ PROCHÁZKOVÁ, Miloslava. *P. Ignát Wurm ve svém životě*. Olomouc, Kramář a Procházka, 1900, s. 17.

²⁶⁵ Srov. POKORNÝ, Vojtěch. *P. Ignát Wurm. Vlastenec, kněz, politik: bakalářská práce*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2013, s. 20-42.; Srov. ŠMERDA, H., *František Sušil: život, dílo a odkaz budoucím generacím*, s. 140.

²⁶⁶ Tomáš Procházka pořádal nejen slavnosti mládeže, ale i akademie, které se nápadně podobají slavnostem pořádaným v alumnátě od roku 1840. V Ivančicích proběhlo v roce 1841 osm akademií, 1842 čtyři, 1843 dokonce jedenáct, 1847 devět, 1848 šest, 1849 čtyři, 1850 několik. Na programu byly přednášky s vlasteneckými, literárními či turistickými náměty, které zpracovával Tomáš Procházka sám, prokládané hudebními čísly na náměty Sušilových písní. Zazněla zde předehra k opeře *Dráteník*, nebo *Vlastencká píseň* připomínající píseň *Kde domov můj*. Tato aktivita byla na Moravě ojedinělá a stala se vzorem k následování pro další moravská města jako Velké Meziříčí, Jedovnice, Kroměříž. Srov. ŠIROKÝ, Josef. *Tomáš Procházka – národní buditel*. [online]. Zrcadlo: regionální informační portál. [cit. 11. 10. 2014]. Dostupné na WWW: <http://www.zrcadlo.info/view.php?cisloclanku=2008110071>.

1874). Pod pseudonymem Strýček Pravdomil psal oblíbené povídky do moravských a českých časopisů či kalendářů.

Venkovský farář, který měl ambice působit ve vzdělané české společnosti, byl **František Xaver Škorpík** (1813 Malá Zhoř – 1890 Kučerov). Psal stylisticky pozoruhodné mravoučné povídky, v roce 1846 publikoval úvahu *Mluwnictwí a zjewení*, pro *Dědictví* napsal *Missie tichomořské*.

Také pozdější zemský školní inspektor, telčský děkan **Josef Těšík** přispíval do *Moravanu* a do *Hlasu* různými polemikami, spíše protiněmeckého a protižidovského směru.²⁶⁷

Ve volnějším spojení se sušilovci zůstával **Karel Šmídek** (1818 Bystřice nad Pernštejnem – 1878), kněz a brněnský středoškolský profesor náboženství, který vynikal svým filosofickým a literárním rozhledem. Už od dob svých studií byl ovlivněn F. M. Kláčelem a pod jeho vlivem se utvářel jeho celoživotní zájem o teorii umění. Jeho nejcennější prací je shakespearovská studie otištěná v *Časopisu Matice moravské* roku 1876. Napsal také studii o Gallašovi, Ziakovi či literární kritiku Sušilových básní.²⁶⁸

Velkým podporovatelem národnostních aktivit především po stránce finanční byl absolvent alumnátu, mecenáš hrabě **Bedřich Sylva-Tarouca** (1816 Čechy pod Kosářem – 1881 Brno), jediný příslušník moravské zemské šlechty, který se přidal k obrozeneckému hnutí. Jeho byt na Zelném trhu se stal střediskem českého národního života v Brně, zde hostil a přijímal své přátele z řad kněží a vlastenců, zde bylo také založeno *Dědictví sv. Cyrila a Metoděje*. Zbudoval rozsáhlou knihovnu, kterou postupně věnoval Františkovu muzeu, jeho umělecké sbírky připadly dnešnímu Moravskému zemskému muzeu.

Na založení *Dědictví* se také aktivně podílel v této práci již zmíněný **Jan Evangelista Bílý** (1819 Dolní Kounice – 1888 Dolní Loučky), kterého na konci studií provázela policejní dohled za jeho příliš slavistické projevy při akademiích v alumnátě. Tento kaplan v Židlochovicích a později farář v Dolních Loučkách vydal *Dějepis svatě katolické Církve, Dějiny svatých apoštolů slovanských Cyrilla a Methoda, Život Pána našeho Ježíše Krista* či sbírky svých kázání.

K sušilovcům patřili ještě kněz **Jan Fáborský** (1818-1891), který se staral o výtvarnou stránku a pro *Dědictví* připravil tři mapy, a **Jan Halouzka** (1856-1918), který sepsal životopisy Kuldy, Soukopa, Dědka, Taroucy.

Je na místě zde znovu připomenout nejpopulárnější postavu sušilovské Moravy, jakou byl prostý sedlák **Šebestián Kubínek** (1799 Blažovice – 1882 Brno), nazývaný apoštolem dobrého tisku. Se svou almárkou knih na zádech putoval moravskými vesnicemi, distribuoval *Dědictví*, šířil zbožnost a národní hrdost.²⁶⁹

Literárně činní na poli poezie byli dva kněží, které nazýváme také „básníci Velehradu“. **Jan Nepomuk Soukop** (1826 Třebíč – 1892) je autorem sbírek *Velehradky* a *Kytice velehradská*, dodnes věřící zpívají při bohoslužbách jeho cyrilometodějskou píseň *Ejhle oltář Hospodinův září*. Jako farář ve Sloupu je také považován za zakladatele zeměpisné literatury o Moravském krasu v českém jazyce. Druhý velehradský básník a v dobách svých studií také zakladatel alumnátního časopisu je **Vladimír Šťastný** (1841 Rudíkov – 1910 Obřany u Brna), kněz a učitel na brněnském gymnáziu. Ve své tvorbě je

²⁶⁷ Srov. ŠMERDA, H., *František Sušil: život, dílo a odkaz budoucím generacím*, s. 141.

²⁶⁸ Srov. PUTNA, M. C., *Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848-1918*, s. 224-225.

²⁶⁹ Srov. ŠMERDA, H., *František Sušil: život, dílo a odkaz budoucím generacím*, s. 143-144.

více všestranný, kromě básní je i autorem lidových pohádek, epizod z cyrilometodějské doby či moravských dějin. Tento laskavý kněz je básníkem radostného životního pocitu, jeho tvorba je lidová, oblíbená, uhlazená a čtivá. Do dnešních dnů se zachovala jeho velehradská hymna, dodnes oblíbená kostelní píseň *Bože cos ráčil před tisíci roky*.²⁷⁰

Poslední z řady kněží, které můžeme zařadit do Sušilovy družiny, je mistr prózy, romanopisec a satirik **Václav Kosmák** (1843 Martínkov – 1898 Prosiměřice). Své prvotiny zasílal do časopisu *Hlas*, kde mu po velkém úspěchu vyhradili jeho vlastní rubriku s názvem *Kukátka*. Pod stejným názvem vydal tento svazek *Dědictví svatého Cyrila a Metoděje* jako první beletristický a nadlouho nejúspěšnější titul.²⁷¹

Po tomto stručném výčtu sušilovsky smýšlejících, literárně činných osobností z řad katolického duchovenstva můžeme souhlasit s M. C. Putnou, který dochází k paradoxnímu zjištění: „*Na Moravě druhé půle 19. století vlastně žádné „katolické literatury“ v užším slova smyslu, literatury ostře vymezené vůči celku národní literatury, není. Na Moravě tvoří kněží a katoličtí laici národní literaturu.*“²⁷²

4.5 Česká knihovna dnes

„*Dnes usedly již vrstvy prachu na ty staré knihy a knížečky, neúhledné, zašedlé, na hrubém papíře a málokomu se zachce jimi se probírat. Ale kus dějin českého alumnátu leží v těch ubohých na pohled svazečcích nejrozmanitější četby...*“²⁷³

Tato víc než sto let stará slova platí dnes ještě intenzivněji. Z knihovny, která stála na počátku národního probuzení nejen alumnátu, ale celého Brna, kterou se probíralo tolik zajímavých buditelů – kněží, spisovatelů a básníků, je dnes muzeum, kam kromě badatelů zavítá málokdo.

Brněnský alumnát začal své **dějiny 20. století** v nové budově, ale naděje, které budoucnost vzbuzovala, se nenaplnily, přicházely těžkosti a rány osudu. První světová válka změnila alumnát na vojenský lazaret, bohoslovci studovali v Chrlicích nebo privátně. Československá republika usilovala o získání budovy pro nově založenou Masarykovu univerzitu, takže s právnickou fakultou sdíleli budoucí kněží budovu až do roku 1932. Za deset let pak znovu přišli o střechu nad hlavou, když musel být alumnát předán německému vojsku a sloužil jako kasárna, později jako vojenská nemocnice. Po odchodu Němců se sem nastěhovala Rudá armáda s nemocnicí a zotavovnou pro své příslušníky. V roce 1950 se dějiny alumnátu završují, když komunistický režim považuje za nutné zrušit vychovávání kněží v Brně.²⁷⁴

Bohoslovecká knihovna je přidána ke své větší a starší kolegyni – knihovně alumnátní²⁷⁵, s kterou sdílí další osudy. Druhého srpna 1951 převzala Zemská a univerzitní

---

²⁷⁰ Srov. PUTNA, M. C., *Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848-1918*, s. 226-228.

²⁷¹ Srov. tamtéž, s. 231-233.

²⁷² Tamtéž, s. 208.

²⁷³ MASÁK, Emanuel. *Účast brněnského alumnátu na národním a literárním probuzení Moravy*. Museum 41, 1906-7, s. 110-111.

²⁷⁴ Srov. KLAŠKOVÁ, L., *Knihovna brněnského alumnátu: bakalářská práce*, s. 28-29.

²⁷⁵ Alumnátní knihovna byla oficiální studijní knihovnou, která sloužila profesorům a studentům k výuce. Obsahovala cca 40 000 svazků, především latinské a německé teologické literatury. Více informací o ní jsem podala ve své bakalářské práci. Srov. KLAŠKOVÁ, L., *Knihovna brněnského alumnátu: bakalářská práce*.

knihovna v Brně pod dohledem svého zaměstnance dr. Vladislava Dokoupila obě tyto knihovny do své správy,²⁷⁶ od roku 1960 byly umístěny v depozitáři Univerzitní knihovny na zámku v Oslavanech. V devadesátých letech připadl zámek v rámci restitucí obecního majetku obci Oslavany a depozitář dostal výpověď. Objemný fond alumnátní knihovny čítající téměř 40 000 svazků a bohoslovecké knihovny se svými asi 5 000 svazky byl nakonec v roce 1993 po vzájemných jednáních vrácen majiteli – brněnskému biskupství.²⁷⁷

K uložení tak velkého množství knih i s původním knihovním nábytkem použilo biskupství pronajatý objekt v klášteře sester Těšitelek Božského Srdce Páně v Rajhradě. Budova sloužila zároveň jako archiv a čekala na svou rekonstrukci. Knihy byly v policích vyskládány dvěma i více řadami ve snaze, aby se to těchto prostor skutečně vešly. K vyřešení této neutěšené situace přistoupilo biskupství brněnské opravami v letech 2009-2010. Na tuto dobu byly knihy odvezeny na Petrov k dočasnému uložení a zároveň k vytvoření elektronického katalogu knih přístupného na internetových stránkách Knihovny Biskupství brněnského.²⁷⁸ Po očištění knih byl pomocí brigádníků vytvořen jednoduchý záznam v knihovnickém programu KPwin-SQL. Jednalo se spíše o retrokatalogizaci z informací lístkového katalogu obsahující jen základní údaje o knize, z časových důvodů nebylo možné uvádět do záznamů věcný popis.

Původní signatury obsahovaly písmeno „B“ odlišující bohosloveckou knihovnu od oficiální studijní alumnátní. Dále sledovaly jednu číselnou řadu postupného doplňování, bez ohledu na věcné třídění. Vícesvazková díla byla zařazena pod jednu signaturou a za lomítkem následovalo číslo dílu. Celkem se v bohoslovecké knihovně dochovalo 3 460 svazků, číselná řada však obsahuje 4 462 signatur.²⁷⁹

Otázku, co se stalo s chybějícími knihami, jsem se pokusila zodpovědět již ve své bakalářské práci, když jsem zkoumala knižní fond alumnátu. Vzpomínka Vladislava Dokoupila, který obě knihovny přebíral, říká, že při obsazení alumnátu německým vojskem byla knihovna vystěhována do sklepa, kde bylo mnoho knih zničeno, nebo se poztrácely. Některé tituly se objevily v antikvariátním prodeji,²⁸⁰ jiné mohly být rozdány do spolehlivějších rukou. Pamětníci uvádí, že v předtuše zásahů totalitního režimu a uzavření alumnátu byly knihy půjčovány jako doporučená četba na prázdniny, ve skutečnosti šlo o záchranu před zničením. Pro tuto domněnku svědčí skutečnost, že v roce 2013 bylo knihovně darováno 10 beden knižní pozůstalosti z charitního kněžského domu na Moravci, z nichž asi jedna jejich třetina obsahovala signatury české bohoslovecké knihovny. Je pravděpodobné, že bohoslovci v padesátých letech knihy zachránili před zabavením, putovali spolu celý život až do jeho konce v charitním domově pro kněze.²⁸¹

---

²⁷⁶ Srov. KBB spisovna. Zápis o převzetí knihovny býv. Biskupského alumnátu v Brně ze dne 2. 8. 1951.

²⁷⁷ Srov. KBB spisovna. Dopis dr. Věry Jelínkové Brněnskému biskupství ze dne 23. 2. 1993.

²⁷⁸ Srov. KBB spisovna. Zpráva o Knihovně Biskupství brněnského za rok 2009.

²⁷⁹ Srov. KBB spisovna. Přírůstkový seznam Bohoslovecké knihovny brněnského alumnátu.

²⁸⁰ Ve své bakalářské práci uvádím příklad alumnátní knihy Margarita z první poloviny šestnáctého století, která má na titulní straně pozůstatky úmyslně odstraněného razítka Brünner Alumnat, na rubu titulní strany je ruční věnování majitele Johanna Koppa brněnskému alumnátu z roku 1816. Dole je tužkou uvedena antikvariátní cena 1500,-. Takže se můžeme jen domýšlet, že zásluhou dr. Dokoupila byla tato kniha vykoupena a navrácena zpět do fondu alumnátní knihovny. Srov. KLAŠKOVÁ, L., *Knihovna brněnského alumnátu: bakalářská práce*, s. 30.

²⁸¹ Srov. KLAŠKOVÁ, L., *Knihovna brněnského alumnátu: bakalářská práce*, s. 25-26.; Srov. KBB spisovna. Zpráva o Knihovně Biskupství brněnského za rok 2013.

O využívání knihovny k badatelským účelům svědčí 93 požadavků čtenářů, kteří v průběhu tří let od srpna 2011 do srpna 2014 studovali objednané knihy v prostorách Knihovny Biskupství brněnského.²⁸²

---

²⁸² Srov. KBB spisovna. Knihy půjčené z Rajhradu 2011-2014.

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo podívat se na instituci brněnského alumnátu v průběhu 19. století, pátrat po dění za jeho zdmi a zároveň zjistit, jaký byl jeho vliv na národní obrození na Moravě.

Práce byla rozdělena do čtyř kapitol. Nejprve jsem analyzovala kulturní a společenské vlivy, ze kterých vyrůstalo dění v devatenáctém století, vyústující do hnutí národů na sebeurčení, obecně jsem charakterizovala české národní obrození a jeho etapy, včetně jazykové kultury, která prodělala vývoj od latiny k němčině.

Potom kapitole jsem se zaměřila na národní obrození na Moravě, poukázala jsem na hlavní rozdíly oproti Čechám, na překážky působící na Moravě a na největší vlivy, které národní obrození na Moravě křísily. K prvním vlašťovkám patřilo vyučování českého jazyka na olomoucké univerzitě, pastorální teologie byla vyučována česky od roku 1778 do konce 18. století, později byla povolena soukromá výuka v semináři. První buditelé přicházeli do Brna většinou z Prahy, kde se seznámili s čilým vlasteneckým ruchem a toto nadšení pak sami šířili. Velký vliv mělo také založení *Dědictví sv. Cyrila a Metoděje*, které vydávalo české knihy a šířilo je mezi moravský lid.

Ve třetí a nejrozsáhlejší kapitole jsem se zaměřila na alumnát. Historie vzdělávání brněnského duchovenstva začíná vznikem brněnského biskupství v roce 1777, kdy se předpokládá, že nová diecéze si bude sama vzdělávat své kněze, ale samostatný brněnský alumnát začal s výukou svých studentů až v roce 1807. Všímal jsem si národnostních poměrů v alumnátě, výuky i profesorského sboru z hlediska jejich vlivu na vlastenecké cítění studentů. K zásadnímu obratu dochází v roce 1831, kdy do alumnátu přichází studovat František Cyril Kampelík, učí své kamarády česky a zakládá českou knihovnu. K jeho nasmazatelné stopě se o několik let později přidává František Sušil, který je jmenován profesorem Nového zákona a působí v náboženském i národnostním duchu tak, že ovlivní řadu svých pokračovatelů. Velký vliv mají také slovanské akademie pořádané bohoslovci a přístupné veřejnosti. Jedná se o slavnosti českého jazyka, složené z básní, řečí, přednášek i hudebních vložek. Tyto akademie si brzy vysloužily podezření z panslavismu, politikaření, následovalo policejní vyšetřování a zákaz nejen akademií, ale i české knihovny.

Po roce 1848 zákazy polevily a národní život v alumnátě se může znovu nadechnout. Rozkvétá česká knihovna, vzniká studentský časopis *Museum* s původním názvem *Jaro* či *Concordia*, v roce 1863 prožívají oslavy tisíciletého příchodu svatých věrozvěstů na Moravu. Několik let po úmrtí profesora Sušila se organizuje alumnátní spolek *Růže Sušilova*, který v duchu Sušilova hesla *Církev a vlast* si dává za cíl šířit víru a probouzet národní vědomí. Brněnský časopis *Museum* se stává orgánem *Růže Sušilovy*, která se po vzoru Brna rozšířila do slovanských seminářů v habsburské monarchii, pořádá schůze, zakládá knihovny, šíří slovanskou vzájemnost, organizuje každoroční sjezdy bohoslovců na Velehradě.

V poslední kapitole jsem se pokusila o shrnutí všeho, co z brněnského alumnátu vzešlo. Především to byli vzdělaní kněží zapálení pro Boha a vlast, odhodlaní následovat příklad skromného Sušila, kteří se dobře uplatnili i v oboru literatury či poezie. O tom svědčí skupina kněží spisovatelů a básníků zvaná sušilovci či Sušilova družina. Na dlouhou dobu ovlivnili národní literaturu na Moravě a můžeme souhlasit s M. C. Putnou, který říká, že na rozdíl od Čech, na Moravě v druhé polovině 19. století tvořili kněží

a katoličtí laici národní literaturu.²⁸³ Nejen že literaturu psali, ale byli ochotni pro ni přinášet hmotné oběti. Ze svých skromných prostředků podporovali české časopisy, byli členem *Dědictví cyrilometodějského* i *Svatojanského*, odebírali nejvíce časopisů a horlivě získávali další odběratele.

Z brněnského alumnátu se také zrodilo 137 venkovských knihoven a dalším 106 bylo přispěno novými knihami. Zakládáním knihoven zasáhli bohoslovci v pravý čas do našeho národního dění, ovlivnili kulturní úroveň moravského venkova, přinášeli vzdělanost, poučení a zábavu do malých vesniček. „*Blahodárný účinek knihovny se jasně jeví, an lid odvyká kořalce a nabývá ušlechtilějších mravů a způsobů.*“²⁸⁴ Kdo prošel tímto děním v alumnátu, většinou pokračoval v podobném duchu ve své farnosti další podporou četby, knih a knihoven.

Děni v alumnátu velmi podporovalo cyrilometodějství a slovanskou vzájemnost, *Růže Sušilova* měla své zástupce ve všech slovanských seminářích, zprávy o dění v nich vycházely pravidelně v *Museu*, organizovala bohoslovecké poutě na Velehrad. Tím byl také položen základ unionismu, jehož vrcholem byly unionistické kongresy na Velehradě, první v roce 1907. Velehrad byl mezinárodním střediskem snahy o sjednocení východní a západní církve na základě dialogu a vzájemného poznání. Dalším plodem alumnátu, hmatatelně dochovaným, je česká bohoslovecká knihovna. Popsala jsem stručně její osudy po zrušení alumnátu komunistickým režimem v roce 1950 až do jejího vrácení Brněnskému biskupství a zpřístupnění elektronického katalogu knih.

Při psaní této své práce jsem byla obohacena o cenný vhled na období národního obrození v Brně, život kněží a lidu, objevila jsem zajímavé osoby a souvislosti. V časopise *Museum* jsou nejen odborné studentské práce, ale i mnoho zajímavých zpráv o životě alumnátu, studentů, profesorů, zpráv o schůzích a kroužcích *Růže Sušilovy*.

V alumnátní knihovně jsem objevila dosud neprobádané **rukopisné seznamy posluchačů 1. ročníku teologie** ze školních let 1826-1834, 1836-1837, 1840-1841, 1845-1852. Je zde také rukopisný **záznam ze schůzí Růže Sušilovy** v letech 1887- 1895. Z těchto skutečností vyplývá, že jsem ve své práci obsáhla jen část ze širokého pohledu na život a působení brněnského alumnátu a že se zde otvírá cesta dalšímu bádání a studiu. Bylo by dobré prozkoumat založené vesnické knihovny a jejich další osud, studovat témata, která bohoslovci probírali na schůzích, na velehradských sjezdech, otiskovali v *Museu*. Sociologická otázka byla v alumnátu živá a probíraná dávno před vydáním encykliky *Rerum novarum*, která je považována za počátek sociálního učení církve.

Život v alumnátu se nesl v „*Duchu a v pravdě*“²⁸⁵ a své plody vydal i v době počátku Československé republiky. Ve vzrušené atmosféře tehdy padaly nejen mariánské sloupky a jiné opory a někteří katolíci zaměňovali svou církev za československou husitskou nebo zůstávali bez vyznání. Nejmenší počet takto odpadlých kněží byl právě z brněnské diecéze.²⁸⁶ „*Procentuální vyjádření kněžských odpadů svědčí o tom, že v brněnském*

---

²⁸³ „*Na Moravě druhé půle 19. století vlastně žádné „katolické literatury“ v užším slova smyslu, literatury ostře vymezené vůči celku národní literatury, není. Na Moravě tvoří kněží a katoličtí laici národní literaturu.*“ PUTNA, M. C., *Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848-1918*, s. 208.

²⁸⁴ KOSINA, V., *Odbor brněnské „Růže Sušilovy“ pro zakládání venkovských knihoven*, s. 16.

²⁸⁵ CHAROUZ, J. Z., *Brněnský alumnát: výchova a vzdělávání duchovenstva v Brně v letech 1807-1950*, s. 60.

²⁸⁶ Počet kněží, kteří přestoupili k církvi československé, a počet odešlých do laického stavu v roce 1921 byl tento: Praha 29,17; České Budějovice 4,30; Hradec Kárlův 11,31; Litoměřice 10,20; Olomouc 7,7; Brno 0,3.

*alumnátě vládl zdravý duch – ještě před šedesáti lety by řekli, že to byl dosud živý duch Sušilův.*²⁸⁷

Závěrem lze konstatovat, že ačkoli byl boj nejen bohoslovců a kněží o záchranu českého jazyka a kultury úspěšný, boj o obrození náboženské a katolické, v duchu myšlenek Františka Sušila, neskončil. Moravští kněží dokázali spojit obojí, oni skutečně konali a pracovali na poli národního a duchovního obrození. Přeji bych si, aby jejich práci ocenila i dnešní generace a jejich odkaz nezůstal zapomenut.

Srov. CHAROUZ, J. Z., *Brněnský alumnát: výchova a vzdělávání duchovenstva v Brně v letech 1807-1950*, s. 61.

²⁸⁷ Tamtéž, s. 61.

Anotace

Jméno autora: KLAŠKOVÁ Lenka

Instituce: Katedra církevních dějin a dějin křesťanského umění CMTF UP v Olomouci

Vedoucí práce: Mgr. Tomáš Parma, Ph.D.

Název práce: Brněnský alumnát v kontextu národního obrození na Moravě

Počet stran: 94

Počet příloh: 4

Počet titulů použité literatury: 73

Počet internetových zdrojů: 16

Klíčová slova:

- Katolická církev. Diecéze brněnská. Alumnát
- Katolická církev. Diecéze brněnská. Diecézní teologické učiliště
- Brněnský alumnát
- Biskupský alumnát v Brně
- Katolické semináře – Brno - Česko
- Národní obrození – 18.-19. století – Česko
- Národní obrození – 18.-19. století – Morava
- Morava – dějiny
- Brno (Česko) – kulturní život – 19. stol.
- Katoličtí kněží – 19. stol. – Česko
- Sušil, František (1804-1868)

Diplomová práce se zabývá brněnským alumnátem v 19. století. Sleduje vliv této instituce na probuzení národního vědomí v Brně a na Moravě od jejího vzniku v roce 1807. Kromě české knihovny založené Františkem Kampelíkem je v alumnátě živá cyrilometodějská tradice, nadšení pro českou kulturu a jazyk, studenti pořádají slavnostní akademie v českém jazyce přístupné široké veřejnosti. Velký vliv na národní a duchovní probuzení Moravy má osobnost Františka Sušila, který zde 31 let působil jako profesor Nového zákona. Z brněnského alumnátu vyšli vzdělaní kněží, kteří působili ve svých farnostech, podněcovali národní obrození v duchu Sušilova hesla Církev a vlast.

Resumé

Diplomová práce se zabývá brněnským alumnátem v 19. století a rolí, jakou sehrál v národním obrození na Moravě. Všíhá si kořenů, ze kterých vyrůstá národní hnutí v Evropě, sleduje stav české národní kultury na přelomu 18.-19. století, zkoumá překážky či největší vlivy na Moravě, která se ve svém nacionálním cítění probouzela pomalu a později než Čechy.

V centru pozornosti stojí brněnský alumnát, který už ve třicátých letech 19. století žije čilým vlasteneckým ruchem. Bohoslovci v čele s Kampelíkem zakládají vlastní českou knihovnu otevřenou pro všechny obyvatele Brna, pořádají české slavnosti zvané akademie, na které přicházejí čeští buditelé z okolí. Po jmenování Františka Sušila profesorem Nového zákona se alumnát stává střediskem české kultury v Brně. Ve čtyřicátých letech musí bohoslovci překonat nepřízeň nadřízených, policejní vyšetřování a dočasné zákazy českých knih a akademií. V brněnském alumnátě vzniká studentský časopis, je založeno volné sdružení Sušilových následovníků s názvem Růže Sušilova.

Výsledkem činnosti alumnátu jsou stovky vzdělaných kněží, kteří působí v duchu Sušilova hesla Církev a vlast na národní a duchovní obrodu národa, podporují slovanskou vzájemnost, popularizují cyrilometodějskou tradici mezi prostým lidem, zakládají knihovny a čtenářské spolky, podílejí se na vydávání a šíření české literatury. Jedinou dochovanou památkou na brněnský alumnát jsou dnes jeho knihovny, uložené v depozitáři Knihovny Biskupství brněnského a přístupné v elektronickém katalogu všem zájemcům.

Summary

This thesis deals with the Alumnat of Brno in the 19th century and the role it played in the national revival in Moravia. It pays attention to the genesis of the roots from which grows the national movements in Europe, monitors the status of Czech national culture at the turn of the 18th to 19th century, examines the obstacles or the most important influences in Moravia, which had awakened slowly and later than Bohemia.

The main focus is pointed at Brno's Alumnat, which lived the patriotic life already in the thirties of the 19th century. Theologians led by Kampelík established their own library which was open to all residents of Brno. They also organized Czech celebrations called the Academy, which were visited by Czech revivalists from the surroundings cities. The seminary became a center of Czech Culture in Brno after establishing of František Sušil to the role of professor of New Testament. In the forties theologians had to overcome adversity of superiors, police investigations and temporary bans of Czech books and academies. In the Brno's Alumnat therefore arose student magazin and the association of Susil followers called Sušil's rose is based.

The result of this seminary activities were hundreds of educated priests who worked in the spirit of Sušil legacy „The Church and homeland“ at the national and spiritual revival of the nation. These priests promoted Slavic reciprocity, made Cyril and Methodius tradition popular among ordinary people, established libraries and reading clubs and were involved in the publishing and dissemination of Czech literature. The only surviving monument of the Brno's seminary are today's libraries, stored in a depository of the Brno Bishop Library and accessible in an electronic catalog to all interested parties.

Seznam použité literatury a pramenů

Monografie

BARTOCHA, Josef. *Čeština na bývalé universitě a stavovské akademii v Olomouci: účinek obou ústavů na obrození naše v Olomouci a na Moravě*. Olomouc: R. Promberger, 1905. 87 s.

BENEŠ, Josef. *Ač zemřeli, ještě mluví: medailony českých katolických vlasteneckých kněží*. 1. vyd. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1964. 449 s.

BÍLÝ, František. *Patery knihy plodů básnických: výběr z novověké poesie české*. Telč: Emil Šolc, 1891. 445 s.

BOROVSKÝ, Karel Havlíček. *Epištoly kutnohorské*. 1. vyd. Havlíčkův Brod: Jiří Chvojka, 1949. 113 s.

BOUTRY, Philippe. *Kněz*. In FURET, Francois. *Člověk romantismu a jeho svět*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2012. 287 s. ISBN 978-80-7021-818-1.

CINEK, František. *K národnímu probuzení moravského dorostu kněžského 1778-1870*. Olomouc: Družina literární a umělecká, 1934. 283 s.

CINEK, František. *Velehrad víry: duchovní dějiny Velehradu*. Olomouc: Lidové knihkupectví a nakladatelství, 1936. 745 s.

ČAPKA, František. *Dějiny českých zemí 1800-1918*, 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. 228 s. ISBN 80-210-3078-X.

ČERNUŠÁK, Gracian [et.al.]. *Československý hudební slovník osob a institucí*. 1. svazek A-L. 1. vyd. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1963. 853 s.

DOKOUPIL, Vladislav – PAVELKOVÁ, Jindra. *Katalog rukopisů a prvotisků knihovny biskupského alumnátu v Brně*. Brno: Moravská zemská knihovna, 2011. 220 s. ISBN: 978-80-7051-191-6.

HALOUZKA, Jan. *Životopis Jana Nep. Soukopa*. Třebíč: J. F. Kubeš, 1894. 37 s.

HALOUZKA, Jan. *František Dědek, kněz družiny Sušilovy*. Praha: Nákladem vlastním, 1899. 60 s.

HALOUZKA, Jan. *Kněz mecenáš Bedřich hrabě De Sylva-Tarouca... Rešov na Moravě: Nákladem vlastním*, 1896. 62 s.

HALOUZKA, Jan. *Životopis Beneše Methoděje Kuldy, infulovaného sídelního kanovníka...* Praha: B. Stýbl, 1895. 175 s.

HAUBELT, Josef. *České osvícenství*. 2. revid. a rozšíř. vyd. Praha: Rodiče, 2004. 605 s. ISBN: 80-86695-53-0.

HLAVINKA, Alois. *Růže Sušilova: almanah bohoslovců v seminářích českých i brněnském, jakož i z Ostrihova a z Vídně*. Brno: Nákladem vlastním, 1885. 231 s.

HROCH, Miroslav. *Na prahu národní existence: touha a skutečnost*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1999. 275 s. ISBN: 80-204-0809-6.

HÝSEK, Ondřej. *Morava - dějiny země uprostřed Evropy: učebnice pro střední školy, víceletá gymnázia a žáky druhého stupně ZŠ k obohacení základního učiva*. Brno: Gymnázium Integra, 2012. 327 s. ISBN 978-80-260-2227-5.

HÝSEK, Miloslav. *Literární Morava v letech 1849-1885*. Praha: Moravskoslezská revue, 1911. 311 s.

CHAROUZ, Jindřich Zdeněk. *Brněnský alumnát: Výchova a vzdělávání duchovenstva v Brně v letech 1807-1950*. Brno: Biskupství brněnské, 2007. 92 s. ISBN 978-80-239-7366-2.

- CHOCHOLÁČ, Bronislav. *Matice moravská: dějiny spolku od počátků do současnosti*. Brno: Matice moravská, 1997. 32 s. ISBN 80-902304-0-7.
- JANČÍK, Josef. *Na toulkách Božích: život a dílo Šebestiána Kubínka*. Brno: Občanská tiskárna, 1941. 101 s.
- KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin 2*. Praha: Zvon, 1991. 281 s. ISBN 80-7113-003-6.
- KLAŠKOVÁ, Lenka. *Knihovna brněnského alumnátu: bakalářská práce*. Brno: Nákladem vlastním, 2012. 55 s.
- KLAUS, Georg – BUHR, Manfred. *Filozofický slovník*, 1. Vyd. Praha: Svoboda, 1985. 481 s.
- KOLÍSEK, Alois. *Cyrillo-Methodějství u Čechů a Slováků do roku 1931*. Brno: Nákladem vlastním, 1935. 234 s.
- KOLEKTIV. *Encyklopedický slovník*. 1. vyd. Praha: Encyklopedický dům, 1993. 1253 s. ISBN 80-207-0438-8.
- KREJČOVÁ, Jana. *Arcibiskupský kněžský seminář v Olomouci: data – osoby – budovy*. 1. vyd. Olomouc: Arcibiskupský kněžský seminář, 2010. 100 s. ISBN: 978-80-254-7970-4.
- MASÁK, Emanuel. *Dějiny Dědictví sv. Cyrila a Metoděje v Brně: 1850-1930*. Brno: Občanská tiskárna, 1932. 318 s.
- MICHÁLEK, Alois. *Účast moravského kněžstva na národním probuzení tiskem v letech 1848-1850*. Olomouc: Lidové závody tiskařské a nakladatelské, 1937. 27 s.
- NOVÁK, Arne. *Česká literatura a národní tradice*. 1. vyd. Brno: Blok, 1995. 450 s. ISBN: 80-7029-056-0.
- Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. 11. díl Hédypathie – Hýždě. Praha: J. Otto, 1897. 1066 s.
- PODLAHA, Antonín – TUMPACH, Josef. *Český slovník bohovědný: Díl první A-Bascapae*. Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba, 1912. 960 s.
- POJSL, Miloslav, - HYHLÍK, Vladimír. *Velehrad v památkách osmi století*. Praha: T. R. S., 1997. 297 s. ISBN 80-260-5819-4.
- POKORNÝ, Vojtěch. *P. Ignát Wurm. Vlastenec, kněz, politik: bakalářská práce*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2013. 66 s.
- PROCHÁZKOVÁ, Miloslava. *P. Ignát Wurm ve svém životě*. Olomouc: Kramář a Procházka, 1900. 110 s.
- PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848-1918*. 1. vyd. Praha: Torst, 1998. 801 s. ISBN: 80-7215-059-6.
- RYBIČKA, Antonín. *Přední křisitelé národa českého: boje a usilování o právo jazyka českého začátkem přítomného století*. Díl první. Praha: František Šimáček, 1883. 228 s.
- ŘEPA, Milan. *Moravané nebo Češi?: vývoj českého národního vědomí na Moravě v 19. století*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2001. 221 s.
- SAMSOUR, Josef. *Dějiny alumnátu brněnského: k stoletému výročí jeho trvání*. Brno: Nákladem vlastním, 1908. 131 s.
- ŠMERDA, Hynek. *František Sušil: život, dílo a odkaz budoucím generacím: disertační práce*. České Budějovice, 2011. 419 s.
- ŠŤASTNÝ, Bohumil. *Monsignore Vladimír Šťastný: ze života a paměti kněze – buditele*. Brno: Občanská tiskárna, 1936. 185 s.

TYLLNER, Lubomír. *Lid, národ a František Sušil*. In *František Sušil (1804-1868): odkaz a inspirace: sborník příspěvků z konference*. 1. vyd. Rousínov: Etnologický ústav Akademie věd ČR, 2004. 222 s. ISBN 80-85010-65-8.

VEČERKA, Radoslav. *Slovník českých jazykovědců v oboru bohemistiky a slavistiky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2013. 341 s. ISBN: 978-80-210-6265-8.

VODIČKA, Felix [ed.]. *Dějiny české literatury. Díl II. Literatura národního obrození*. Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1960. 684 s.

VODIČKA, Timotheus. *František Sušil*. Brno: Nakladatelství Brněnské tiskárny, 1946. 101 s.

VYCHODIL, Pavel. *František Sušil: životopisný nástin*. Brno: Papežská knihtiskárna benediktinů rajhradských, 1898. 379 s.

VYCHODIL, Jan. *Vzpomínky na Cyrillo-Methodějský rok 1863: obraz života náboženského a národního k 1050 jubileu příchodu sv. Cyrilla a Methoděje na Moravu*. 2. vyd. Velehrad: Methoděj Melichárek, 1913, 340 s.

ZLÁMAL, Bohumil. *Příručka českých církevních dějin. VI. Doba probuzenského katolicismu (1848-1918)*. 1. vyd. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2009. 333 s. ISBN 978-80-7266-323-1.

Články z časopisů a sborníků

-. *Cyrill František Napp, prelát kláštera Augustinianův na Starém Brně*. Světozor 1, 5/1867, s. 43-45.

-. *Nacionalismus a křesťanství*. Teologické texty 4, 6/1993, s. 191-195.

-. *Počátky sociologie v alumnátě brněnském*. Museum: list bohoslovců českomoravských 29, 1894/95, s. 79.

-. *Sociologie v brněnském alumnátě*. Museum: list bohoslovců českomoravských 29, 1894/95, s. 166.

ALMAN, Karel. *František Sušil a český národopis na Moravě*. In FROLCOVÁ, Věra. *František Sušil (1804-1868): odkaz a inspirace: sborník příspěvků z konference*. 1. vyd. Rousínov: Město Rousínov, 2004. 222 s. ISBN 80-85010-65-8.

CONZEMIUS, Viktor. *Církev a nacionalismus*. Teologické texty 4, 6/1993, s. 195-199.

DRAŠAR, František. *O původu Růže Sušilovy*. In HLAVINKA, Alois [ed.]. *Růže Sušilova: almanah bohoslovců v seminářích českých i brněnském, jakož i z Ostřihomy a z Vídně*. Brno: Nákladem vlastním, 1885, s. 34-45.

DÝMAL, Leopold. *K národním poměrům v brněnském alumnátě v letech 1843 a 1844*. Hlídka: měsíčník vědecký se zvláštním zřetelem k apologetice a filosofii 60, 1938, s. 245-248, 283-287, 315-319.

FIŠER, Zdeněk. *Milovník národa, který vzbudil nevděk: Alois Vojtěch Šembera*. In JAN, Libor – DRAHOŠ, Zdeněk [eds.]. *Osobnosti moravských dějin 1*. 1. vyd. Brno: Matice moravská, 2006. 516 s. ISBN: 80-86488-38-1.

HALOUZKA, Jan. *Pohledy do života církevního a vlasteneckého na Moravě. I. Před rokem 1848: Naše alumnáty*. Vlast: časopis pro poučení a zábavu 24, 1908, s. 1028-1035.

JOCH, Roman. *O nacionalismu a tzv. právu národů na sebeurčení*. Distance 2, 3/1999, s. 24-34.

KOSINA, Václav. *Odbor brněnské „Růže Sušilovy“ pro zakládání venkovských knihoven*. In Brněnští bohoslovci po stopách Sušilových. Brno: Museum, časopis slovanských bohoslovců, 1936, s. 1-18.

MALÝ Radomír. *Dobrovský a Sušil – protiklady českého národního obrození*. Distance: revue pro kritické myšlení 8, 1/2005, s. 36-46.

MASÁK, Emanuel. *Účast brněnského alumnátu na národním a literárním probuzení Moravy*. Museum 41, 1906-7, s. 110-117.

NAVRKAL, Josef. *Církev a vlast*. In *Brněnští bohoslovci po stopách Sušilových*. Brno: Museum, časopis slovanských bohoslovců, 1936, s. 1-13.

POJSL, Miloslav. *Tradice velkomoravského ústředí ve středověku*. In POJSL, Miloslav (ed.). *Cisterciáci na Moravě: Sborník k 800. výročí příchodu cisterciáků na Moravu a počátek Velehradu*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2006. 324 s. ISBN 80-244-1460-0.

PROCHÁZKA, Matěj. + *František Sušil, doktor a profesor theologie*. Časopis katolického duchovenstva 9, 4/1868, s. 290-304.

RUDOLECKÝ, Josef. *Z dějin brněnského alumnátu*. Obzor: list pro poučení a zábavu 28, 1905, s. 217-222, 245-248, 265-269, 283-286, 299-302, 315-316, 346-348.

SERVUS, Alfons. *Několik slov o Sušilovi*. Museum: list bohoslovců českomoravských 25, 1890-91, s. 116-123.

SKALICKÝ, Karel. *Lidská práva ve společenském kontextu jako hermeneutický problém*. Křesťanská revue 63, 1/2001. s. 2-6.

SLABÝ, Jan. *Jaro-Concordia – Museum: alumnátní časopisy, jejich význam*. In *Brněnští bohoslovci po stopách Sušilových*. Brno: Museum, časopis slovanských bohoslovců, 1936, s. 1-20.

SOUKOP, Jan. *Kde se vzala „Růže Sušilovka“?* In HLAVINKA, Alois [ed.]. *Růže Sušilova: almanach bohoslovců v seminářích českých i brněnském, jakož i z Ostřihomy a z Vídně*. Brno: Nákladem vlastním, 1885, s. 15-16.

VAJS, Josef. *Idea Cyrilometodějská odkazem sv. Věrozhvěstů národům slovanským*. Časopis katolického duchovenstva 63, 1/1922, s. 28-36.

ZLÁMAL, Bohumil. *Podíl bohoslovců na mileniových oslavách 1863*. Museum 65, 4/1934, s. 122-126.

Internetové zdroje

AMBROS, Pavel. *Velehradský unionismus*. [online]. Matice velehradská. [cit. 11. 10. 2014]. Dostupné na WWW: <http://www.maticevelehradska.cz/dokument/Velehradsky-unionismus-217/>

ATWERI, Jiří. *Národní obrození – slovanská mytologie jako prostředek národního povědomí*. [online]. Bratrství.net. [cit. 15. 10. 2014]. Dostupné na WWW: <http://sarmatia.wordpress.com/2010/07/10/narodni-obrozeni-%E2%80%93-slovanska-mytologie-jako-prostredok-narodniho-povedomi/>

Dvě revoluce. [online]. Velká encyklopedie EU. [cit. 15. 8. 2014]. Dostupné na WWW: <http://library-old.muni.cz/EU/html/11.htm>

Romantismus. [online]. Art museum. [cit. 15. 8. 2014]. Dostupné na WWW: http://www.artmuseum.cz/smery_list.php?smer_id=97

České národní obrození. [online]. Učebnice dějepisu. [cit. 9. 9. 2014]. Dostupné na WWW: <http://www.ucebnice-dejepisu.ic.cz/09052-prelom-18-a-19-stoleti-ceske-narodni-obrozeni.php>

Herder Johann Gottfried. [online]. Český-jazyk.cz. [cit. 15. 10. 2014]. Dostupné na WWW: <http://www.cesky-jazyk.cz/zivotopisy/johann-gottfried-herder.html>

František Matouš Klácel. [online]. Slovník českých filosofů [cit. 20. 9. 2014]. Dostupné na WWW: <http://www.phil.muni.cz/fil/scf/komplet/klacel.html>

Frintaneum. [online]. Wikipedie: otevřená encyklopedie. [cit. 22. 10. 2014]. Dostupné na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Frintaneum>

Placidus Johanes Mathon. [online]. Encyklopedie města Brna. [cit. 15. 10. 2014]. Dostupné na WWW: <http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=vyhledavani&q=Mathon&search=vyhledat>

HUDEC, Petr. *Antonín Cyril Stojan*. [online]. Matice velehradská. [cit. 15. 10. 2014]. Dostupné na WWW: <http://www.maticevelehradska.cz/dokument/Antoni-Cyri-Stojan-17/>

SEIDL, Vladimír. *František Cyril Kampelík*. [online]. Zlatý fond českého ekonomického myšlení. [cit. 5. 9. 2014]. Dostupné na WWW: http://www.econlib.cz/zlatyfond/html/aut_kampelik.htm

ŠIROKÝ, Josef. *Tomáš Procházka – národní buditel*. [online]. Zrcadlo: regionální informační portál. [cit. 11. 10. 2014]. Dostupné na WWW: <http://www.zrcadlo.info/view.php?cislocclanku=2008110071>

ŠIŠMA, Pavel. *Učitelé na německé technice v Brně 1849-1945*. [online]. Národní technické muzeum. [cit. 19. 10. 2014]. Dostupné na WWW: http://www.ntm.cz/data/veda-a-vyzkum/publikace/sisma_ucitele_tech_brno.pdf

Založení spolku „Dědictví sv. Cyrilla a Methoda. [online]. Encyklopedie Brna. [cit. 15. 9. 2014]. Dostupné na WWW: http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_udalosti&load=4570

Studánka Slovanka. [online]. Cyklo Jižní Morava. [cit. 15. 9. 2014]. Dostupné na WWW: <http://www.cyklo-jizni-morava.cz/studanka-slovanka>

ThDr. Antonín Arnošt, hrabě Schaffgotsche, svobodný pán z Kynastu a Greifensteinu. [online]. Biskupství brněnské. [cit. 15. 9. 2014]. Dostupné na WWW: <http://www.biskupstvi.cz/brnensti-biskupove#6>

Seznam pramenů

Knihovna Biskupství brněnského
Kamenná 36, 639 00 Brno
Archiv – spisovna

Příloha č. 1: CHAROUZ J. Z. *Brněnský alumnát: výchova a vzdělávání duchovenstva v Brně v letech 1807-1950*, s. 84.

Příloha č. 2: RUDOLECKÝ, J., *Z dějin brněnského alumnátu*. Obzor: list pro poučení a zábavu 28, 1905, s. 219.

Příloha č. 3: KOSINA, V., *Odbor brněnské „Růže Sušilovy“ pro zakládání venkovských knihoven*, s. 18.

Příloha č. 4: Obrazová příloha

BENEŠ, Josef. *Ač zemřeli, ještě mluví: medailony českých katolických vlasteneckých kněží*. 1. vyd. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1964. 449 s.[12].

HÝSEK, Ondřej. *Morava - dějiny země uprostřed Evropy: učebnice pro střední školy, víceletá gymnázia a žáky druhého stupně ZŠ k obohacení základního učiva*. Brno: Gymnázium Integra, 2012. 327 s. ISBN 978-80-260-2227-5. [3].

MASÁK, Emanuel. *Dějiny Dědictví sv. Cyrila a Metoděje v Brně: 1850-1930*. Brno: Občanská tiskárna, 1932. 318 s. [11-12].

SAMSOUR, Josef. *Dějiny alumnátu brněnského: k stoletému výročí jeho trvání*. Brno: Nákladem vlastním, 1908. 131 s.[1-2].

Vlast-časopis pro poučení a zábavu 25, 1908, s. 323. [8].

Fond knih a časopisů z Knihovny Biskupství brněnského. [4-7, 9-10, 13].

Seznam zkratk

KBB - Knihovna Biskupství brněnského

Seznam příloh

Příloha č. 1: Přehled profesorů a představených alumnátu 73

Příloha č. 2: Finanční příspěvky pro českou knihovnu v letech 1832-1843 77

Příloha č. 3: Knihovny založené či podporované Odborem pro zakládání venkovských knihoven *Růže Sušilovy* 78

Příloha č.4: Obrazová příloha..... 79

Příloha č. 1: Přehled profesorů a představených alumnátu

Rok	Alumnát			Teologické studium - katedry a profesoři									
	Řed. Alum.	1.předs.	2.předst.	SZ	NZ	DT	CD +	Právo	MT	PT	Kat. a Pd	Filoz., FT	Sociol.
1807			J.Stoklaska										
1808							Kanut						
1809							Arndt		Antonín	Woscha			
1810	Alois		Ambrož	Filip Neděle									
1811	Ruprecht		Rohožka				Alois	Ruprecht					
1812						Pavel							
1813			A. Woscha			Wepy							
1814													
1815			Václav										
1816			Tálský										
1817		V.Tálský		Cyril			Zachariáš	Parma					
1818				Napp					Filip				
1819		Filip							Dvořáček				
1820		Dvořáček	František										
1821	Pave		Heller										
1822	Ferdinand											Ferdinand	
1823	Niering	Jan										Schüller	
1824		Hüller			František						František		
1825					Geissler						Binko		
1826									Karel				
1827			Jiří			Ignác			Gregor				
1828			Penninger			Beck	Jan	Vrba					
1829		Karel											
1830		Bayer				Jiří Vrba							
1831							Tomáš				František		
1832							Jeder-nilich				Debois		
1833													
1834	Jan rytíř					Bedřich							
1835	Zelinka			Ambrož		Kemel							
1836				Klimek	Horský supl.								
1837			František										
1838		František	Dohnal										
1839		Debois										Antonín	
1840						Ferdin.						Hamerský	
1841					František	Paschab			Emanuel				
1842					Sušil				Sellner				
1843													
1844											Jakub		
1845							Antonín	Heinisch			Sušický		
1846													
1847													

Rok	Alumnát			Teologické studium - katedry a profesori									
	Řed. Alum.	1.předs.	2.předst.	SZ	NZ	DT	CD +	Právo	MT	PT	Kat. a Pd	Filoz., FT	Sociol.
1848													
1849		Ferdinand					Antonín	Heinisch		Jakub Sušický			
1850	Václav	Panschab	Karel	Ambrož	František								
1851	rytíř		Nöttig	Klimek	Sušil				Cyrl Weiss				
1852	Talský					František					Pavel		
1853		K. Nöttig				Janiček					Vincenc		
1854	Hammer müller										Žák		
1855													
1856		Šimon	Bedřich										
1857		Baar	Geissler										
1858													
1859						nevím od				František			
1860			Josef			kdy				Hošek			
1861			Nezval	Ant.		Martin							
1862		Bedřich		Stára		Langer					Jan		
1863		Geissler	Josef				František	Zeibert			Chmelíček		
1864			Schrefl										
1865	Ferdinand												
1866	Panschab		Jakub										
1867			Kapusta										
1868													
1869			Leonard										
1870			Knopp										
1871													
1872									Jan Kř.				
1873		Josef	Josef						Vojtěch				
1874		Schrefl	Klíma								Jakub		
1875							Karel	Eichler			Procházka		
1876										Josef			
1877						Josef				Chmelíček			
1878				Otmar		Pospíšil							
1879				Mussil									
1880			Fabián										
1881			Roháček										
1882													
1883					Karel								
1884					Gřivnacký								
1885													
1886													
1887			K. Bačák										
1888	František	Josef					Jakub	Hodr					
1889	Zeibert	Pospíšil											

Rok	Alumnát			Teologické studium - katedry a profesori									
	Řed. Alum.	1.předs.	2.předst.	SZ	NZ	DT	CD +	Právo	MT	PT	Kat. a Pd	Filoz., FT	Sociol.
1890			Antonín Adamec										
1891	František Zeibert		Adamec				Jakub	Hodr					
1892				Otmar Mussil	Karel Gřivnacký								Soukromé hodiny
1893													dával prof.
1894											František Ruprecht		Josef Pospíšil
1895			Josef Dvořák			František Kyzlink				Josef Kupka			
1896													
1897													
1898													
1899	Jan Křtitel												
1900	Vojtěch												
1901		Antonín Adamec											
1902													
1903								Robert	Neuschl				
1904			Alois Dvořák			Josef Dvořák					František Kalvoda		
1905													
1906	Josef Pospíšil						Josef Samsour						Jan Šrámek
1907													
1908													
1909				Jan Sedlák								František Bulla	
1910			J.Opletal										
1911					Tomáš Hudec								
1912													
1913	Převzal biskup,		Tomáš Hudec				Supl	Supl	Supl				zrušeno
1914	dále jeho poradci	Alois Dvořák					Supl						
1915							Josef Samsour						
1916										Bernard Jan Šustek			
1917													
1918													
1919	Josef Pospíšil												Klement M. Josef Žůrek
1920		Bernard J. Šustek									M. Vožda		
1921													
1922								Metoděj Marvan					
1923													
1924						Supl	Supl						
1925			Metoděj Marvan				Supl						
1926													
1927									Antonín Jelen		Jan Staněk		
1928												Bohuslav Petrželka	
1929		Karel Skoupý											
1930	Metoděj Marvan			Josef Heger	Karel Skoupý		Ferdinand Dokulil						
1931												Bohuslav	

Rok	Alumnát			Teologické studium - katedry a profesori									
	Řed. Alum.	1.předs.	2.předst.	SZ	NZ	DT	CD +	Právo	MT	PT	Kat. a Pd	Filoz., FT	Sociol.
1932													
1933	Metoděj	Karel		Josef	Karel	Karel	Ferdinad	Metoděj	Antonín	Josef	Jan	Bohuslav	
1934	Marvan	Skoupý		Heger	Skoupý	Večeřa	Dokulil	Marvan	Jelen	Toman	Staněk	Petrželka	
1935			Neobs.										
1936													
1937													Josef
1938													Jančik
1939													
1940													
1941			František				František						
1942			Kraus				Kraus	J.	Josef				
1943								Parma	Jančik		Josef		
1944				Josef							Poul		
1945				Koutný									
1946	Antonín												
1947	Jelen							Josef					
1948		Alois			Ladislav			Doležal					
1949		Kopal	Josef		Matyáš						Josef		
1950			Soukop								Soukop		D. Pecka

Příloha č. 2: Finanční příspěvky pro českou knihovnu v letech 1832-1843

Příloha č. 3: Knihovny založené či podporované Odborem pro zakládání venkovských knihoven *Růže Sušilovy*

Rok	Založeno	Svazky	Podpora	Svazky
1876	10	958	4	133
1876/7			3	52
1887-82				
1882/3			1	20
1883/4	5	151	4	26
1884/5	2	50	4	90
1885/6	2	120		
1886/7	4	201		
1887/8	2	54		
1888/9	2	120		
1889/0	7	340		
1890/1	5	250		
1891/2	4	200	1	50
1892/3	5	250	2	40
1893/4	5	350	2	40
1894/5	6	440		
1895/6	5	313	2	27
1896/7	4	265	1	
1897/8	5	315	1	10
1898/9	4	248	3	99
1899/0	4	289		
1900/1	2	133	3	115
1901/2	3	165	2	104
1902/3			5	267
1903/4	1	141	2	105
1904/5	1	122	8	255
1905/6	3	279	4	222
1906/7	5	359	3	55
1907/8	3	364	4	156
1908/9	5	456	5	202
1909/0			19	173
1910/1	16	672	6	212
1911/2			13	400
1912/3	8	427		
1913/4	5	300		
1914/5	4	218	3	100
1918			1	59
CELKEM	137	8550	106	3012

Příloha č. 4: Obrazová příloha

Seznam:

1. Původní budova alumnátu na ulici Dominikánské
2. Nová budova alumnátu na ulici Antonínská, dnes rektorát VUT
3. První buditelé v Brně
4. Katalogy studentů 1. ročníku alumnátu
5. Zapsaní studenti 1. ročníku
6. Katalogy české bohoslovecké knihovny
7. Ukázka razítek v knihách bohoslovecké knihovny
8. Pozvánka na slavnostní akademii v březnu 1843 a její program
9. Alumnátní časopis *Museum*
10. Vyhlášení soutěže k cyrilometodějskému roku 1885 v časopise *Museum*
11. Podpisy na zakládací listině *Dědictví sv. Cyrila a Metoděje*
12. Sušilova družina
13. Ukázky knih z české bohoslovecké knihovny

Vchod do biskupského bohosloveckého alumnátu starého.

1. Původní budova alumnátu na ulici Dominikánská

Biskupský bohoslovecký alumnát (nový).

2. Nová budova alumnátu na ulici Antonínská, dnes rektorát VUT

3. První buditelé v Brně

Matouš Klácel

František Cyril Kampelík

Alois Vojtěch Šembera

Josef Heřman Agapit Gallaš

5. Zapsaní studenti 1. ročníku

<p>Plamen in. Gabriel Gajda 22. 7. 1819</p>	<p>Kulmbach in. Gubernator Altdorf</p>	<p>Plamen in. Gubernator Altdorf</p>	<p>Wismuth in. Wismuth Altdorf</p>	<p>Lehrer Juli 1819</p>	<p>Lehrer Juli 1819</p>
<p>Bily Johann 12. 1819</p>	<p>Mühlhausen Bernitz</p>	<p>Johann Bernitz</p>	<p>ber. ditz in. Bernitz</p>	<p>Lehrer 1818 E E 1/2 1/2</p>	<p>Lehrer 1818 E E 1/2 1/2</p>
<p>Wismuth Bernitz 1818</p>			<p>Wismuth</p>		

Jan Bílý

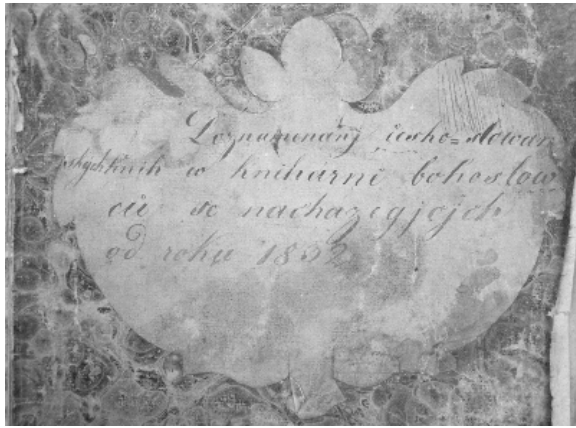
<p>Kampelík František 805. 287</p>	<p>Mühlhausen Bernitz</p>	<p>František Bernitz</p>	<p>Lehrer Bernitz</p>	<p>Lehrer Bernitz</p>	<p>Lehrer Bernitz</p>
<p>Lehrer Bernitz N. 488</p>		<p>Lehrer Bernitz</p>	<p>Lehrer Bernitz</p>	<p>Lehrer Bernitz</p>	<p>Lehrer Bernitz</p>

František Cyril Kampelík

<p>Procházka Jakob 22. July 1818</p>	<p>Mühlhausen Bernitz</p>	<p>František Bernitz</p>	<p>Lehrer Bernitz</p>	<p>Lehrer Bernitz</p>	<p>Lehrer Bernitz</p>

Jakub Procházka

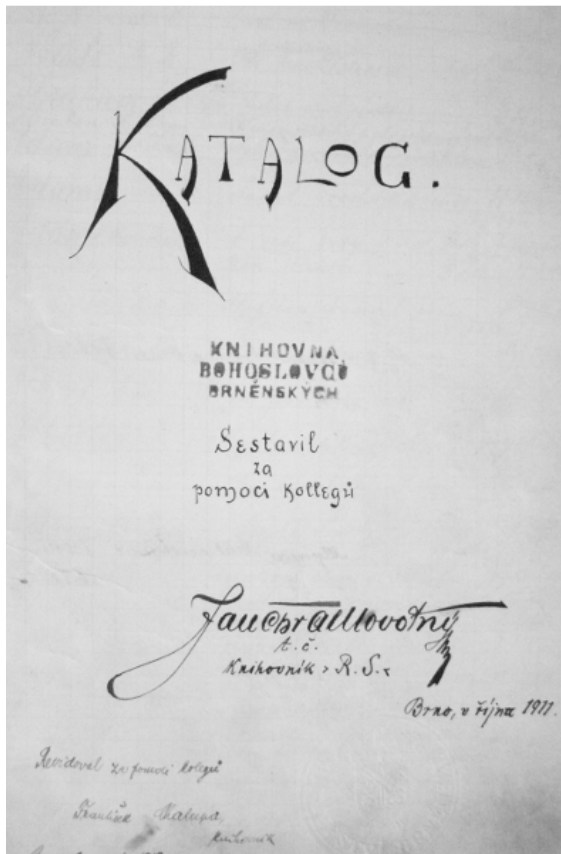
6. Katalogy české bohoslovecké knihovny

Z roku 1832

Z roku 1849

Z roku 1911

Catalogus bibliothecae

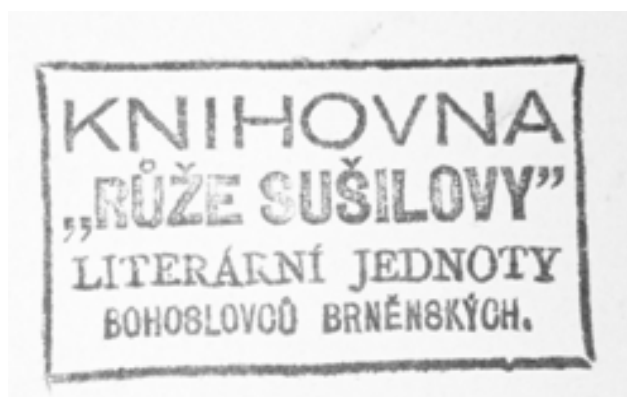
Sno.	Titulus libri	Auctor	Ecclesiois		Form.	Ultima	Paroch.	Prens.	Prodon.	
			loca	status					l.	cr.
1										
2										
3										
4										
5	<i>Katalog knihovny</i>									
6	<i>bohoslovcu brněnských</i>									
7										
8	<i>sepsán leta Páně 1894.</i>									
9										
10										
11										
12										
13										
14										
15										
16										
17										
18										

Z roku 1894

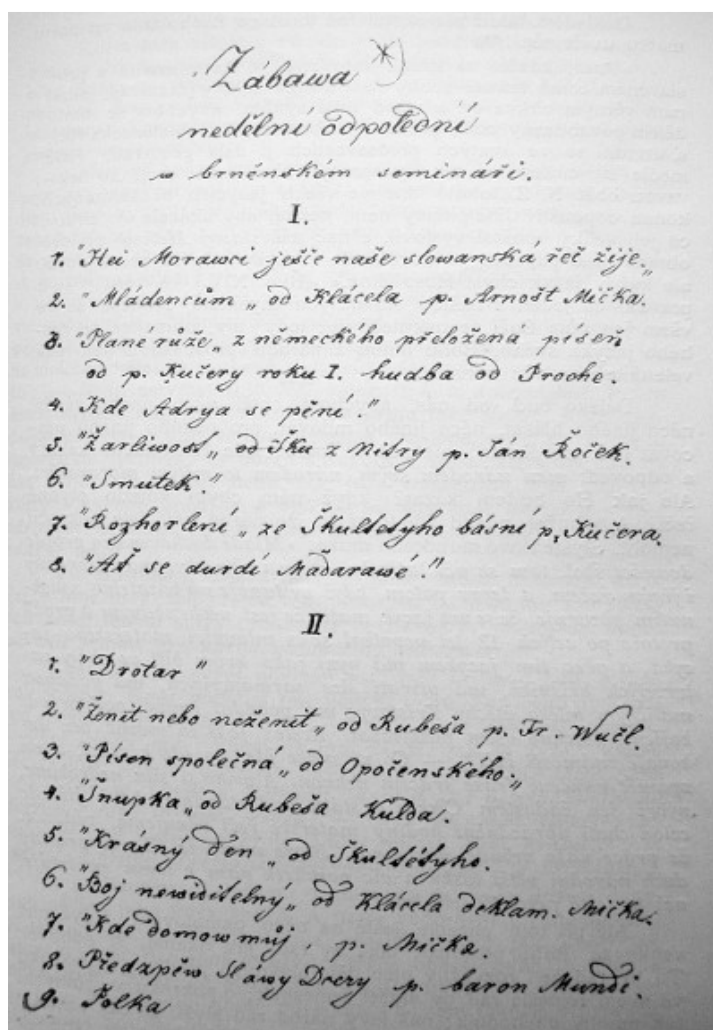
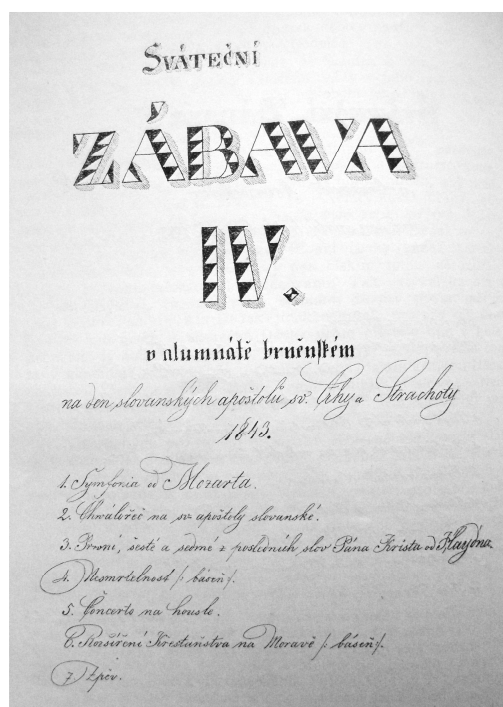
7. Ukázka razítek v knihách bohoslovecké knihovny

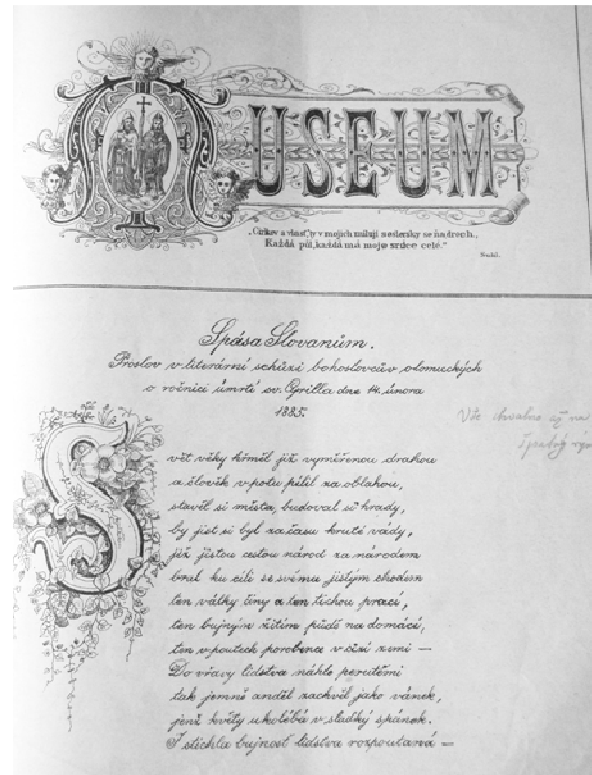
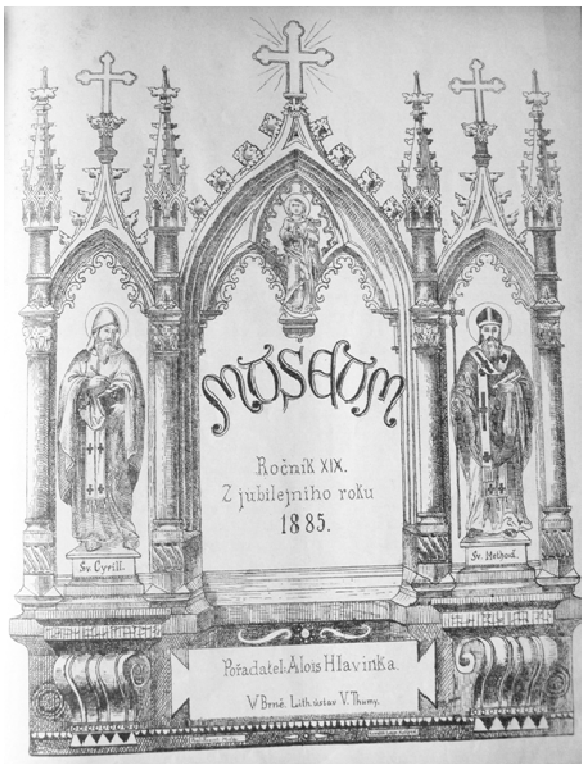
*Jakoupeno z daru Fr. Pavdy
- V. Klinky, redakci „Musea“.*

8. Pozvánka na slavnostní akademii v březnu 1843 a její program

9. Alumnátní časopis *Museum*

12. Sušilova družina

František Sušil

Beneš Method Kulda

Matěj Procházka

Jan Evangelista Bílý

Jan B. Fáborský

Václav Kosmák

12. Sušilova družina

Jakub Procházka

Jan Soukop

Vladimír Šťastný

BEDŘICH HR. SYLVA-TAROUCA,

Bedřich hr. Sylva-Tarouca

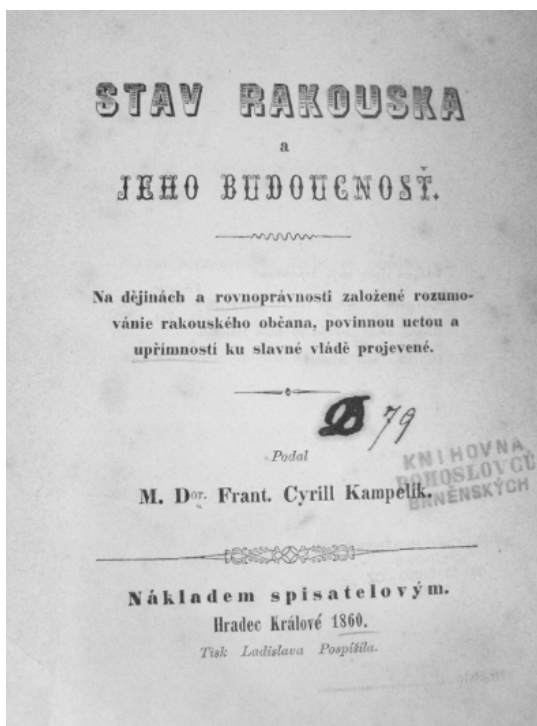
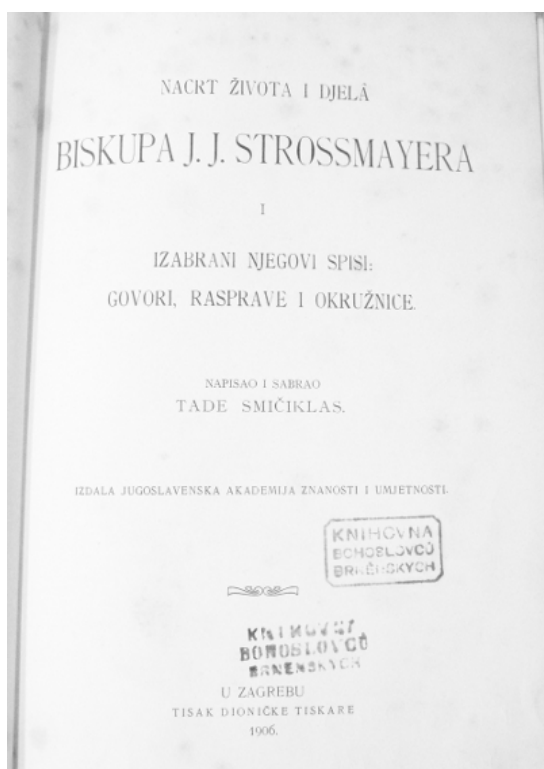
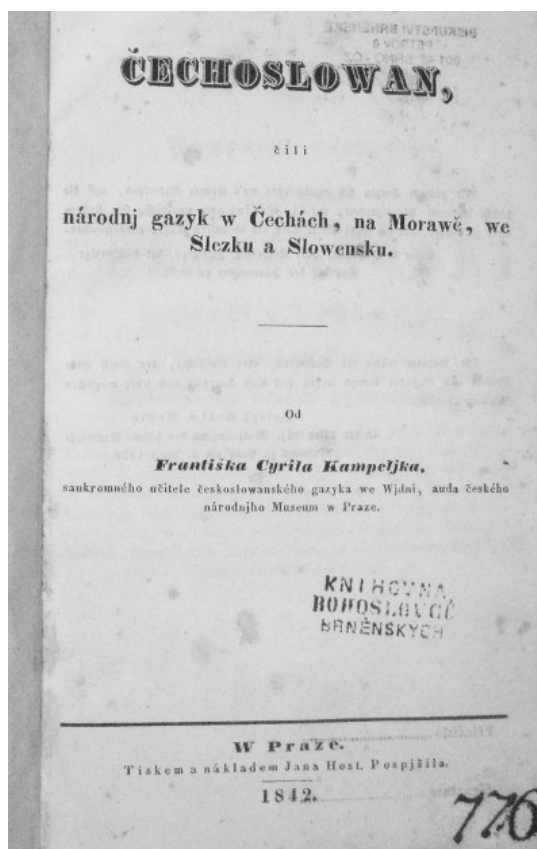
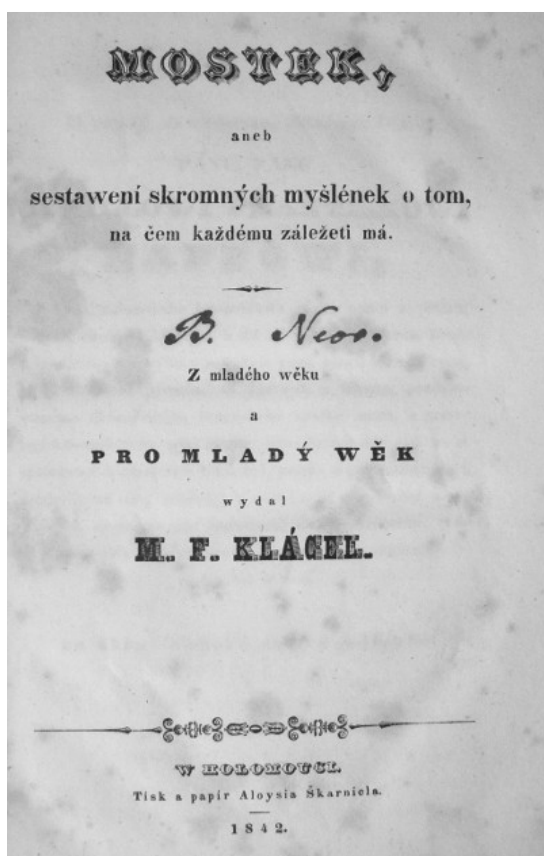
KAREL ŠMÍDEK,
hořký žižet aneb o středisko kulturní práce na Moravě.

Karel Šmídek

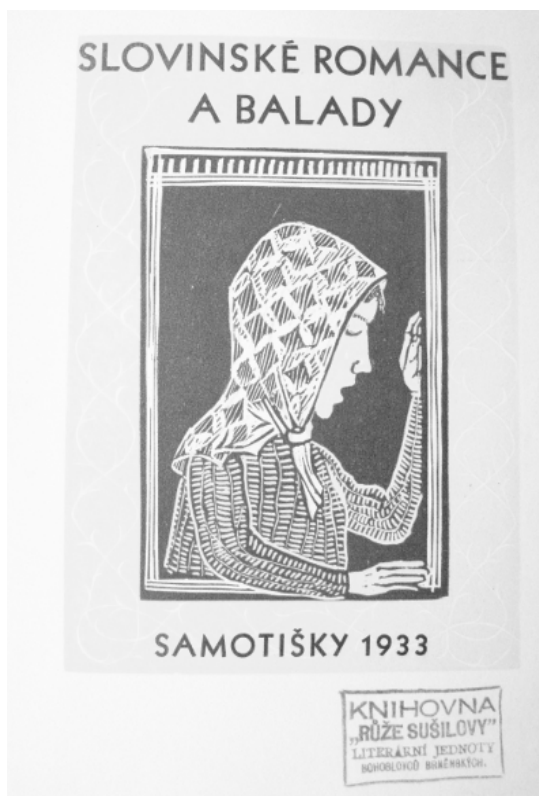
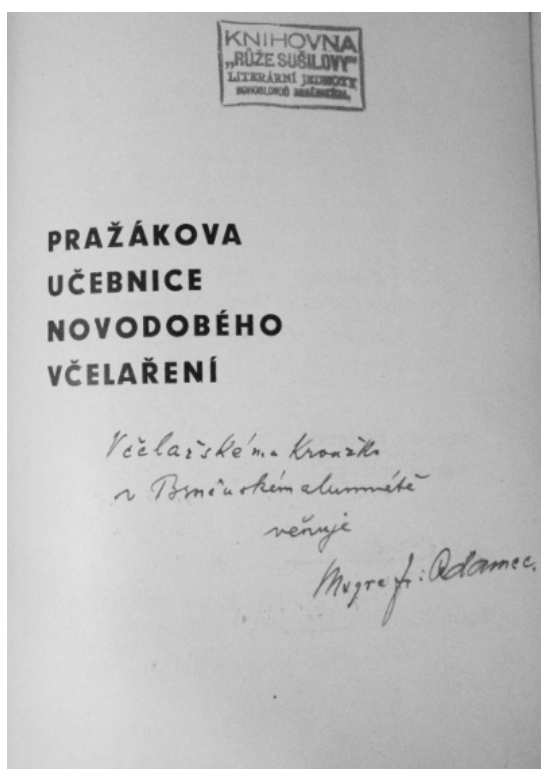
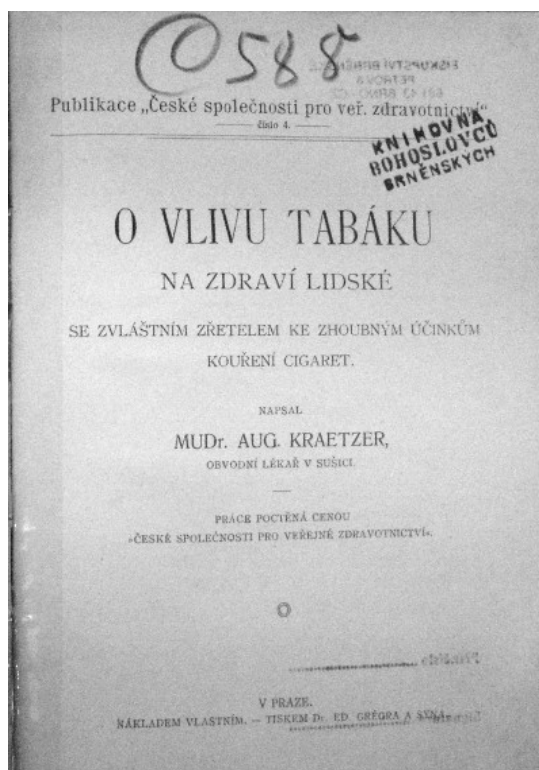
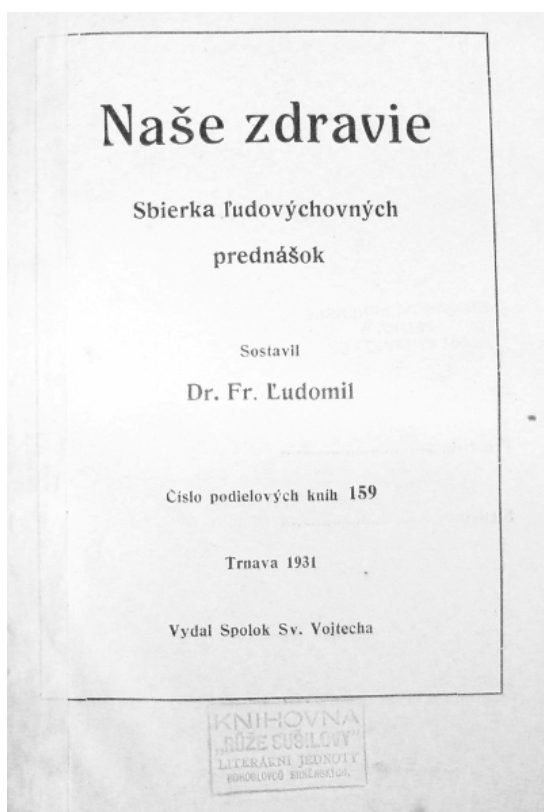

Ignát Wurm

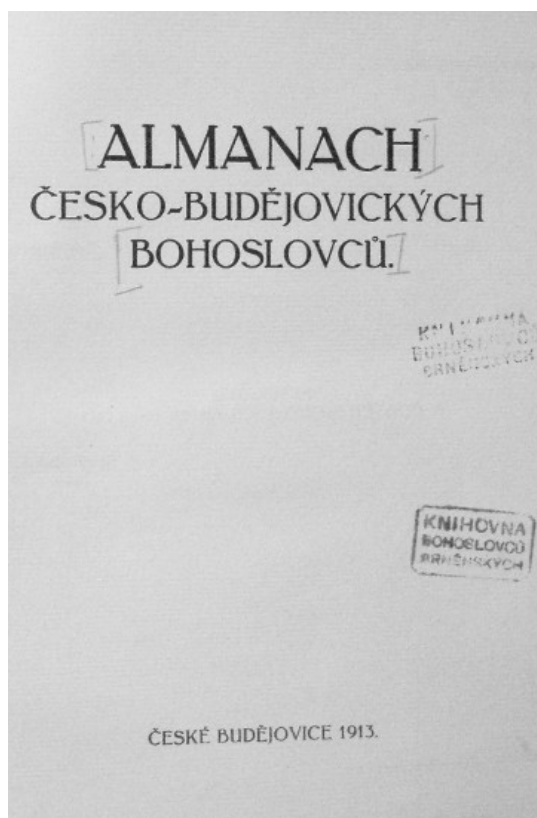
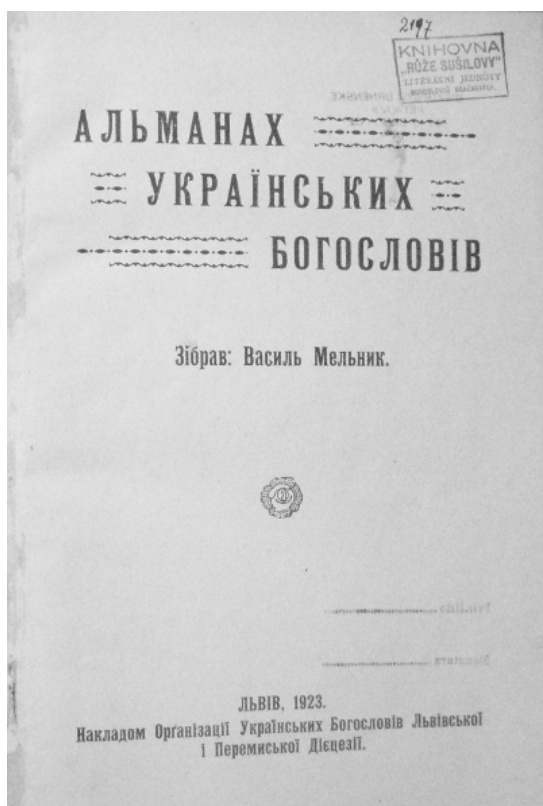
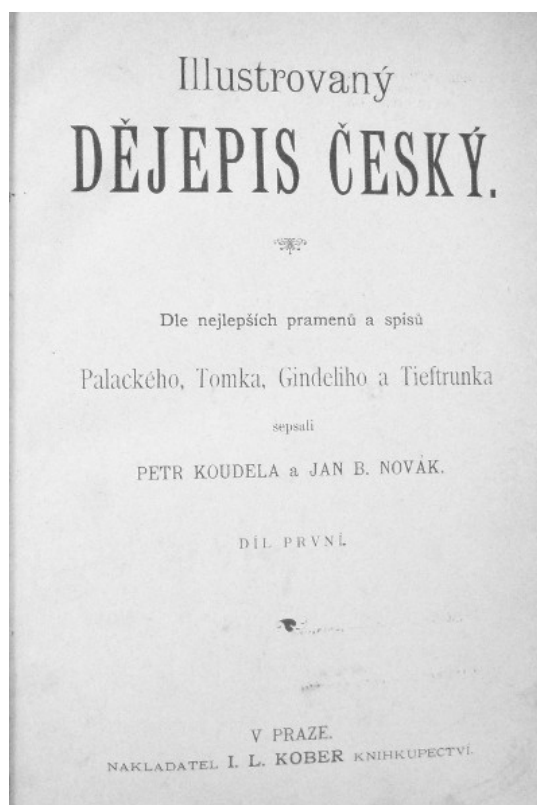
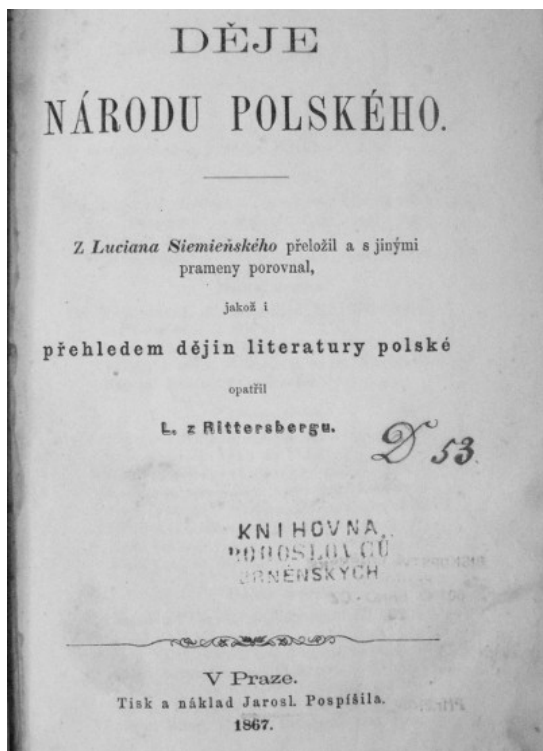
13. Ukázky knih z české bohoslovecké knihovny

13. Ukázky knih z české bohoslovecké knihovny

13. Ukázky knih z české bohoslovecké knihovny

13. Ukázky knih z české bohoslovecké knihovny

